

Л. Рихтицький

У ПРОСТОРИ ЧАСУ

Тому, що наше покоління звикло міряти політичні події, національні настрої і свої власні думки плоскою, безперспективною мірою, не дивно, що так часто і перш за все так непотрібно, попадає воно в зовсім невинуватий песимізм. Б'ючись об стінки досить вузького начиння, що визначаються Визвольними Змаганнями 1917-21 років та сьогоднішнім часом, наше покоління зовсім загублює відчуття глибини історії, на протязі якої і ці події, і ми самі маємо зовсім, певне й окреслене місце.

Ми ж знаємо, що життя народу, це життя багатьох поколінь, а проте ми діємо і живемо так, як би наше покоління визначувало межі простірного та часового існування української нації. Усвідомлюючи програні змагання і аналізуючи власну, відносну слабкість, ми надто часто попадаємо в песимізм відносно до наших сил, а з песимізму твориться тривка зневіра, що багато вже нам коштувала цінних людей. Мало було і є українців, дуже мало, що здають собі ясно справу з теперішнього часу і правильно розцінюють наше геополітичне положення в діяпазоні велетенських, революційних змін політичної структури нашого світу.

Ці українці — а один із них був славної пам'яті генерал Тарас Чупринка — не зупиняються на духових відчуженнях, притаманних людям слабим, але вольовим зусиллям розуму на базі свого патріотичного серця здобуваються на безупинну жертву своєї праці, здоров'я і життя для досягнення цілей, що за їх власною аналізою лежать у досяжності наступних поколінь. Бо ж це відносно легка справа — затрубити в сурми і обслужити скоростріл, щоб потім унукам розповідати подвиги з фронту; і відносно ще легка справа на питання: чому, однак, немає держави?! — відповісти: провід завинив. Звідкіль ж узв'язав провід, З неба не зійшов. Виріс між нами... І які ми, такий і наш провід. Тому на праву цього лиха треба починати від себе, і від себе треба почати реалізувати фантазії і мрії про велику й сильну Україну. Без огляду на обставини, без огляду на те, що в даний час ситуація найбільш несприятлива, без огляду на жертви — бо народ, що змагає до свого визволення, не знає межі своїм жертвам. Інакше він не народ, а рабська отара. І це збагнув на наших очах один із тих, що розуміють тяглість історії, її причини і її логічний розвиток. Це збагнув Тарас

Чупринка. Він не політикував у провінційних каварнях, ані на сторінках наших бідних газет, він творив те саме, що творили перед ним інші великі українці, а саме: будував фундамент для нового Хмельницького, що за його відчуженнями і думками — мусить прийти. Чи Чупринка не помилявся, саме так розглядаючи свої дії у призи часу? Це годі сьогодні сказати, і ми впевнені, що на таке питання він тільки здвигнувши плечима. Відповідь дасть історія. Але проминуло вже кілька років з дня його вояцької смерті, і треба нам ствердити, що постає генерала за той час не змаліла, а навпаки, неначе виросла. Ми зовсім підсвідомо живемо і діємо під впливом його діяння, його боїв.

Мені здається, що сучасники Івана Підкови так само мало розуміли його повстання, як ми нашу сучасну дійсність. Але ж на їх виправдання треба сказати, що вони не мали модерних можливостей перевірити історію і доходити до ясних висновків. Ми ж маємо. Ми знаємо, що після Підкови, після Наливайка і Лободи, ба навіть після бородатого Сагайдачного мусіли піти ще жертви Тараса Федоровича, кошового Павлюка, повстання Гуні та Остряниці, заки український нарід відчув подих часу і зрозумів гук сурем, що загомоніли при боці Хмельницького.

Я думаю, що ми находимось саме тепер напередодні нового, духового й збройного зриву нашого народу, хоч ми не знаємо ні його часу, ні години. Ми не знаємо ще навіть, хто буде нашим Хмельницьким, але ми відчували — застановившись на мент — що в нашому народі щось кипить, щось діється. Це так, як приспаний віками вулкан пробуджується до нового вибуху, і приклавши вухо до його стінок, чути придушений рев його скованої ще стихії. Ми находимось саме в цьому періоді, але це, що ми вже в ньому находимось, ми завдячуємо в першу чергу тим, кого пізніше, за життя нового Хмельницького, легко призабудуть: нашим безіменним героям, що всіяли чи не всю Європу своїми кістками, Болбочанові, що вмів глянути, куди шлях України стелився, Петлюрі, що заговорив до сердець, всім тим отаманам нашого ступу, що побіч усього сумного творили легенду про нашу окремішність, і нарешті Тарасові Чупринці, що наче Сагайдачний — на піветапі — промостив шлях нашому майбутньому Хмельницькому, шлях у наших душах і наших серцях.

Наши ми очима

Не припадково

Жива виміна думок, що має місце на сторінках нашого журналу, ніяка припадкова справа й немаловажна. Вона бо заторкує одну з найістотніших ділянок нашого духового життя й аж ніяк не кінчиться лише на військовій справі. Очевидно, для нас це зараз найважливіше. Щож таке військові традиції, стиль виховання вояка? — Та нічого іншого як частина великої цілості, що її на ім'я всенациональний традиції, всенациональний стиль, стиль життя української людини взагалі.

Нам здається, а наші припущення підперті рядом конкретних примірів, що стоїмо на початку великого й глибокого процесу ревізії саме цього стилю й традиції. Постає новий, модерний тип української людини, а в парі з тим зарисовується нова сільветка українського вояка!

Це буде тип, що до мінімуму зведе зовнішності й в плеканні справжніх духових вартостей, таких як самодисципліна й почуття обов'язку, самопевність й гострий критицизм, знання й жертвенність — шукатиме сповнення себе й своїх цілей.

Очевидно, це не станеться з нині на завтра! А втім, цей процес вже не такий то цілком новий. Він ще тільки не прибрав конкретних форм, але тим не менш він діє й поширюється. Він ще несхоплений механічно, але за це він очевидний своїм напрямом, що впливає з органічного росту українського народу. Допомогти кристалізації цього великого процесу по військовій лінії — буде одним із важливих завдань нашого журналу.

ОРТ

ІЗ ЗМІСТУ:

- Р. Єндик —
РОМАНТИЗМ ЧИ РЕАЛІЗМ
А. Микулін —
СОВЕТСЬКЕ ОФЦЕРСТВО
Є. Стахів —
УКРАЇНСЬКІ «ДОЛЬМЕЧЕРИ»
Ф. Кордуба —
ТРАНСПОРТОВЕ ЛЕТУНСТВО
М. Джердж —
І. САНІТАРНА СОТНЯ
А. Кравс —
СПОГАДИ
Кожному слово — 3 книжок
і преси — Комунікати

Вічна їм Пам'ять!

Ділимося сумною вісткою, що дня 4. 1. 1953 р. помер ненадіно
о. Емануїл КОРДУБА

радник Апостольського Візитатора, душпастир української католицької церкви в Манчестер, Англія, кол. польовий духовник 14 арт. полка 1 УД, головний капелян табору полонених в Риміні, Італія, та таборів кол. вояків 1 УД в Англії.

Перенесення тлінних останків Покійного відбулося 5. січня до каплиці св. Йосифа на цвинтарі в Монтен, Манчестер, а 11. 1. їх зложення в гробі. Відійшов від нас дорогий душпастир, що в найтяжчих для вояків 1 УД хвилинах ніс їм духову поміч, ділив з ними долю й недолю полону, заступаючись за всіх, що потребували опіки й помочі. Українське вояцтво на чужині стратило в особі о. Кордуби великого приятеля й невідступного товариша, що в стрілецькому рові й шатрі полонених вчив любити Бога й Україну.

Вічна Йому Пам'ять!

Ділимося сумною вісткою, про несподівану смерть

о. Порфірія Петра СИВАКА, ЧСВВ

що помер нагло 18. 3. 1953 р. в 44 році життя. в м. Шікаго, США Покійний був політв'язнем большевицьких тюрем в рр. 1939-41, польовим духовником українців — членів II поль. корпусу ген. Андерса, Під час свого побуту в Шікаго, Покійний живо цікавився працею Братства й дав кілька доповідей на сходах Братства в Шікаго.

Вічна Йому Пам'ять!

Краєва Управа Братства
в США, Шікаго

Біла смерть, що чигає на верхах й проваллях альпейських гір, вирвала з наших рядів нашого дорого, незабутнього, товариша зброї, щирого друга, великого ентузіаста української справи, невтомного співробітника Редакції «Вісті», хор. 1 УД **Ярослава Івана ВОЙТОВИЧА**. Серце стискається з болу, а свідомість не хоче сприйняти трагічного факту, що не стало між нами нашого дорогого «Войтка». Але невмолима, жорстока, дійсність ставить нас перед свіжою могилою друга й ми мусимо погодитись з болючим фактом...

Ярослав Іван Войтович, хор. 1 УД, народився 1. I. 1924 р. в патріотичній українській родині вчителів, в с. Рахане на Томашівщині. В 1935 р. польська влада засилає батьків Ярослава, в ході акції «відукраїнізовування» українського шкільництва в Західній Україні, в корінну Польщу. Тут кінчає Ярослав вселюдну школу й поступає до польської гімназії, старого, клясичного типу. Вибух німецько-польської війни перериває на якийсь час його гімназійну науку, але по зайнятті німцями в 1941 р. західних українських земель, він продовжує її в українській гімназії в Сокалі й закінчує з успіхом в 1943 р. Негайно по зложенні кінцевого іспиту, Ярослав голоситься до саме створеної Дивізії, переходить рекрутський вишкіл у вишкільному таборі в Гайделягер звідкіля відкомандовують його до школи підстаршин в Ляуенбурзі, на Помор'ї. Закінчивши з повним успіхом цю найгострішу підстаршинську школу, вертається до Дивізії в Нойгаммер де вкортці, дня 20. IV. 1944, зістає номінований підстаршиною. Командований дня 9. V. 1944 до старшинської школи в Кіншляг (Старшинська Школа Панцерних Гренадирів) закінчує її з першою льокатою, а в осені того ж року, переходить ще курс сотенних й вернувшись до Дивізії стає сотенним 6-ої сотні 31 п. полка.

На функції сотенного лишається Войтович аж до свого поранення в

Хор. Ярослав Войтович
1. I. 1924 — 8. III. 1953

боях за Штраднер-Когель в околиці Грацу.

Як ранений дістається до американського полону, проходить ряд лазаретів й врешті попадає до табору полонених в Ауербах, де вже перебуває тисяча старшин і вояків 1 УД. Звільнений разом з групою українських старшин дня 11. I. 1947 з полону в Людвігсбург, переїжджає до Мюнхена, а згодом працює урядовцем ЗУ-АДК-у в станиці Бремен. Саме в цей час проходить крізь табір Бремен головна струя українських переселенців. Войтович повністю віддається своєму завданню, помагає переселенцям, інтервеніює в еміграційних бюрах.

Із закінченням переселенчої акції, Войтович переїжджає до Мюнхена й зараз же включується у видавничу роботу Братства, стає членом Редак-

ційної Колегії, якийсь час провадить Адміністрацію видань Братства. В цей час починає основні теоретичні студії військової справи, читає військову літературу й стає сталим дописувачем нашого журналу. Весь свій молодечий запал і зацікавлення присвячує видавничій справі Братства, а головню ростові журналу «Вісті». В останньому своїм листі, напередодні виїзду в гори, Войтович жаліє, що не зможе взяти участі в ломці журналу і вже наперед тішитись появою нових «Вістей». Та не довелося йому їх оглядати...

Дня 13. III. 1953 р. супроводжали його в останню путь сотки кол. товаришів зброї, приятелі й українська колонія міста Мюнхена. За домовиною, що її несли приятелі покійного й німецькі колеги, витягувалась довга залізнична трійкова колона на чолі з п. ген. М. Капустянським й пп. полковниками П. Самутином й Кметою. Під жалібні звуки похоронної пісні мужеського хору пор. Я. Яримовича й в супроводі кол. військового капеляна 31 п. полка о. Б. Левицького й о. канцлера Лєсковича ступала жалібною ходою кількасотчленна колона. І врешті останній етап. Пролунали похоронні відгуків, відтвів, сплітається перші грудки чужої землі на домовину друга, падають слова пращання священника, в. о. голови Головної Управи Братства, представника українського студентства й двох німецьких колег. Остання молитва над свіжою могилою, ще один погляд на домовину й кінець обрядом... Але не кінець пам'яті про доброго, незабутнього друга й співробітника Ярослава Войтовича. Вона остане живою серед нашого братського гурта що стратив в ньому надійного військовика, щирого й всіма любленого товариша. Спи спокійно, дорогий друже, пам'ять про Тебе остане в нас повсякчас живою й дорогою.

Похоронено Ярослава Войтовича на мюнхенському кладовищі Вальдфрідгоф, поле 187, ряд 5, число гробу 20.

Вічна Йому пам'ять!

Редакція «Вісті»

Д-р Р. Єндик (Німеччина)

Романтизм чи реалізм?

I.

Всі наші дослідники збірної душі українського народу погоджуються одні з одними в такому твердженні: в нашій субстанції є органічно заложений романтичний гін. Тимто йдеться тільки про форми його дальшого вияву і про визнання якоїсь одної притаманності в нашій духовості за центральну й її плекання та ширше розвивання, бо ми, розуміється, є не тільки романтики, але далеко-далеко багатші.

Зрештою той романтизм обмежується в декого з нас до історичної бутфорії, до театрального уявлення собі козаків так, як це робили наші батьки в XIX. сторіччі. Треба відразу сказати, що воно далеко не є повне, а може навіть і фальшиве. Ті козаченьки на кониченьках не є дійсними постатями. Справжні козаки були назагал піхотинцями без широчезних, як море, шараварів, а противно — у вузьких штанах, догідних у невідганному вояцькому житті. Але таке прикрашене уявлення є кінечне для виховання дітей і молоді, а тимто Каченко чи Чайківський є дуже потрібні. Вони примушують любити старовину, шанувати традиції, без яких ми втрачимо б велитенський шмат нашої душі в пізнішому житті. Певно, це виховання мусить поширитися на цілу нашу бувальщину, тобто на княжу і новітню добу.

Що пригідне для молоді, те старшим каліцтво. Не хрещаті хоругви і щирозлоті булави мають захоплювати їх, а чини наших предків, що стояли б перед їх очима, як історичний зразок української людини. Тут уже слово не так за письменниками, як радше за істориками типу Липинського, що шукав за лицарськістю в нашій бувальщині, і в ніякому разі типу Грушевського, що шукав за «народом» і так часто знаходив його в бунтівничій голоті.

Цим усім я хочу сказати, що вік людини є вирішний при сприйманні романтизму. І тимто не диво, що молоді переносить живцем твори уяви у своє безжурне життя і, гарцюючи на патиках, розторошує в прах своїх ровесників, які мають нещастя грати ролю татар. Це не тільки вільно, але й треба пособляти тому. Зовсім інакше з старшими. Вони сприймають не зовнішність, а внутрішність і для них поворот у минуле є неможливий, бо ж вони мають діяти тільки з того самого духа, з духа предків. Тут нагадується слова мого друга Юрка Стефаніка, що був присутній з Й. Позачинюком на мітингу під Києвом у 1941 році. Один романтичний націоналіст з Кракова (місцевість виходу), виголошував там до робітників і селян бесіду, в якій пересипався такі перлини як гетьмани, козаченьки і т. ін. Слухаючи того балаку, шепнув Позачинюк: «стягніть того дурня з трибуни, хай не компромітує націоналізму». Цей неромантичний Позачинюк згинув пізніше смертю героя УПА, перебувши нацистською тюрмою і фабричною каторгою. Чи можна йому відмовити роман-

тизму? Думаю, що ні! Але іншого романтизму, новітнього, який виходить з реальних підстав, перекидується тугою в майбутність, створює собі потужні візії і повертається назад до конкретних цілей і завдань життя.

До таких новітніх романтиків належить багато націоналістів сучасного покоління; до них належить теж і ряд визначних наших політиків із Центральних і Східних земель, що стоять твердо на ґрунті теперішнього положення української нації і прагнуть здійснювати в боротьбі вже свої не соціальні, а національні візії. Міркую, що в цих усіх мужів існує романтика, але далеко ширша і глибша, бо налита сучасністю, її болями і надіями. В тому розумінні треба брати і вірш Р. Кіплінга, хіба найбільш зразкову особистість до цих слів:

Якби нам Англію зобразить зуміли
Виключно фарба, мосяж, кіт, ляк,
А не міт моїх снів онімилх,
Я б її кинув, але не є так.

II.

Передумуючи причини заіснування так живого в численних відгуках спору — романтизм чи реалізм, насувається питання, чи він не постав, як наслідок життєвих обставин, як натиск тих опортуністів, що відходять від нашого національного життя, поринаючи в буднях. В такому випадку їх відвертання від романтики було б однозначне з їх відвертанням від нашої національної спільноти. Це явище є безспірне і тимто стоїть рубом вимога: як далі затримати людей, розсипаних по світі, серед нашої національної спільноти, як чинних і відданих визвольній справі. Я сумніваюся, чи це можна досягнути музейними пережитками, від яких вони очевидно відходять. Всі ідеї мусять ходити по землі, щоб не стати оманами. Вони мусять запановувати в людських серцях серед даних історичних процесів і серед точно означених обставин. Послугуваться тут іншими поняттями, було б утечею від життя, а хто втікає від життєвих явищ, той попадає в порожнечу і не досягає нічого. Не треба ж забувати, що наша видавничча діяльність є страшенно обмежена і поза часописами майже нічого не доходить до читача. Здобувати й втримувати наших дорослих земляків при нас — це значить усунути їх душевні злидні іншими засобами ніж це зробили б навіть історики вдома.

Чим можна сьогодні посилювати і збагачувати їх життя? Романтизмом чи реалізмом? Подавати людям, прирученим до машин або до плуга на кольорових континентах, шараваристу України, це значить насипати їм до голів січки, яка не приймається в них, бо нічого спільного не має з їх деколи страшним буттям. Вони могли б навіть сприймати це, як жорстокий насміх. Але підходити до них, як до вигнанців чи втікаців з вітязни, якої вони є перехідним у часі поколінням і мають супроти неї обов'язки, щоб не стати тільки кормовим проводом, вказувати на їх ролю на землі не як зле платного наймита, а як громадя-

нина великого народу і великої держави, яку вони мають здобути, щоб бути повновартними людьми у світі — це й є той реалізм, який звільняє з одного боку від романтики минулого а створює новітню романтику, романтику візій, яку вони собі легко доповнять власною уявою, власною тугою і соромом, що ми, українці, багатші за інших, ліпші від багатьох, а все ж таки скитаємося якимись бродяками по широкому світі. Якщо в основу суспільного виховання стане головна засада безсмертної України, здобутої їх власними руками, тоді та реальність буде одночасно і романтикою, виплеканою в їх власних грудях, тими всіма силами душі, що розпалюють до кожного чину. Бо нема ні одної чистої, тобто лише розумової ідеї, що не була б огріта почуттями, нема волі до чину, якщо її не поширюють і не розбурхують образи, що власне приваблюють людину і тягнуть її до здійснювання своїх задумів. Ці всі наші земляки мусять дістати велич у душі, велич сучасності, яка є зрозуміла, як органічне продовження діла батьків, бо лише велич сучасності може стати рушійною силою в них.

О, певно знайти велич у сучасному є далеко тяжче ніж сприймати помолодечому давню романтику. Ось романтика є готова, вистачить сягнути рукою по книжку, але ж бо вона через ту легкість стає саме мертвою або порожньою, без ніякого впливу на життя. Тут треба власних зусиль, щоб серед буденності і сірости знайти ті первні, які є варті, щоб за них змагатися й покласти життя.

Не вірю, щоб могло бути інакше. Є в нас один поет, що бавиться в своїх віршах здібнілими слівцями, от такими — усеньками, оньками, ньоньками. Не знаю впливу на всіх читачів, а на мене робить це враження якоїсь духової нерозвиненості, якогось дитинного паплюження. А що тій людині понад 50, то це й глуму над нею. Бо ми сьогодні стали тверді, більш мужеські й центральні поняття виступають у нас, як обов'язок, відповідальність, віра в конкретність, тощо.

III.

Я не військовик і тим-то мені тяжко говорити про душі вояків. Але знаю з начитання, як страшенно різниться вояк перших днів війни, коли він, ще одушевлений пропагандою, машерує на фронт під оплески красунь, від загартованого в боях вояка. Той гарт родиться з твердих переживань, де мрії гинуть серед грози, а одушевлення гасне серед жаху смерті. Та все ж таки ці загартованці сильніші від романтиків. Прегарні образи цього дають описи людських душ у старовинних авторів, коли то війна була менше складна і душа тіпалася в безпосередньому сутику з ворогом. Ці всі автори описують, як то далеко менші армії гнали на зломаний карк недосвідчених вояків. Це тому, бо солом'яний запал новобранців заступали в них спокій, рішучість, розум і воля перемоги. Колишня молодеча романтика це не мала часу переобразитися в них у мужеську, тобто одягу предків не заступив ще їх дух, який вів через перебуті бої і робив серця непохитими і твердими. Реальна оцінка положення не вбиває

людини, вона допомагає власне до перемоги, бо в її основі лежать вічні засади життя, — прагнення перемоги своєї правди і бажання витримати, не зважаючи на все. Яке ж то людське мусить бути, як вояк усвідомляє собі, що його противники також переживають такі самі страхоття, а тимто перед ним стоїть завдання не показатися гіршим у порівняннях з ними, а навпаки ліпшим — власне не зважаючи на всі трутноці. Тут відбувається змаг і іспит витривалости та ліпшости: я — чи він. Смішно думати, що тут є театральність. Ні, найтвердіший реалізм, найживіша думка — як використати всі дійсні догідності терену, щоб дійти до перемоги.

Нагадується моя подорож потягом Грац-Відень під час війни. В той час коло 12. год. робили собі англійські літуни прогульки над Німеччиною. Коли з'являлися літаки, поїзд ставав у щирому полі і перечікував їх перелету. Цивільні залишалися у вагонах, усі вояки висідали з своїми клунками і ховалися під поблизькі дерева. Це відбувалося звичайно під «цивіль-

ний» сміх. По якімсь часі відчув я блазенство того сміху, бо не відвага цивілів і трусливість вояків тут проявлялися, а тільки куряча уява цивілів і їх лінивість та повне зрозуміння небезпеки положесня у вояків. Вони знали, що це значить бомбовик над потягом, бачили вже трупи, а цивілі того не бачили і вірили ще забріханості Гебелса.

Але тут знову треба відділити, наче молодь від старших, вояків від старшин. Старшина знає всю нагу правду, що незабаром має з'явитися в своїй грізній красі бою. Сказати її цілу — було б безглуздом, а тимто старшина має грати на інших струнах людської душі, щоб підлеглі вояки, розуміли жаж, перемагали його в ім'я найвищих категорій.

Ставлячи питання, як має бути сформована людина, щоб успішно могла перемагати, треба відповісти: плеканням і розвиванням усіх душевних сил, між якими перше місце повинен займати холодний розум з реальною оцінкою.

*П.Ташанський (Німеччина)
Полковник Генштабу.*

Н а ч а с і

-Порядком обговорення-

Всі зусилля та стремління окремих груп та поодиноких наших вояків до створення одної комбатантської організації не привели до бажаних наслідків, та як на політичному нашому обрії не дійшло до остаточного поєднання та консолідації, так комбатантські організації залишилися і на нині в своїх організаційних рямцях та провадять кожна на свою руку військову працю.

Може, ніде так не відчувається на сьогодні браку так потрібної єдності та спаяності — як в середовищі вояків. Не маю наміру на цьому місці аналізувати причин та шукати винних чому так сталося, що Вояки Українського Війська не мають ще й на нині одної організації чи принаймні **єдиного військового центру**. Про ці причини напевно будуть колись говорити воєнні історики. Кожен з Вояків Українського Війська напевно здає собі справу, яку шкоду приносить та принесене нам в будучині наша розпороченість та незчєтованість.

В політичному житті це ще не так страшна річ, бо ж політики мають все час. Може прийти до того, що наші політики скажуть колись: «Хіба ж ми вам стояли на перешкоді, тож справа вояків» Політики завжди будуть виправдані. Брак військового авторитету серед вояків так багато спричинився до нашого розбиття та розпороченості. Так сталося, що навіть наші військові авторитети на сьогодні більше є партійними — як військовиками. Одним словом, наші військові авторитети, висловлючись грубо вийшли з форми.

Наше вояцтво, як з перших наших визвольних змагань, бувши вояки з рядів Сов. Армії, вояки різних Українських формацій 2-ої Світової Війни, 1-ої Української Дивізії, УПА та партизанських загонів, на сьогодні

розкидані по цілому світі та борючись за своє фізичне існування, не можуть систематично вивчати воєнну штуку та бути в курсі найновіших досягнень в галузі військовостві.

Добра воля наших військовиків творити військові курси, теж не дала бажаних наслідків, завдячуючи нашій неорганізованості та матеріальним злидням. Цього останнього можна було б запобігти при нашій організованості та при умові існування єдиного військового центру. Ми вітаємо появу кожного нашого українського журналу військового змісту, але нам прикро і боляче читати в тих журналах ваші партійні чи організаційні порахунки. Ми бачимо там вилив жовчі та брудів. Хіба з тими методами нарешті час вже покінчити та взятись за дійсну працю. Залиште панове свої хатні порахунки у себе в хаті. В найкращій родині бувають непорозуміння, але їх не виносять з власної хати.

Пам'ятайте одно: оскільки ви вилили один на одного відро брудів, то ворог постарасться використати все те, та вилле на вас цілу помийницю.

Треба вірити в те, що військовики, зможуть сісти за один стіл та відверто між собою говорити. Нам не можуть стати на перешкоді наші переконання, бо ж ми призовані та будемо відповідати за наші збройні сили. Ми маємо одну ціль та мету — **наша держава**. Могуть мінятися режими, уряди, особи — але збройні сили завжди залишаються та стоять на сторожі Держави. Перед нами ще й до того стоїть завдання виборення тієї Держави. Той хто знехтує зараз силу — той буде проклятий нашими нащадками. Можемо взяти за приклад наших сусідів — поляків. Там теж ідуть сварки та партійні розрахунки, але польське військо на еміграції залишилося організоване та має свій

єдиний військовий центр. Тому центрові всі підлягають та виконуть свято його накази. Мають єдину комбатантську організацію та розпрацьовують свою воєнну історію та пляни на будуче. Нам не відомі пляни наших військових міністерств, до речі будь сказано, здається, що ми їх маємо піддостатком, але все ж ми віримо в те, що наші міністерства випрацьовували всі пляни та пригтовлені на всі варіанти які можуть заіснувати в складних обставинах сучасної політичної ситуації. Варіантів цих може бути дуже багато та на кожний з них треба мати готову відповідь та пляни. Пізно буде шукати «рішення в кишені» коли нас заскочать події. Ми здаємо собі справу з тяжких умов праці, але треба пам'ятати, що про легкі речі не говориться. Наше вояцтво нарешті мусить залишити всякі політичні сварки, та стати понад партіями.

Не відбирайте хліба у наших політиків, залиште цю справу для них. Політики напевно дадуть собі раду і без нас. Коли їм треба буде нашої поради, вони напевно звернуться і до нас. Віддайте всі **ваші** сили та здібности до створення наших збройних сил. Пам'ятайте, що ворог шанує тільки силу — і то **силу організовану**.

Завданням наших політиків буде створити для наших збройних сил найкращі передумови для провадження нашої боротьби і вони напевно це зроблять. Нашим завданням залишитися — свято виконати наказ. Але для того, аби виграти цю боротьбу та сповнити наказ — ми мусимо створити ці сили та зцементувати їх в одну нерушиму скалу. Той хто відступить від цих засад — **програє**. Не потрібно втягувати нашого вояцтва в «політиканство». Не потрібно робити з них тимчасових прихильників тієї чи іншої політичної групування, то тимчасові ефекти, а не сила. Хай нас не переслідують «Три Шляхи».

Пригадаймо собі тільки 41 рік. Одні пішли на Полісся, другі на Київ, треті на Миколаїв та Донбас. Наслідок: Нас ворог бив кожного зокрема. Страшна програна. Ворог нас здезяткував, а ми бідкаючись на нашу долю — з тюрмами пішли на вигнання. Можна програти бій, війну, але ворогові теж треба завдати страшних ран, аби він з них не зміг вилікуватись. Чи ж ми цього досягли? Хай же ця кривава школа стане для нас доброю наукою. Той хто повторить ще раз цю гру — **програє**.

Військовики повинні віддати всі свої сили на відбудову та приготування наших збройних сил до тяжкої боротьби за нашу державність. Для того, щоб дати змогу нашим військовикам не відставати від сучасности та вивчати організацію армії та її воєнну адміністрацію, та для того, щоб нарешті прийти до якоїсь систематичної праці в галузі військовостві, ми маємо сміливість запропонувати та звернутись в першу чергу до наших військових видавництв як теж і до нашого вояцтва, щоб негайно приступити до розпрацьовання та друку військових тем. Не порушую способу переведення самої праці лише обмежємось до піддання обговорення програмових тем. За підставу організації та воєнної адміністрації пропоную брати як підстави советську армію та бувшу

німецьку армію. Ми виходили тут з таких причин:

1. Ці дві армії пройшли всі стадії організації та пристосовані до наших теренових умов.

2. Мали за собою великий досвід війни, та використали цей досвід.

3. Ми посідаємо чи посідали найбільші наші військові кадри в тих арміях — спеціально, коли йдеться про советську армію.

4. Маємо теж на еміграції великі кадри з цих обох армій.

5. Наша воєнна промисловість напевно буде базуватись на існуючій промисловості на наших теренах.

6. Не захоплюватись організацією армії США, бо ми напевно на початках нашої державності не зможемо дозволити собі на ту розкіш, на яку може дозволити собі так багата держава.

Нижче подаємо програму.

Програма організації та воєнної адміністрації

1. Постанови та розвиток Українського Війська: а) Княжа доба, б) Козаччина, в) Гетьманщина, г) Українські полки в Рос. Армії, д) Визвольні змагання 1917-1920 рік, (організація та озброєння нашого війська), е) Зимовий похід 1-2, ж) УВО-ОУН, з) Військові формації в 2-й світовій війні: (УВВ, Легіони, УНА, УПА), і) Партизанські загони 1917-1947 років, організація та озброєння. 2. Проекти організації Українського Війська в будучині. 3. Вищі органи керування Українського Війська. 4. Генеральний Штаб — організація та функції. 5. Військові округи в Українській Державі — організація та завдання. 6. Повітові — районні — військові управи — організація та завдання. 7. Засади укомплектування старшинами Українського Війська. 8. Засади укомплектування підстаршинами Українського Війська. 9. Засади укомплектування стрільцями Українського Війська. 10. Засади організації органів укомплектування Українського Війська. 11. Закон (положення) призиву громадян Української Держави на дійсну військову службу. 12. Порядок, приписки. 13. Пільги по службі. 14. Проходження служби стрільцями та підстаршинами — дійсна і в запасі. 15. Проходження служби старшинами — дійсна і в запасі. 16. Засади надавання військових знань підстаршинам. 17. Засади надавання військових звань старшинам. 18. Час вислуги в званнях старшин. 19. Організація військового допризовного вишколу. 20. Організація допризовного військового вишколу в середніх та вищих школах. 21. Вільне Козацтво, організація, озброєння та завдання.

Піхота

22. Стрілецька дивізія — організація та озброєння. (Сюди має увійти також організація органічної артилерії дивізії, організація окремого куреня зв'язку, організація розвідного куреня дивізії, організація мед. куреня дивізії та організація саперного куреня дивізії. Організація протипанцерної оборони та протилетунської оборони дивізії. 23. Служба тилів дивізії. 24. Стрілецький полк. 25. Стрілецький курінь. 26. Стрілецька сотня. 27. Стрілецька чота. 28. Стрілецький рій. 29. Сотня розвідки полку. 30. Чота розвідки куреня. 31. Сотня тяжкої зброї

М. Василюшин (Німеччина)

„Котра віра краща”

(До дискусії на тему «ЧА й майбутня наша збройна сила»)

Західні українці знають вояка советської армії звичайно як того добродушного парнягу з вересня 1939 року, що то свobodно вступав у кожний зустрічний гурт людей чи просто зацікавлених розмовців і найвнодобродушно відповідав на запити в стилі «чого то в нас нема». Ходило ж стільки анекдотів з приводу тієї наївності... Для всіх напевно ще й досі залишився в пам'яті образ тих добродушних вояків і командирів, що підвозили автомашиною кожного зустрічного, що по-дитячому заохочували по залізничних станціях всякого таки без квитка сідати в поїзд і їхати. Як до того додати ще людяно-коректне і свobodне відношення командирів до бійців — то поставав образ ідеальної «армії народу» чи навіть «часово озброєного народу» з ідилічними стосунками в середині. Образ, що його виніс наш фольклор з козацької доби. Як же до цього тепло-лагідного

куреня. 32. Сотня зв'язку полку. 33. Саперна сотня полку. 34. Організація хем. оборони стріл. полку. 35. Мінометна батарея стріл. полку. 36. Мінометна сотня стр. куреня. 37. Чота 82 мм. мінометів. 38. Дивізіон артил. стр. полку. 39. Батерія самоход. установок стр. полку. 40. Батерія артилерії стр. куреня. 41. Сотня протипанцерної оборони стр. полку. 42. Сотня протилетунської оборони полку. 43. Медична служба стр. полку, куреня та сотні. 44. Служба тилів стр. полку. 45. Служба тилів стр. куреня. 46. Забезпечення стрілецького полку пальним. 47. Фінансова служба стріл. полку, організація та завдання. 48. Порядок виплати грошового утримання особовому складу полку. 49. Порядок виплат грошового задоволення під час командировок. 50. Організація господарки стр. полку. 51. Сотенне господарство (організація та завдання). 52. Порядок перебрання та передачі сотні і чоти в часі мира та війни. 53. Обов'язки бунчужного сотні. 54. Документи, які провадить сотня по справі особового складу сотні. 55. Артил. забезпечення стр. полку — організація та завдання. 56. Порядок огляду артил. озброєння полку в батерії. 57. Порядок передачі в ремонт артил. озброєння та категорії ремонтів. 58. Значення карточки якісного стану зброї та порядок її провадження. 59. Формуляри, які провадяться на річеве майно, значення та порядок провадження. 60. Організація та завдання служби річевого забезпечення в стр. полку. 61. Порядок видачі річевого майна особовому складу частини. 62. Порядок направи річевого майна в частині. 63. Забезпечення річевого майна та якім міри треба прийняти для цього. 64. Передача річевого майна при переводі стрільців з одного відділу в другий. 65. Організація та завдання служби харчового забезпечення в стр. полку. 66. Порядок прийняття та викреслення з харчового задоволення в підвідділі. 67. Порядок забезпечення гарячою стравою під час війни. 68. Як треба зберегти овочі в частині.

образу прирівняти образ демонстративно шорсткого і крикливого німецького вояка, то очевидно — симпатії всякого, хто захоче вибирати поміж ними, будуть по стороні советського.

Це справа почуттів і натури кожного народу чи й людини формувати собі образ світу на свою подоби й обділювати одні речі симпатіями, інші антипатіями. Коли ж сьогодні ведеться на шпальтах нашої комбатантської преси цікава й актуальна дискусія про оформлення ідеального образу майбутнього укр. вояка, про принципи й дух тієї майбутньої укр. армії, то тут — при виразній наявності в наших історичних традиціях двох первнів: одного зорієнтованого на Заході, і другого — на Сході, мова може бути, бодай у початках, себто поки постане якась власна наша синтеза, — тільки про розумний еkleктизм, про раціональний вибір найдоцільнішого з обох елементів.

Але й оба самі ці ідеальні образи двох відмінних армійських систем, їх дух, — виглядатимуть може трішки інакше, як приглянутися їм ближче. На це й хочемо бодай у деякій мірі звернути увагу, просто тому, що довелось нам зазнати військового вишколу в обох системах, а тим самим і пережити на практиці наймаркантиші різниці їх обох. Гадаємо, що так само найдоцільніше було б якби так про такий «ідеальний образ» американської армії написав хтось з-поміж тих наших товаришів, що, знаючи внутрішній стиль советської чи німецької армії, тепер попали в цю нову, американську стихію. Уважало грубо помилковим виписувати про «ще не викристалізований образ американської армії й вояка», знаючи його тільки з перспективи табору ДП, як «жувача гуми», чи «отакого собі кавбоя», що то, очікуючи на трамвай, присів собі безцеремонно на пішході серед потоку людей біля зупинки.

Очевидно, теж здаємо собі справу з того, що такий «внутрішній образ» данонаціонального вояка це тільки своєрідний варіант такого ж т. зв. національного типу, але ж одночасно й заступаємо думку, що відповідним вихованням можна істотно змінити не одну із т. зв. «вроджених» і «притаманих» прикмет. Тому й дуже доцільним вважаємо дискутувати на ці теми.

З накресленим на початку отаким уявленням про ЧА довелось мені, як призовникові, їхати восени 1940 р. в Башкирію. За час служби прийшлося однак переконатися про повну відізолюваність ЧАрмії від населення, і то якнайсуворіш підтримувану: першу й єдину 4-годинну недіельну відпустку в місто за час моєї служби я отримав аж після сімох місяців служби. Коли під час вправ нашої частини доводилося кватирувати в селі, то було наперед строго заборонено всім входити в розмови з населенням (хазяїнами хат), а на випадок, якби так хто хотів будь-що від них купити (напр. харчів), то сміє це робити єдино по через підстаршин (при тому ж

підстаршинам було рішуче заборонено до такої купівлі допускати!). Такі стосунки панували в усьому тамошньому гарнізоні (м-ко Белебей); про такі ж самі стосунки знаю з оповідань знайомих, що служили по інших воєнних округах.

Згадати б далі хоча ту атмосферу недовір'я взаємного, яка панувала в ЧА на кожному кроці: напр. здохла коняка, проковтнувши декілька куснів дроту, що ним була прив'язана в конюшні та з голоду його й гризла (ланцюгів же при недоузках не було!), то це інтерпретовано зараз же як вислід «саботажу» (мовляв, зумисне їй хтось підкинув натятих куснів дроту до оброку!). Місія бунчужного («старшини»), чотових, сотенного полягала в тому, щоб не дати воякові бути хоча б на хвилинку залишеним собі самому, чи щоб написати хоча б листа. «Гріхом головним» уважалося отримувати з дому частіш листи чи посилки з харчами (мовляв, ага, голубчику, пишеш, що тобі в ЧА «не хватає їсти»?). Нам скажуть, що все це — наслідки відповідної політики режиму; це так — але собака, привчившись бігти за возом, побіжить і за саньми; такі «навички» без боротьби усунути себе не дадуть і з того треба собі здавати справу, що, як з ними не повести боротьби, то вони перетривають і самий режим.

Як уже слушно підкреслював т. Маленко у своїй статті «На дисонансах», ніраз не так то вже іділічно виглядали взаємини поміж рядовиками та командиром: можна, не переборщуючи, твердити, що вони ще куди різкіші були в мирний час, ніж під час самої війни, де співжиття (вже хоча б через приплив резервних старшин!) було й через зовнішні обставини куди більше можливе. Надто відмінне було соціальне положення цих професіоналів-військовиків від соціального положення маси вояцтва (очевидно, в цивільному стані!), щоб можна було говорити про співжиття і взаємне розуміння. «Комсоставські» крамниці, реформи Тимошенка з 1940-1941 рр. були тільки назверхнім оформленням такого наявного вже давніш різького внутрішнього розділу. Дальший ще крок в тому напрямі це поворот до славетних «пагонів». Тіснішому ж співжиттю ідейніших одиниць з-поміж командирів із вояцтвом непереможною перешкодою ставала знову ж політика щопіврічного перекидування старшин до віддалених на сотні кілометрів нових гарнізонів. То ж ніщо дивне, що напр. мені, як воякові, за час служби в ЧА (говорю про мирний, отже «нормальний», час, а не воєнний!) тільки війнятково приходилося у перервах бачити (крім обов'язкового, «екс офіціо», політрука!) серед рядового вояцтва ще середніх командирів. З вояком перебував і його розумів тільки підстаршина.

Врешті одним із найкращих у наслідках первородним гріхом ЧА вважаю вповні незадовільний вишкіл рядового вояка. Можливо, що до того дуже причинялася атмосфера «наплювательної» втоми, що така характеристична для країни збюрократизованої «переможного соціалізму», а почасті й просто таки нездарність великого числа нижчих старшин, зфабрикованих наслідку після сжовщи-

ни. Але ж, як пригадати собі добрі традиції кол. російської системи й таке саме приношування в жертву сотень тисяч людей (бо ж їх, мовляв, у нас і так «хватить!»), то це теж не випадок хіба, що й ЧА успадкувала тут не одне саме звідти. Щоб не бути голословним, подам для прикладу, що кадровий склад (призову з 10 вересня 1940 р.) 512-го гавбичного арт. полка, станціонованого у згаданому Белебей, виїхав на фронт у червні 1941 р. з тим, що кожен вояк з гвинтівки стріляв усього раз по 5 набоїв (так!) до цілі, і в декотрих батареях під час зимового стрільня на полігоні одна гармата вистрілила по одній гранаті. Чого ж тоді дивуватися, що полк, зрештою враз із цілою Стерлітамацькою дивізією, під Смоленськом був знищений до тла? Було публічною таємницею, що рідко котрі старшини (чотові й батареїні!) знали ще теоретично вести арт. стрільбу не лише на основі окомірної підготовки вихідних даних («по глазомеру»). З іще меншим багажем військових знань формовано в Башкірії (отже тисяча кілометрів від фронту!) й відслано безпосередньо на фронт нові частини із змобілізованих. Це було просто самовбивство. Відповідальні ж за таке безглуздя хіба не лише самі декілька людей у Кремлі...

Не перечу, що годі робити узагальнення на підставі отаких лише окремих фактів, але й не слід на них заплющувати очей, коли справа стоїть про засади, на яких збираємося завтра будувати нашу збройну силу.

Для порівняння хочу тільки побіжно хоча б наштрихувати ті відомі зрештою наймаркантніші факти з вишколу 1-ої УД в системі німецької армії. Те, що мене тут приємно вразило (зрештою дуже вже упередженого до німців і вилікуваного з решток «германофільства», після німецького полону!), це була атмосфера довір'я для вояка, для людини. На місто (хто не пам'ятає Брна?) випущено рекрутів уже після якогось тиждня, скоро тільки вони навчилися в загальному віддавати військовий привіт; ніхто за ніким не шпигував і після відбуття служби в кожного була повна свобода робити з собою, що захоче (на «писання листів» офіційний

план зайнять передбачував навіть окремі години!). Панував тут зовсім інакший підхід до проблеми вини й кари: поперше, тут не було виключно одної категорії провин — «протидержавних», а подруге, із відбуттям кари за провину це остання ніби змазувалася, і не як в ЧА й СССР — гнітюче тяжила далі, не даючи людині права на поворот до круга однаково-правних людей (як попередньо — «права на прогріх»!). Про різницю в бойовому вишколі кожного окремого бійця (педантному до подробиць, — звідси й пізніше таке назагал березне цінювання життя цього ж вояка!) — не потребує хіба пригадувати всім тим, хто його пройшов у німецькій армії. Героїзмом дуже сумнівної вартості уважано тут випадок з однією із штурмових сотень дивізії СС «Дас Райх», що то, обороняючи здобутих становищ перед советськими наступаючими на північний схід від Смоленська, замість відступати, воліла дати себе винищити до ноги.

Якщо в цих наших загальникових завваженнях неодне — характеристичне взагалі для советської системи (і не лише виключно для ЧА!), то це просто тому, що загалом і дух і атмосфера в армії якось відображає собою загальнонаціональну, і їх годі відділювати від себе.

На оцих декілька заміток спровокували мене зрештою статті у нашій військовій і загальній пресі деякого з-поміж кол. червоноармійців, які при нашому теперішньому «вибиранні вір» на військовому відтинку (а яке так дуже нагадує літописну легенду про вибирання вір Володимиром!) конче пропонують в першу чергу — совармійську «віру», як найдочільнішу для нас. Це бо надто важлива і в наслідках предалекосяжна справа, щоб помимом неї пройти мовчки і не висловити тих застережень, що їх висуває вже хоча б наш скромненький досвід. Я дуже радів би, якби цих декілька думок спонукали й інших наших комбатантів — кол. червоноармійців поділитися публічно ще й своїм досвідом; тільки бо так зможемо приблизно бодай уявити собі, що нас, як часткових спадкоємців, советської імперії, може колись чекати на військовому відтинку.

*Мігр. М. Оглюк (Англія)
хор. 1 УД*

Атомові бомба в тактичному приміненні (на підставі англійської преси)

На сторінках «Сатердей Івнінг Пост» появився цикл статей д-ра Рудольфа Ляппа і Стюарта Олсона на тему примінення тактичної атомової бомби в обороні Європи перед евентуальним советським нападом.

Якби здійснилися згоди західних стратегів, пишуть згадані автори, то совети покористувалися б своєю улюбленою і випробуваною тактикою, т. зв. «ладозьською тактикою», що передбачає масову концентрацію війська і зброї в найслабшому місці оборони противника.

Такої татки вперше вжили совети 1943 р. в битві коло Ладозького озера. На відтинку фронту, довжиною

5 км. було сконцентровано три повні дивізії — вибрані «ударні» частини, доведені советською пропагандою до фанатизму і рішені на все. Вони творили поміст, по якому мала покотитися лавина офензиви. Приблизно 5 км. за цими дивізіями усталено 17 артилерійських полків і 11 гранатометних куренів, готових кожної хвилини ринути вогнем і залізом. Їм до помічі були ще піхотні дивізії, щоб самою своєю чисельністю втоптати ворога в окопи і отворити прогалину для моторизованих частин. Усе разом давало приблизно 110-тисячну армію, сконцентровану на 25 км². Цю саму тактику впроваджували совети з великим

успіхом на інших відтинках фронту (напр. під Сталінградом). Подібної тактики живили теж китайці в Корей.

Д-р Ляпп твердить, що цю тактику схочуть совети застосувати і в майбутній війні. Можна уявити собі, що сталося б, як на таку сконцентровану силу скинули б альянти три тактичні атомові бомби, що силою свого вибуху дорівнювали б бомбі скинених на Гірошіму. Як розвіялися б три хмари сіро-чорного диму у виді грибів, побо-свище виглядало б жахливо: — поблизу місць детонацій — звуглілі рештки людей, стоплений і покручений воєнний матеріал! (Горяч, виворена в бомбі уранієм 235, що його кількість можна б змістити в дитячому м'ячику, є більша від якої небусть іншої горячі, знаної на землі). Дещо даліше від місця вибуху — тисячі воєнків у несамоутих судорогах, поранені і попарені «вогневим м'ячиком» уранія 235, що має засяг діяння до двох км. Тисячі інших, що на перший погляд здорові, абсорбували б фатальну дозу радіації смертельних лучів гамма, що повстали б у часі десятих-секундового блиску «м'ячика», засяг діяння цих лучів — до 1,5 км. Згідно з обчисленням д-р Ляппа, із 110-тисячної армії 40-50 тисяч були б вбитими і важко раненими, 20 тисяч легко ранені, решта дезорганізована і не спроможна вже проломати альянтської оборони. Валичезна армія перестала б впродовж однієї хвилини майже існувати.

В такий спосіб т. а. бомба уможливила б Заходові тримати малі оборонні сили й одночасно знищити залюбки застосовану советську тактику пролому-наступу концентрованим людським і технічним матеріалом.

Тут, однак, важку ролу відіграють інші чинники, що до деякої міри зменшують успішність ужиття т. а. бомби.

По-перше, це факт, що двокілометровий засяг діяння страшною горячі бомби є меншим наполовину у мрячну, хмарну погоду. Це зокрема важне тому, що ворог звичайно вибирає погану погоду для підготування офензиви. По-друге, воєк, що його організм дістав певну дозу лучів гамма, може битися з ще більшим завзяттям, бо для нього життя уже не має вартости; радіація є смертельною, але водночас і повільною. По-третє, проти т. а. бомби є досить добра оборона: звичайна «мишача нора» (протитанковий рів чи яма) шириною 80-85 см., глибокий на 1,90 м. Хоч нема охочих випробувати наслідки побуту в такій ямі, всеж фахівці впевняють, що воєк в такому сховищі може зовсім спокійно зберегтися, навіть, якщо місце вибуху від нього всього 400 м. Хвиля горячі пройде понад ним, земля ж перешлітрує лучі гамма. Отже, як у часі підготовки до офензиви, советські воєнки будуть в окопах до двох метрів, число жертв впаде з 70 на 10 тисяч. Але теж і ворог матиме ряд труднощів. Треба розрахувати й на це, що офензивні війська не зможуть окопуватися до тієї міри, як це роблять війська оборони, бо тоді офензива тратить свою скорість і нагальність і може прийти до затижної позиції війни. Мораль воєка може бути захитана вибухами бомб і страхітливою картиною так, що всяке завзяття зникне; вже артилерійний барабаний вогонь за-ломлює воєка морально, що ж тоді т.

а. бомба? Проти місячних нор можна ввести бомби, що вибухають в повітрі, яких 50 м. над землею.

У 1953 р., що його воєнний департамент Америки, уважає за найбільш критичний у міжнародних відносинах, Америка матиме коло 600 т. а. бомб, що їх можна ужити вже в перших тижнях війни. Опісля продукція даватиме б. 50 тактичних бомб тижнево (це крім продукції атомових бомб, що їх призначено для стратегічного бомбардування). У цьому самому часі совети мали б, згідно інформації західної розвідки, всього кілька бомб, що їх вони могли б ужити до тактичного бомбардування. Ця нерівність в посіданні т. а. бомб і була б ключем до перемоги Заходу.

Щоб досягнути якнайбільшої ефективності т. а. бомба мусить бути відносно малого розміру, вжита в догідному часі й відповідному місці. Правдоподібно будуть це 20 кілонові бомби, що дорівнюватимуть вибуховій силі 20 тис. тон TNT (тринітролтолюол — вибуховий матеріал). Це дорівнює вибуховій силі атомової бомби, скиненої на Гірошіму, але, завдяки минулорічним досвідам у Неваді (США), ураній 235 використовується куди краще і в висліді т. а. бомба буде значно менша. Від величини бомби залежать дві реальні умовини, тобто: скинення її в відповідному часі й у відповідному місці. Давніше крім надфортеці Б-29, жодний інший літак не міг транспортувати а. бомби. Сьогодні для її транспортування вживається легких літаків, ба що більше, її можна вміщувати вже на стрільна, керовані радієвими хвилями, а то й у гарматних стрільнах.

Важливим є, щоб скинути бомбу дуже акуратно, особливо у випадку концентрації військ недалеко позицій. Така акуратність є утруднена головню при поганій погоді й тому замість літаків краще буде вживати артилерії, що може мати точніший приціл. Але хоч величина бомби набагато зменшена, всежтаки, вона не є такою, як 75 мм. гарматне стрільно. Тому артилерія мусить бути важкого калібру, стріляти по високій траєкторії, що знова відбивається на цілності. Заки випробується, отже, артилерію виходить, що найкраще буде як прикріпити т. а. бомбу до керованого радієвими хвилями стрільна. Хоча такі стрільна теж не є в 100% акуратними, та ве ж вони переважають артилерію і летунство своїми двома додатними ціхами: — 1) ризико загроження власних частин майже не існує, і 2) їх можна вживати у всяку погоду.

На продукції таких стрілен була сконцентрована воєнна продукція Америки в минулому й біжучому роках.

Деякі американські військовики є переконанні, що, за війняком особливих обставин, т. а. бомба може бути ефективно застосована проти ворожих концентрацій лише тоді, як вона буде експлодувати в повітрі. В цьому випадку замість місячних нор треба би перевести розпорошення військ у терені.

Насуваються питання, чому советам не змінити своєї старої тактики концентрації своїх офензивних частин і не ввести нової — розчленування армій на менші групи? З-поміж кількох відповідей на це питання найбільш переконуючою є та, що якщо б совети

закинули стару тактику — це рівнялося б рівночасно великій перемозі Заходу, бо найбільшим атутом советів є якраз концентрування і використання своєї переваги в людях без огляду на кількість жертв. Може трапитись, однак, що совети могли б зрезигнувати з «ладозького взірця» і все ж таки бути сильнішими від Заходу. Це тоді, якщо альянтські частини були б за слабі, щоб ставити якийнебудь опір. Подібні випадки траплялись у минулій війні: порівняльно невеликими силами німці проломили фронт коло Седану і залили Францію; кілька літ пізніше американці повторили це і по проломі коло Сен-Льо вже без спротиву посувались в напрямі Берліну. Тому власне треба сильної оборонної лінії, проти якої совети будуть змушені сконцентрувати свої сили, а це уможливить альянтам ужиття т. а. бомби.

Висновок ясний. Сама т. а. бомба не вирівняє різниці в чисельності армій. Крім своїх власних, совети матимуть ще до розпорядимості дивізії своїх сателітів, а 50-60 дивізій, що їх в 1952 р. Айсентауер сподівався мати на випадок війни — це рішуче замало. У противагу до людської маси советського бльоку, Захід мусить поставити сильну наземну оборону: дивізії мусять бути мобільними і розпоряджати великою силою вогню, мали перевагу в повітрі і добрі комунікаційні шляхи. Тоді т. а. бомба ужита в більшій кількості, зможе вирівняти перевагу маси советів. За кілька літ совети напевно матимуть свої «атомові з'єднання», але тоді застосує Захід тактику «розпорошення наших сил», маючи мобільність дивізій й добрі комунікаційні шляхи, но і саме головне — високий індустріальний потенціал.

Очевидно, все це покищо теорія. Як воно виглядатиме насправді — не знати. Найважливішою проблемою зараз вважають на Заході продуктування якнайбільшої кількості т. а. бомб. Маючи перевагу в кількості бомб, Захід виграє на часі, що потрібний до розбудування сильної наземної оборони. Якщо совети розпочали б тоді війну, вони натраплять на сильний оборонний вал, а в міжчасі т. а. бомбою можна буде не допустити до більших скупчень советського матеріалу в людях і технічному вивінунанні та відірвати їх від постачальних баз.

Реалізуючи сказане, т. а. бомба в співпраці з доброю наземною обороною і стратегічним бомбардуванням повинна б забезпечити повну перемогу Заходові. Не маючи жодних шанс на виграння війни, совети не розпочнуть свого походу на підбій світу. Тоді — запевняє д-р Ляпп — матимемо мир!

Ця остання фраза д-ра Ляппа є, на нашу думку, доволі наївною. Він уявляє собі, що в випадку як совети не зможуть розпочати війни, в світі пануватиме мир. Хіба такий, як оце тепер: шораз — то нові вулькани по земській кулі. І як довго мав би тривати такий мир?

Та тут уже входять інші чинники, що не належать до нашої теми, як не належить теж сюди й питання, що його минулого року можна було стрінути на сторінках багатьох часописів і журналів і над яким ще й сьогодні дискутується по обох боках Атлантику, та й взагалі у світі: — можна вживати а. бомби в війні, чи ні?

Сот. А. Микулин (Аргентина)

Совєтське офіцерство

Спроба характеристики

Коли когось запитати — чи вміє воювати німецький офіцер, на таку людину правдоподібно б подивилися, як на дивака. Бо ж немає ніякого сумніву, що офіцерство німецьке воювати вміє. Чи вміє воно переводити відповідну політику на зайнятих теренах — це справа інша. Досвід другої світової війни ствердив, які дипломати з німецького офіцерства. Маємо надію, що в третій світовій війні німецьке офіцерство, навчене другою, буде грамотне не лише, як вояки, але і як політики, хоч правди ніде діти, німецькому офіцерству політичної грамоти треба ще багато вчитися.

Совєтський офіцер вміє воювати

Коли ж запитати, чи вміє воювати совєтський офіцер, на таку людину те ж подивилися б напевно, як на дивака. Але реакція була б навідрывот, бо більшість загальної думки стоїть на становищі, що совєтське офіцерство воювати не вміє. Але коли знову ж таки візьмемо досвід другої світової війни, її другу половину, побачимо, що совєтське офіцерство воювати таки вміє. Інша справа, чи воно вміє воювати краще за німецьке офіцерство, чи гірше. Абсолютно зрозуміло, що кваліфікація, у воєнному відношенні, німецького офіцерства набагато вища за совєтське. Але, хочемо ми того чи ні — мусимо ствердити, що совєтське офіцерство воювати теж уміє, а совєтською «хорообрістю», якщо не перевищує, то стоїть нарівні з німецьким офіцерством. На мою особисту думку, совєтський офіцер, як людина-індивідуум, у відчайдушності перевищує німецького офіцера... У відчайдушності, але не у військових знаннях, чи в культурі. Зрештою культурний рівень совєтського й німецького офіцерства не можна порівнювати, бо там, в ССР, культуру розуміють зовсім інакше, як на Заході. І коли ми знайдемо якісь загальні риси для порівняння — побачимо, що сучасний культурний рівень совєтського офіцерства дуже низький і примітивний. Культура в ССР і культура Заходу — поняття різні. Ми говоримо про т. зв. середній офіцерський склад тобто про кістяк армії, бо совєтські генерали, маршали, високої ранги політкомісари до певної міри були досить високо освічені і цивілізовані люди, хоч знову ж таки з своєрідною совєтською культурою. В ССР зміст культури характеризувався лєнінським висловом: «Все те, що для буржуазії буде від нас зле — для нас є добре...»

Ми не маємо тут на меті розглядати і порівнювати рівень совєтського та німецького офіцерства. Ми хочемо в'яснити про ступень військової підготовки, загальну освіту, психологічне наставлення совєтського офіцерства та взагалі чим він «дихає». Для ясшого образу мусимо поділити совєтське офіцерство на офіцерство непівських часів, тобто роки 1924-1930, перехідний період, тобто роки 1930 до 1935 та роки часів передвоєнних і воєнних.

Командир «непівського» періоду

Совєтський офіцер або т. зв. «командир красної армії» (тоді ще «красной») непівського періоду в своїй військової підготовці, культурному рівні і по загальній освіті дуже і дуже відрізнявся від т. зв. совєтських офіцерів воєнних і повоєнних часів. До нормальних (постійно діючих) військових шкіл курсантів підбиралося зовсім інакше, як за передвоєнних часів. Хоч зверталась увага на т. зв. соціальний стан, але тоді соціальний стан розглядався і кваліфікувався зовсім під іншим кутом зору. Коли тепер в ССР маємо по совєтській термінології всіх, за «трудоу» — чи то колгоспник, чи робітник, чи інтелігент, чи партійний — то в ті часи в ССР все населення поділялося компартією на класи: клас робітників, і клас приватно-капіталістична, до якої зараховувалося і селянство з поділом на бідняків, середняків та куркулів: отже до військових шкіл мали право вступу впершу чергу робітники та селяни-бідняки, що трактувалися на рівні з робочими, а в другу чергу селяне середняки, при умові, що курсантський склад школи вже забезпечений певним відсотком з робітників та селян-незаможників. (Напр. 80% справжніх робітників і селян-незаможників, а 20% середняків, а з них 80% робітників напр. 60%, а 40% селян-незаможників). Ось такий в загальних рисах був принцип добровільного побору курсантів до військових шкіл за соціальним станом, підчас непівських часів. Тими справами займалася постійно діюча в школі мандатно-політична комісія, яка перевіряла кожного вступального курсанта під час побору, а потім весь час при навчанні курсанта в школі, аж до закінчення школи. Після ж справи перевірки передавалась в «Особий Отдел» (НКВД в армії) та відповідному комісарові частини, до якої був призначений «новий красний командир». В непівські часи до військових шкіл вступило багато молоді, яка за царських часів (безпосередньо перед революцією 1917 року та частинно і під час революції) вчилася у вищих початкових школах («городское училище»), ремісничих, комерсеских, прогімназійних і частинно в гімназіях. За царських часів до гімназій робітничу і селянську молодь за виключенням окремих одиниць, не приймалися. За часів революції у молоді з'явилася величезна жага — вчитися за всіляку ціну. Та жага була весь час, але революція її розбурхала.

«Стаж»

Громадська війна багатьох селян на Україні перетворила в т. зв. «бідняків», «середняків», або в «робітників». Щоб вчитися в військових, чи якихось вищих школах, за совєтсько-непівських часів, треба було належати до бідняків-незаможників, середняків чи до робочих зі стажем не менше 6 місяців. Отже, молодь пішла на виробництво «здобувати» собі робочий стаж. Крім робочого стажу, тре-

ба було ще й бути комсомольцем. Значимо, що в ті часи і комсомол виглядав не «так», як тепер. Таким чином молодь, маючи ось таку «путьовку в життя», тобто робочий стаж, членство в комсомолі та знання, пішла вчитися далі... а в тому числі до військових шкіл. Та ж молодь, що була покликана до червоної армії на військову службу, там, в червоній армії шукала собі шляхів до навчання. А таким єдиним шляхом була лише військова школа. В ті часи військові школи приймали лише в склад курсантів молодь, яка має певні знання. Напр. до піхотної школи за семіричку, до артилерії — за 9-річку, а до технічних шкіл — за 10-річку. Восени 1924 року був зроблений перший нормальний побір молоді в курсанти військових шкіл, за більш-менш освітнім рівнем, притримуючись і тодішнього розподілу на «соціальний стан». Отже, навіть коли син «кулака» працював на виробництві майже рік, був комсомольцем та довів документами, що немає зв'язків з батьками — теж приймався до військової школи. Хоч і під знаком запитання, але приймався. Це на Україні, бо в самій Росії справа виглядала інакше. Там всі були «робочі і бідняки — батраки», бо ж вже в ті часи до росіян стосувалася інша політика.

Навчання

Саме навчання в школах дуже відрізнялося від навчання передвоєнних років. Велика увага присвячувалася загально-освітнім дисциплінам. В технічних школах перший та другий рік навчання на 70% присвячувався загально-освітньому навчанню. В піхотних школах, що мали тоді термін всього навчання лише 2 роки — загально-освітні предмети вчилися весь перший рік. В технічних школах наполегливо вчили механіку, фізику, хімію, електротехніку, математичну геометрію, тригонометрію і інші дисципліни. Напр. у школах зв'язку всі 4 роки вчили математичну і електротехніку. Тож командир з технічної військової школи досить добре був освічений і знав навіть частинно вищу математику. Політично за тих часів червоний командир був теж добре «підкований» в розрізі тієї політики, яку переводила радянська влада і компартія. Не згадуємо тут про докладність вивчення політекономії, марксизму-лєнінізму, діалектичного матеріалізму та антирелігійної пропаганди, яка вже тоді була започаткована. Але спеціальна військова підготовка дуже шкунувалася. Хоч і вивчалася вся тактика, а військові тактичні задачі розв'язувалися в обсязі корпусу, але на те зверталось мало уваги. Майбутній червоний командир мусів знати загальні тактичні заложення: бій зустрічний під час маршу, наступальний бій, бій в лісі та в місті, та загальні основи оборони. Про бій при відступі чи в оточенні не було й мови. На застосування мінометного вогню не мали з'явленого поняття. Танковий бій чи артилерійський ще не був опрацьований

і подавався в загальних рисах. Дещо вивчалось про партизанщину, десант та саботаж в тилах. Досить докладно опрацювалися кавалерійські рейди та бої, бо ж знаходились ще під враженням «будьоновщини», «котовщини», «рейдів» білого генерала Мамонтова. Тактика наступу мала ще елементи т. зв. лінійної, тобто «ланцюга». Але в 1926 році вже перейшли на тактику групового бою, з ешалонування глибини і нарешті від тактики лінійного наступу відмовились зовсім.

Ось такі середні старшинні кадри випускали советські військові школи майже до 1930 року, тобто до років сталінської «сплошної» колективізації та його п'ятирічок. Від 1930 до 1935 року підготовка старшинських кадрів кардинально змінюється. Червона армія поступово намагається реорганізуватися на німецький зразок, лише «советським політичним духом», який, до речі в ті часи, напевно відчував вже якусь спорідненість. Однак задикуватість, гонорливість і закукуріченість компартії та червоного генерального штабу втлумачувало в червоного командира думку, що «не ми, а вони в нас мусять вчитися».

Мундир манить сов. молодь

За передвоєнних років до військових шкіл побирається молодь прямо з шкільної лавки — з семирічки, по «разв'орстками» военкоматів, або комсомолу. Молодь є молодь всюди. Навіть і в СРСР. Тому їй імпонує військова кар'єра. А порівняно добре матеріальне забезпечення в армії старшин, мізерна, але все ж таки «недоторканість» старшини в війську цивільним НКВД, деякі привілеї в правовому відношенні, плюс до того узаконення державного, що військова служба є справою кваліфікаційною на все життя, а сам по собі факт, що старшина є інтелектуальний працівник (а не якийсь колгоспник чи робочий) — заохочувало молодь до військової школи. Советська пропаганда теж своє діло робила. Армія терпіла на брак старшин. Арешти, безконечні чистки, судові процеси своє діло зробили. Вони широко хвилює котились і в армії і підірвали її в самому нутрі дуже ґрунтовно, бо руйнували кістяк її. Нестримна підготовка Політбюро до війни, а в зв'язку з тим колосальне збільшення армії, створення нових формацій та нових родів військ вимагало постійних великих чисельно кадрів військових старшин. Мобілізаційні плани також вимагали старшинської резерви. Отже в 1935-36 роках військові советські школи ґрунтовно реорганізуються. Тому що «неписьменність в СРСР» вже зліквідована, а освітній ценз загального навчання молоді — семирічка, є обов'язковий, при вступі до військової школи не звертається уваги на освіту. Лише була б посвідка про закінчення семирічки. Також не береться до уваги і соціальний стан. Тепер всі «трудащі». Всі колгоспники або робітники. «Кулак зліквідований як класа!» Термін навчання в військових школах дуже скоро скорочується. До дев'яти місяців у піхотних школах та до 1½ — 2-х років у технічних. До піхотної школи приймали навіть з закінченою чотирирічною освітою. В школах зверталася увага спеціально на військове навчання. Але військове навчання, си-

лою факту, вимагало освітнього рівня, тому й військове навчання генеральний штаб червоної армії спрощував, доводив до примітивізму і навчання курсантів, майбутніх червоних командирів обмежувалося щонайбільше в обсязі полку. Однак на вирішення боєвих та тактичних завдань чоти, сотні й батальйону зверталась особлива увага, і ті дії вивчалися докладно. Досить поверхове навчання дається в галузі політичних дисциплін, бо внутрішня політика в СРСР попрямувала «стандартними» шляхами, лєнінізм-марксизм доповнено сталінізмом, який відкинув минулі, «старі» догми Леніна. Тепер вже непотрібно було вчити, нащо «радянська» влада дозволила НЕП, що таке є 5 чи 10 умов Сталіна, про 3 укладі в «радянському» суспільстві і інші нісенітниці.

Є цікавим те, що у військових школах середнього складу старшин (які готували командирів до капітанської ранги включно) не вивчали чужинських армій, як також і чужих мов. Були спроби, щоб курсанти, ще за часів Неп-у, вивчали чужі мови добровільно, на курсах, зорганізованих в школах, які діяли вечорами. Але всі ті вечірні добровільні курси були припинені, бо час курсанта був так завантажений, що його на «добровільні» курси не вистачало. Заохочувано і в червоній армії старшин до вивчення чужих мов, навіть тим старшинам, які знали чужі мови, привласнювалось звання військового перекладача і платилася за те певна сума грошей щомісячно. Але знову ж лише окремі старшини вивчали чужі мови. І таких на всю армію було одиниці.

Море по коліна

Червоний старшина випуску років 1934-1939 в культурнім рівні дуже кульгав, був напівосвічений але вихований в дусі «море по коліна», «життя — вартість в копіюку», «в огонь і в воду», «плевать на весь мир»... Характерна риса того старшини була «ухарство», розперзаність, ігнорация всього, що не советське... А коли Сталін благословив милостиво на горілку після «життя стало краще, життя стало веселе», більшість червоних старшин розпочала жакливо пиячити. Відомо, що саме Сталін дійсно благословив особисто на сталінську чарку, виголосивши промову про те, що «коли тепер ліпше живеться — можна й випити». Це його дослівні слова. Він злегалізував стару царську горілку політику, щоб дурманити нарід. За неспівських часів старшина червоної армії не менше карався дисциплінарно за те, що випив горілки, але йому було заборонено відвідувати «заведення з горячімі напінками», тобто бари, ресторани, різні кафетерії. Але тепер, по сталінським благословенні, при кожній нагоді чи незгоді на сцену виступали «рюмка водки — кусок сельодкі»... вінігрет, хамса (толька) або «на закуску безплатно» (муштарда) і «налей, налей таваріщ».. «двести грам в стакан».

Безпритульні

З усього раніше сказаного бачимо, що між советськими старшинами передвоєнних років була величезна різниця. Советська «зараза» в психіку молоді, яка закінчувала військову школу перед війною проникала дуже гли-

боко. Характерним було й те, що до військових шкіл в часи сталінських п'ятирічок побирався дуже великий відсоток молоді з «воспінательних домів», тобто безпритульних. Вони виявилися чи не найбільш відданими советській владі. Або коли вже були контрреволюціонерами — то до мозку кісток. І тут немає нічого дивного, бо такий безпритульний з дитячих років ввесь час виховувався беззастережно в «советському духу». Тато був Сталін, мати — компартія. Впливу й виховання рідних батьків не було, бо вони десь «освоювали» десятками років Сибір — «тоже русскую землю», або лежали трупами в землі в Умані, Вінниці, Києві, Харкові, Одесі і т. д....

Ми тут взагалі не підкреслюємо тієї великої різниці, яка існувала психологічно культурно і етично у старшин-москалів та старшин з інших національностей, поневолених Москвою. Та різниця була дуже велика. Напр., старшини з кавказьких народів визначалися дуже високою культурою, великими здібностями та товариськістю. Але відсоток старшин з інших національностей в червоній армії був дуже малий. Першество надавалось російській національності, але дуже і дуже зручно маскувалось, так що ніколи не кидалося в очі, і здавалось, що «ленінська національна політика» застосовується «правильно і практично».

Однак «правильність ленінської національної політики» ствердили чистки 1935-1938 років, сжовщина, беріївщина, під час яких до 400.000 старшин червоної армії з армії вичищено або до концтаборів, або відправлено на той світ. В концтаборах були прямо такі курйози, де ще частинно залишилося в живих і сиділо старе царське білогвардійське офіцерство. І ось ті, які за часів громадської війни були непримиримими ворогами і воювали один проти другого, напр., на кахівському пляцдармі — раптом зустрілися в концтаборах і разом «пиляли ліс»... Один воював за Денікіна, а другий за Сталіна... Курйозів таких зустріч не будемо описувати, бо вони були прямо анекдотичні.

Брутальний, жорстокий, відчайдушний...

Сучасний російський советський офіцер походить з того молодого советського покоління, що виросло в атмосфері культу заперечення моралі, душі, гуманності. Воно виросло в часи ціннічного лицемірства, беззастережного терору, потоптання всіх, навіть примітивних прав громадянина. Коли за часів непу та перших сталінських п'ятирічок Політбюро вишукувало «нові шляхи» і мусило силою обставин дозволити ще в житті деякі старі порядки, то тепер, за 35 роки існування советської влади все «старе» не лише пішло до архіву, але й винищене. Це про людей, бо ж царські «старі» (рідні росіянам) традиції, плазування, чинопочитання, закони, «прошліє успіхи руского воїнства», «доблесть і героїстство» навпаки витягнуті з архіву і навіть не здобручесь комуністични-

Читайте, поширюйте

ВІСТІ

Український військовий журнал!

ми «солодощами», підносяться советській армії і її офіцерству, в чистому виді (голою натурою). Молоде покоління советського офіцера не лише бездушне, але воно являє з себе «сіру офіцерську масу, брутальну, жорстоку, відчайдушну, нетерпиму,... духовно бідну. Російського офіцера вповні задовольняє груба матеріалістична система поглядів — т. зв. вульгарного матеріалізму; задовольняє його також і традиційний російський нігілізм. Тому треба підкреслити, що советське офіцераство тепер є грубо реалістичне, який пов'язаний з практичними діями. До демократизму вони етавлялись скептично і нетерпимо, тим більше, що сам «західний демократизм» своєю «гнилизною», ще більше стверджує у советського офіцераства теорію Леніна-Сталіна про «гнилий буржуазний захід». А все те в свою чергу переконує офіцераство, що з ворогом немає що панькатись; ворогом є ворожий вояк на фронті, все населення ворожої до них держави, а також і всі полонені. Для советського офіцераства не існують ніякі конвенції про міжнародні закони ведення війни, трактування по людському полонених, людське ставлення до мирного населення, до ранених, пошана до загиблих. Ворога не лише примусь стати на коліна, але коли він вже й на колінах та прохає милосердя — вбий його!... Ось засада російського офіцераства.

А всеж таки... вміє воювати

Чи ж вміє воювати російське офіцераство? Треба ствердити, що вміє. Досвід другої світової війни даремно не проминув. Яке не було радянське озброєння — нехай воно може й недорівнює американському, але головні його якості, є позитивні. Воно є дуже просте, стабільне, має досить велику вогневу міць, далекість лету стрільна чи кулі, дуже просте в обходженні, не піддається впливам погоди і т. д. Советська артилерія реорганізувалась під час другої світової війни. Артилерійські бої, що їх вела советська армія були такі класичні і їх треба докладно нам вивчати. Танки й авіація теж ввесь час крокують вперед. Вольшевицькі танки під час другої світової війни, в другій її половині були не гірші за німецькі, чи американські. Ми знаємо, що советське військове командування завжди велику надію покладало на масовість. Воно гнало в бій великі маси людей. Деякі наші військові спеціалісти не розуміють того, бо ж як не як, хоч і війна, але людські сили, як також і життя людини, треба берегти. Советське офіцераство має в тій справі інший погляд і іншу психіку. Напр., на заміноване поле гонять цілий батальйон, щоб смертю людей «розмінувати» — знаючи наперед, що батальйон буде знищений, але... зате потім перейдуть цілі дивізії, проломлять фронт, розіб'ють ворога і посунуть уперед. То ж «для загального треба пожертвувати частину»... Перемога виправдовує засоби, а війна мов для того, щоб убивати. Героєм у советів є не той, що залишився по війні живий, а той кого убито на війні. Дехто може сказати, що я переоцінюю або вихваляю червону армію і советське офіцераство. Нічого подібного! До справи треба підходити об'єктивно і своїх ворогів не-

обхідно знати докладно, бо ми не можемо дивитись на справу, що «шапками закидаємо», що там в СССР всі дурні, некультурні, безвартісні, нічого не знають, нічого не вміють, нінащо не здібні і т. д. Від такого погляду мусимо відмовитись. Не забуваймо, що советська система хранить в собі великі тайники, різні несподіванки, хитрість гадуючу, брутальність диявольську, винахідливість пекельну. Що СССР є колюсь на глиняних ногах — це факт, але сама РСФСР не є на глиняних ногах, і росіяни будуть отчайдушно воювати. Вони не зупиняться щоб застосувати найжорстокіші засоби, які не вкладають в людське розуміння. Жадоба помсти буде така безмежна, що росіяни можуть заражати воду, їжу землю, тварин, не кажучи вже про рослини і людей... Можуть дійти до того, що поряд з уживанням атомової енергії та промінів смерті, прищеплюватимуть чуму, сухоту холеру, тиф, сибірку, венеричні хвороби і т. п. Ленін сказав: «В ім'я перемоги комунізму у всьому світі, можна знищити 3/4 земного людства, лише щоб остання 1/4 була комуністична»... Ось тут і лежить виправдання застосування живих величезних вояцьких мас в війні.

Ми знаємо, що червона армія в другій половині 1943 року застосувала вже тактику маси з підвищенням сили боевого вогню. Напр., сотня складалася лише з 50 осіб, зате вся була озброєна автоматами, кулеметами, гранатометами, ручними гранатами. Набоїв вже не бракувало...

Отже маси плюс величезна вогнева міць дають таким військовим з'єднанням (підрозділам) досить велику пробійну силу. Мусимо не забувати, що для большевиків немає різниці, чи то вони винайшли якийсь військовий винахід, чи вкрали або вишпигували закордоном. «Яка різниця?» «Все на користь СССР — бо й там, за кордоном люди й землі наші, лише тимчасово відірвані від нас!» —

Советське офіцераство тепер систематично і докладно готується до третьої світової війни. Воно перейшло сувору школу другої світової війни, а т. зв. військові суворовські школи дали вже й дають далі кадри советського офіцераства, що тепер виховуються і навчаються в особливих умовах замкнутої військової школи.

Ми вже сказали, що червоний командир непівських часів і сучасний советський офіцер абсолютно різняться між собою. Офіцер 1949 — 51 років вже знає в советській інтерпетації російську історію, що напр. не вивчалось в військових школах 1924 — 1930 років. Те, що в часи громадської війни офіцерам контрреволюційних армій червоногвардійці прибавали до ramen пагони — і їм тепер є дивне, бо ж, «чи може бути офіцер без пагонів?»...

Тепер офіцер став немов би отим «блестящим офіцером» царських часів і в своїй офіцерасько-советській касті плекає всі царсько-офіцераські традиції. Вже зникло те, що тлумачилось в часи непівщини, що червона армія найдемократичніша армія, бо мов салдат і офіцер не мають різниці, що в буржуазних арміях офіцер — дворянин, салдат — сіра скотина. Тепер

в советській армії — армії офіцер — партдворянин, а салдат — «тьомная махорка», «серая скатина». В армії вже немає того, що коли на думку червоноармійця наказ офіцера є контрреволюційним — він може не виконувати. Тепер беззаперечність виконання наказу не підлягає сумніву. Різко змінилось російського офіцера ставлення до бувшої білої армії, яка до війни 1941 — 45 р. компартією трактувалась, як контрреволюція. Тепер російських білоофіцерів на еміграції вважають за своїх. А те, що колись в часи громадської війни біла армія воювала проти червоної, зовсім для советських офіцерів не дивне. «Так було потрібно. Начальство дало наказ, наказ треба виконувати, бо то же є військова дисципліна!» «Те, що було 35 років тому, в рахунок не береться. Минуло... тепер винен лише той, хто проти «Родіни» зброю вжив... Напр., власовці. Вони — зрадники!» — Ось такі є міркування сучасного російсько-советського офіцера.

Отже, як бачимо, советський російський офіцер виховується весь час в великоросійському імперіялізмі, в «руському» державницькому шовінізмі. А КПСССР намагається виховати й зробити з советських офіцерів з «нацменів» — «самоотвержених малоросів»...

Російське советське офіцераство, як і вся советська армія з росіян в третю світову війну буде фанатично битись проти американців і інших армій, в ім'я російського патріотизму-шовінізму, за Родіну — за КП-СССР. Ми мусимо все це врахувати, вивчати, знати й готуватись, бо нам, може прийдеться воювати не лише проти російської советської армії, чи її суверогатів, але й проти російського білоемігранського офіцераства — проти нової РОНА, що її готують сьогодні росіяни на еміграції. Будьмо до того готові!...

До Читачів

Під гаслом «вивчаймо ворога» ми ввели на сторінки нашого журналу студію військового советознавства. Загал наших читачів, як на це вказують численні листи, привітав цю нову рубрику нашого журналу з великим признанням.

Йдеться зараз про вдержання позему цієї сторінки й забезпечення її справді цінним матеріалом. Завдання це не легке!

За браком відповідної літератури, ми майже повністю здані на співпрацю читачів, кол. вояків Советської Армії. Оцею дорогою звертаємось до кол. вояків Советської Армії допомогти нам в запланованій студії й присилати матеріали до поміщення.

Редакція

Увага! Кольпортери Увага!

Це число має 40 стор., однак коштує нормальну ціну (0,40 дол., або рівновартість в інших валютах).

Є. Стахів (США)

Українські „дольмечери”

при німецькій армії на східному фронті

Напередодні вибуху війни між Німеччиною й СССР звернулось німецьке командування війська до українських політичних середовищ (обидві ОУН, УНР) з пропозицією відкомандувати певну кількість українців із знанням німецької мови для повнення функцій перекладачів при різних штабах армій. Цю пропозицію українські чинники радо прийняли бо вона уможливила перекинення молодого активу на рідні землі, а це була в той час одна з найважливіших проблем. Теж годі було не добачати деяких користей присутності українських перекладачів при штабах фронтових частин. Вони могли відіграти в першому етапі ролю посередників поміж наступаючою армією й цивільним українським населенням, злагіднювати виникаючі з воєнних дій й військової окупації гострі прийоми фронтових частин в стосунку до цивільного населення, врешті, маючи змогу бути першими на українських теренах, зможуть допомогти в організуванні українського політичного життя.

В половині червня 1941 р. б. 200 українців, переважно студентів, були відкомандовані своїми середовищами до збірних пунктів німецької армії й заразже приділені до різних фронтових частин. Критерієм призначення на відповідні пости було знання німецької мови. Приділяно до штабів, корпусів, дивізій, полків й самостійних оперативних одиниць. Як вже ми згадали, українські перекладачі були командовані українськими політичними середовищами й тільки дуже мале число було звербоване персонально.

Всі перекладачі одержали заразже німецьку військову форму й військові книжки, що в них, в багатьох випадках, в рубриці: найближчі рідні — стояло: ОУН/Краків.

Стосунки поміж українськими перекладачами й німецькими штабовими офіцерами були спершу дуже поправні а навіть приязні. Українських перекладачів трактовано як звязкових української сторони, наділявано їх довірям говорено счаста про їх будучі завдання вже у звільненій Україні, про організування української армії. Правда, все це відбувалось в приватній площині тимменш, однак, створювало це добру атмосферу й казало сподіватись приязної постави військових кругів до справи української державности. Ці надії підсилював факт існування українського легіону при німецькій армії (група південь — Ролянд, група північ — Навіттал).

Вже з перших днів війни почалась дія українських перекладачів. Попри чисто, так би мовити, службові обов'язки, що зводились до переслужувань перебіжчиків й полонених, вони розвивають багатогранну дію політичної й харитативної натури. Нав'язують таки з перших днів контакти з укра-

їнським підпіллям, допомагають нав'язати зв'язок з політичними центрами, помагають їм фінансово, харчами, дають житлові квартири, уможливають переїзд різними середниками льокомоції, що, як відомо, в прифронтовій полосі було дуже тяжким а то й неможливим. Ратують від смерти сотки полонених, деколи навіть, не маючи можності помощи їм в інший спосіб, уможливають їм втечу й контакти з підпіллям. Теж цивільне населення має в українських перекладачах своїх оборонців. Буває, що довідавшись, що в якомусь штабі є український перекладач, десятки кілометрів йдуть до них люди, просять помочі й інтервенції.

Серпень 1941 р. приносить радикальну зміну в дотеперішньому відношенні німецького командування а то й поодиноких старшин до українських перекладачів. Вони ще загоструються по відомих арештах українських націоналістів на всій контрольованій німцями території, від Атлантику по Чорне Море. Українським перекладачам починають незодірячи, їх контролюють, перекидають з місця в місце, а ще даліше починаються карі й розстріли.

Першою жертвою нової політики паде студент віденської торговельної академії й перекладач при штабі дивізії в Кривому Розі — Теодор Найдич. Його арештує гестапо осеню 1941 року за зв'язки з підпіллям й на початку 1942 р. мордує в криворізьській тюрмі. В лютому того ж року арештовано а відтак розстріляно в Кременчузі українських перекладачів Володимира Вережака, Богдана Мазяра, Павла Дябогу й Антонішина (стнаннього прізвища не пригадую докладно, можливо Романишин, Є. С). З відомих мені випадків арештування знаю ще про такі: Омелян Ортинський, арештований в січні 1942 в Мажівці на Донбасі, Євген Швед — арештований на Криму, пропав без вісти, Теодор Гриців, арештований в червні 1943 р. в Маріуполі й тамже розстріляний. Гриців, абсолют прав варшавського університету, член ОУН, був ентузіастом й невтомним робітником української революції. Всі свої гроші видавав на закуп українських книг й роздавав їх в Маріупольщині. Він організував підпільні клітини, перевозив доручення, уможливив поїздки членам підпілля.

До концентраційного табору в Саксенгаузен перевезено таких українських перекладачів: Роман Спольський, Олександр Масляник, Віктор Яворський, Іван Білик. Останній загинув відтак в рядах УПА на Уманщині в другій половині 1944 р. Теж пропав без вістки перекладач Шафранський.

Багато наших перекладачів пропало під Сталінградом і на мостовому причілку в Криму. З відомих мені ще треба згадати Додя Вротновського, що загинув на вулицях Львова у квітні 1944 р.

Коли в червні 1941 р. ми були відкомандовані до німецької армії ніхто з нас навіть не уявляв собі труднощів що їх прийдеться нам поборювати. Практика показала, що в багатьох випадках наша служба була більш небезпечна, смерть чигала частіше як у випадку навіть підпілля. Останній був настільки в кращому положенні, що будучи повністю законспірований міг числити на це, що вдасться йому уникнути арешту. У випадку українських перекладачів ішла смертельно небезпечна «подвійна гра», день у день доводилось, стоячи під строгим контролем німців, ризикувати, при чому це ризико було справді велике. Виж бо були в уніформі, вояк, вас знало населення, знали німецькі чинники, прослідити що робить перекладач, з ким стрічається, що говорить, було куди легше чим скажім дію члена похідної колони що прийшовши — скажім для приміру до Дніпропетровська, з першої хвилини жив нелегально. Ми аж ніяк не хочемо зменшувати ризика й небезпек що на них були наражені підпілляники, ми хочемо тільки підкреслити ті виїмкові умовини серед яких доводилось працювати й гинути українським перекладачам. А згинуло їх багато.....

Для об'єктивності треба ствердити, що знайшлися серед українських перекладачів теж і несовісні люди, що таки прямо забули пощо вони вдягнули уніформу й з якими цілями прийшли виконувати своє завдання. За відомостями таких випадків було всього три на всіх перекладачів. Отже відсоток мінімальний. Відомо мені що двох перекладачів при таборі полонених в Дніпропетровському брали від наших бідних селян гроші за допомогу при звільненні полонених, в одному випадку перекладач при «Орсткомандатурі» в Константиновці видав німцям на розстріл підпілляника «Муху».

Згадуючи ці три виїмки, прикри й заслуговуючі на якнайстрогіше нап'ятування, ми підкреслюємо тимсамим невестрашим, деколи навіть героїчну, поставу величезної більшості перекладачів, що наражуючись день в день робили тиху але тим менш важну а деколи навіть дуже відповідальну роботу помагаючи українському підпіллі а то й самому приймаючи в ньому дуже активну ролю. Сьогодні, з перспективи десятиліть, треба з повною відповідальністю ствердити, що невдячна роля що їй піднялись молоді українці, студенти, йдучи на доручення своїх політичних середовищ до німецької армії в характері перекладачів, була ними з повною посвятою виконана. Визвольна революція народу вимагає різних служб, вона йде різними шляхами. Про користність чи шкідливість для справи рішає не так рід служби як індивідуальна постава кожного зосібна. Розстріляні за свою українську поставу й службу українській революції наші друзі перекладачі це найкращий доказ тоїж саме постави.

І. Майстренко (Німеччина)

Українська Червона Армія

(Друга спроба боротьбистів творити Українську Червону Армію)

Попереднього разу (див. «Вісті» ч. 1-2, 1953), ми говорили про спробу **українських комуністів-боротьбистів** творити в 1919 р. власну червону армію на базі партизанських загонів отамана Григорієва. Ця спроба, як ми знаємо, провалилась. Провалилась також і більшовицька советська влада в Україні через її анексіоністсько-імперіалістичний характер. Провалом советського режиму в Україні в 1919 році скористались білі армії російського генерала Денікіна, який під кінець літа 1919 року окупував цілу територію України, ліквідуючи в ній всі здобутки національної революції. Денікін не визнавав навіть слова «Україна», заборонив українські школи (крім деяких приватних), завів репресії проти української інтелігенції, а в галузі соціальної теж відтворив царські порядки, зокрема повернув поміщикам забрану в них селянами землю.

Все це призвело до масових повстань проти Денікіна, при чому найбільшу участь в повстаннях брали селяни. Це був рух здебільшого самостійницький, але, крім того, і лівий — радянський. Найбільш впливовою партією в антиденікінському повстанні була **Українська Комуністична Партія (боротьбистів)**. З приходом Денікіна всі більшовицькі провідники й апаратчики повтікали до Росії, покинувши свої низові партійні організації на призволяще і більшовицька діяльність в Україні завмерла, про що признається й відозва КП(б)У від 15. грудня 1919 р. «До всіх партійних організацій КП(б)У», де, між іншим сказано, що відхід советських військ з України й наступ Денікіна «потяг за собою масову еміграцію членів КП(б)У на російську територію... відплив партійних працівників з України сприяв дуже небажаному атрофуванню партійного життя», що «використали наші ідейні противники і, зокрема, боротьбисти для посилення свого впливу».

Денікінська реакція коштувала українському народові незчислених жертв, а партії боротьбистів, зокрема великих персональних утрат. Загинув розстріляний денікінською контррозвідкою лідер партії **Гнат Михайличенко** та багато інших діячів. Тому з ліквідацією денікінщини боротьбисти твердо ставлять питання про забезпечення нової радянської влади сталим українським проводом, який би не дивився на Україну, як на «Юг Росії», не тікав би з України при наступі реакції, а залишався разом з народом, а звідси, вів би таку політику, яка в'язала б народ з владою, а не займалась би тільки використанням українських ресурсів для скріплення російського центру. Але така політика можлива тільки при наявності незалежного українського уряду, спертого на власну реальну силу — українську червону армію.

Тому вже в денікінському підпіллі боротьбисти вживають різних заходів до створення власної червоної армії. Більшовицькі джерела подають, що «з

наступом червоної армії махновці створили бльок з укапістами (тут неправильно боротьбистів названо укапістами, бо укапістами звалась пізніше інша українська самостійницька комуністична партія — **І. М.**), при чому на нараді, де присутні були анархіст **Волін** та ад'ютант **Махна Чубенко**, а від укапістів **Лісовик**, **Грудницький** та **Костянтин Матяш**, було ухвалено резолюцію: «Вважати потрібним об'єднання загонів для організації армії, для того, щоб відвернути партійну диктатуру РКП (більшовиків)», (Архів Зафронтового Бюро КП(б)У, справа ч. 292, доповідь Железняка). Д. Кін. Денікінщина. Істпарт ЦК ВКП(б). В-во «Прибой», 1928, стор. 197).

Знаючи, що боротьбисти вийдуть з денікінського підпілля ще могутнішою партією, ніж були, вони до того і що вони напевне ще й ще раз будуть робити спроби творення української червоної армії — бази самостійної радянської України, більшовики всіх сил доклали, щоб цього не допустити. В зв'язку з цим, з наступом советських російських військ на Україну, ЦК КП(б)У запропонувало Закордонному Бюро боротьбистів у Москві підписати угоду про співпрацю КП(б)У й УКП (боротьбистів). В цій угоді, що її з боку боротьбистів підписали (17. грудня 1919 р.) керівники Закордонного Бюро **Левко Ковалів** і **Гр. Гринько**, а з боку більшовиків **Раковський**, **Мануїльський**, **Петровський** та **Косіор**, стояв, між іншим, такий абзац: «Через те сторони зобов'язуються в корені перетинати всякі спроби, скеровані до розплення сил єдиного революційного фронту проти білогвардійської армії і, зокрема, засуджуючи всяку агітацію, що переслідує організацію на українській території сепаратних військових формувань з бувших партизанів і розкладених петлюрівських частин та військово відокремлення української червоної армії від російської, беруть на себе зобов'язання найнещаднішої боротьби з такою агітацією, що дезорганізує фронт і сприяє контрреволюції».

Задана вище угода боротьбистських емісарів Лісовика, Грудницького й Матяша з махновцями відбувалась десь в тому самому часі, може на пару тижнів раніше. Чому ж таке протиріччя? Чому боротьбисти одною рукою творять свої власні військові частини, а другою підписують зобов'язання не перешкоджати більшовикам громити Денікіна? Та тому, що угоду з більшовиками вони розуміли інакше, ніж більшовики. Вони, очевидно річ, не могли відмовитись від підпису «не перешкоджати». Але вони знали й те, що коли б більшовики опинились перед фактом існування української червоної армії, то боротьбисти мали б теж право вимагати від більшовиків «не перешкоджати». Треба було ставити більшовиків перед фактом існування української червоної армії і саме це, як побачимо далі, було метою боротьбистів.

Проте реальну військову силу бо-

ротьбистам довелося творити не з махновцями, а на базі лівоіючих частин армії УНР. Не можна зрозуміти всіх тих подій і перипетій, не знаючи тодішньої політичної обстановки. Це була доба найвищого піднесення революції. Червона армія ліквідувала Колчака, Юденіча, Денікіна, взагалі всі білі фронти, крім кримського. В Україні, під впливом денікінської реакції, населення масово ставало на радянські позиції. «Це був час, — згадує І. Мазепа, — коли на Україні, в зв'язку з «українофільськими» заявами російських більшовиків, почалася нова хвиля советофільських настроїв. Особливо великого впливу серед селян набрали в кінці 1919 року і на початку 1920 року боротьбисти». Радянофільські настрої просякли і в армію УНР і навіть в її провідні політичні кола. Про це докладно пише І. Мазепа в своїй праці «Україна в огні й бурі революції».

Стан армії УНР був тоді дуже хисткий. Щонайбільше вона могла думати тоді тільки про самозбереження. Натомість для лівих самостійницьких елементів відкривались ніби неозорні перспективи радянофільства. Це визнавали навіть такі противники радянофільства, як тодішній політичний референт армії УНР **П. Феденко**. Так в листі до командувача Київської дивізії від 15. 1. 1920 р. П. Феденко пише: «Нема сумніву, що боротьбисти вестимуть війну проти більшовиків, як не тепер, то пізніше... Перше, за що вони будуть гризтися з більшовиками — українська армія. Коли б під фірмою самого Вельзевула, не то боротьбистів, можна було зберегти озброєну силу української нації, то це було б найкраще. Питання тільки в тому, чи є рішучість у боротьбистів. Коли стан нашого війська і стратегічне положення не дозволять провадити партизанську війну успішно, то законно цілком для війська шукати виходу, — який те військо може врятувати, як організовану одиницю. Цим виходом може бути допомога боротьбистам організувати окрему українську червону армію. Висловлюю це, як свою думку, бо факт, що боротьбисти хотять мати собі реальну силу і хочуть установити певний *modus vivendi* з нашою армією». Подаючи вищеведену цитату з Феденка, Юрко Тютюнник у своїй праці «Зимовий похід» додає від себе, що «думку П. Феденка, за малими виїмками, поділяла армія цілком».

Маючи таку сприятливу політичну кон'юнктуру в самій Україні, боротьбисти заходилися гарячково творити власне червоне військо. Базою для нього стала їм гайдамацька бригада отамана **Волоха** в армії УНР. Видатний військовик, Волох, перебуваючи в армії УНР, увесь час стояв на лівих позиціях, співчуючи боротьбистській течії УПСР. На цій підставі він ще в березні 1919 року очолив військовий переворот на південно-західньому фронті України. Тоді, — розповідає в своїх спогадах І. Мазепа, — у Вапнярці був утворений 23.

березня «Революційний Комітет південнозахідного фронту України», з участю комуністів, лівих есерів (боротьбистів) і представників від військових частин. Революційний Комітет стояв, очевидна річ, на радянських позиціях. В порозумінні з командуючими груп Революційний Комітет усунув командуючого фронтом, який стояв за союз із французьким командуванням в Одесі, і призначив Волоха. Одночасно ревком почав телеграфічно мирні переговори з урядом Раківського. Було заключено перемир'я, але його зірвали, каже І. Мазепа, большевики.

Як бачимо, в 1919 році Волох у Вапнярці пробував робити те саме, що в цей же час робив у Знам'янці Григорієв. Відраза до союзу з Антантою була, як видно, всеохоплюючою в армії УНР.

Тепер, наприкінці 1919 року, Волох повторив те саме, що робив в березні 1919 року. Разом ще з двома отаманами — **Божком й Данченком**, він утворив «отаманський тріумвірат», що став на радянській позиції. Волинський губернiальний повстанський комітет вони перетворили на «Волинську красну революційну раду» на чолі з місцевим боротьбистом Ковалем. В цей час Волох, занижений за безречеву провинку, командував тільки окремою гайдамацькою бригадою. Він прибув з своїми військами до Любаря, де в цей час був Петлюра й уряд УНР, влаштував 1. грудня парад свого війська, вивісивши червоний прапор з написом — «Хай живе радянська влада на Україні». Потім послав листа Петлюрі з вимогою відмовитись від влади й передати йому армію. Уряд віддав наказ юнацькій школі роззброїти військо Волоха, але юнаки, як і охорона Головного Отамана, частково стали по боці Волоха. Ранком 2. грудня змовники захопили державну скарбницю. «Петлюра, міністри, штаб армії та інші всі втекли до Нової Чорторії, де стояли Січові Стрільці», — згадує Юр. Тютюнник в «Зимовому поході».

Тютюнник каже, що «зразу Волох не мав наміру переходити до червоних росіян. Захопивши в свої руки фактичну владу, щоб надати всьому вигляду законності, думав Волох примусити уряд і всіх, що боролися за українську незалежність, визнати радянську форму влади». Юр. Тютюнник розповідає далі, як Волох перейшов за лівію фронт червоної армії і послав свою делегацію до Житомира, до Центрального Комітету боротьбистів, що саме перебував там. Посланці зайшли в місцевий комітет КП(б)У, але там їм сказали, що в Житомирі боротьбистів немає. Тютюнник каже, що це неправда. Тоді Волох вислав делегацію до штабу XII советської армії в Коростень. Там Волохові запропонували «в 24 години скласти зброю». Це Волоха обурило. «На той час, — пише Тютюнник, — до Волоха поспіли з Житомира боротьбисти: Шумський, Немоловський і Савицький... боротьбисти теж казалися... їх лютувала нетактовність Волоха та Революційної Ради. Люди, що перебували в той час у штабі Волоха, так передавали балачки боротьбистів: «Ну, який же дідько провадить переговори, забравшись до воюючого?.. Чому не сидіти в нейтральній

смузі?.. З благословення Полоза (один з боротьбистських провідників. І. М.) було утворено Революційний Комітет Правобережжя в складі трьох осіб: **Немоловського, Войцехівського та Савицького**. Цей ревком затвердив Волоха на посаді головнокомандуючого. Одночасно існував Ревком Лівобережжя, куди входили теж самі боротьбисти. Ці ревкоми вели цілком самостійну політику. Лідери партії боротьбистів: **Полоз, Шумський та Єланський** не входили до складу ревкомів, боячись зіпсувати свою червону кар'єру, яку вони так надіялися послужити в Москві. Коли б ревкомам повелося зорганізувати поважну силу, то лідери боротьбистів мали оголосити себе Соціалістичним Правительством України».

В полемічному захопленні Тютюнник впадає в помилку. Якби боротьбистські вожді думали про кар'єру в Москві, вони не компромітували б себе цією всією історією з творенням самостійної української червоної армії. Але вони, як комуністи, не сходили й з радянських позицій, бо якби зійшли, то чим же вони відрізнялись би від так званих тоді «петлюрівців»? Тому вони діяли в радянських рамках. В Москві вони підписали 15. грудня згадану вище угоду з большевиками. Та угода зобов'язувала їх не творити збройних сил, щоб не розбивати єдиного фронту проти білих. Звідси їхнє бажання вивести Волоха на «нейтральну зону», де не було советських військ. Якби червоні українські частини виникали на такій нейтральній зоні, большевики не сміли б їх заперечувати, як доказовий факт, тим паче, що ззовні боротьбисти не брали відповідальності за виникнення таких частин. Їх творили б самостійні ревкоми. Таким чином і договір з большевиками виконувався б і армія українська творилася би. Союз з большевиками виявився згубним. Але без нього большевики, спираючись на повсталі українські маси, все одно перемогли б. Боротьбисти розігрували тільки одну з шансів творення іншої самостійної, України.

Тютюнник далі каже, що Волох і новоутворений Ревком рішили виправити зроблену помилку, і, не чекаючи обеззброєння росіянами, вирішили шукати «нейтральної смуги». Але перейдемо до більш спокійної розповіді І. Мазепа. «До творення своєї армії, — згадує І. Мазепа, — боротьбисти взялися «явочним порядком», не маючи на це згоди російських большевиків. Тому, щоб відірватися від армій російських большевиків, що наступали з півночі, навоутворений ревком, разом з Волохом та його військом, негайно вирушили слідами нашої армії (Зимовий Похід. І. М.) на Київщину... Слідом за армією Зимового Походу до Умані з'явився також отаман Волох із своїм «червоним військом». Ще під час любарських подій він вступив у контакт з боротьбистами і тепер, прийшовши на Уманщину, намагався перетягнути до себе козаків і старшин з армії Зимового Походу».

Про події в Умані докладно розповідає Юр. Тютюнник. Він каже, що Волох заслав своїх агітаторів до армії Зимового Походу. «В Умані, — каже, Тютюнник, — як залога був розташований 6. загін Запорізької

дивізії. Волох розраховував на свою популярність серед запорожців... 10. 1. 1920 р. до Умані прибула делегація з членом Ревкому С. Савицьким на чолі. Командир 6. загону не повідомив своєчасно мене про приїзд делегації. Він улаштував добру вечерю для делегатів і всі розійшлися з умовою зібратись 11. 1. для переговорів. А о 4. годині ранком до Умані увійшов Волох і майже без стрілу обеззброїв і забрав до полону залог. Козаків просто влучили до червоних частин, а старшин для форми судив революційний трибунал. Суд трибуналу позбавив усіх старшин ранги (в червоній армії і так ранги не було) і теж вплив до частин. 10. 1. і я одержав від Савицького записку такого змісту. (Тут у Тютюнника зроблено зноску: «Сергій Савицький персонально мені знайомий по попередній революційній роботі. Ми з ним були на «ти». Був то великий патріот, але рахував, що національне визволення України залежить від успіху світової революції». І. М.): «Товариш Юрко! Революційний Комітет Правобережжя стоїть на платформі Самостійної Соціалістичної Радянської Української Республіки зі своєю національною червоною армією, своїми фінансами і т. д. Зі Советською Росією можливий тільки союз для боротьби з ворогами обох республік. Армію ми творимо явочним порядком. Росіяни будуть примушені рахуватися з фактом існування української червоної армії і припинять свою дотеперішню політику по відношенні до України. Але для того треба домовитись на чомунебудь нам з вами. Подумай, т. Юрко, і дай відповідь. Твій Савицький. 10. 1. 1920 року».

«Я дав Савицькому відповідь, — пише далі Тютюнник, — в котрій пропонував йому звернутись офіційно до армії з пропозицією про порозуміння. Наскок Волоха на Умань зробив неможливі зносини поміж нами і нашими «радистами». 12. 1. 1920 р. до Умані прибули частини 44. російської дивізії. Зараз же поміж росіянами і боротьбистами почалися «недоразуміння». Червоні росіяни зовсім ігнорували червоних боротьбистів. Потроху готувались до ліквідації «нерегулярних банд» як вони поміж собою звали волохівське червоне військо. Вже 14. 1. голова Ревкому Правобережжя Немоловський міститься у «Вістях Ревкому Уманщини» ч. 3 листа до редакції такого змісту: «Т. Редакторе! В ч. 1. Вашого бюлетеня поміщена замітка «Накануне вступлення красних частей в Умань», зредагована вона таким чином, що ніби то м. Умань заняли нерегулярні війська, а від Христинівки надходять регулярні (красная армия). Прохачю надрукувати в найближчому числі «Известий» спростування цього і повідомлення, що Умань занята регулярними українськими червоними військами, а не партизанами. Цими військами керує урядова українська комуністична партія (боротьбистів). За політ. управління Українських червоних військ І. Немоловський». (Згідно згаданого вище московського договору боротьбистів з большевиками від 15. грудня, боротьбисти входили у Всеукраїнський ревком разом з большевиками. Звідси вислів Немоловського — «урядова партія» — І. М.). ...Лист

Л. Татух (Німеччина)
десятник 1 УД

БЛИЗНЮКИ

Розкинені по всьому світі, живуть вони тільки своїми споминами. Змучені безконежною боротьбою за своє марне існування в холодній чужині, линути своїми гарячими думками до тих часів, в яких було ще стільки надій на краще завтра. А коли тут за батьківщиною, за друзями, нестерпно стискає серце, хапаються за перо і пишуть.

На столі в мене лежить лист. Лист із далекої чужої землі. Безконецими стрічками чорніють на папері рядки нервового письма. Рядок за рядком, все далі й далі, і перед очима розкривається трагічна картина одного молодого життя.

Було їх двоє. Двоє друзів, яких з'єднала одна Велика Ідея. Ідея боротьби за свою Батьківщину, Ідея, за яку гинули колись і гинуть сьогодні тисячі молодих і здорових синів Великого Народу.

Бувши ще малими, бавились на одному подвір'ї, а дідько, який сидів на призьбі і грівся до сонця, називав їх малими козаками. Вони були невиможно з цього горді. А як посварились, то блискали своїми чорними очима і говорили один до другого: «ти поляк», — «а ти луский». І тоді були страшними ворогами. А дідько сміялось і казали, що то тати так виховали.

Як підросли, пішли обидва до школи. Спочатку до сільської, а тому, що добре вчилися, порадив учитель післати до міста, до гімназії.

Вирвані з-під рідної стріхи, знайшовшись у чужому для них середовищі, ще більше держались разом. Неначе ті близнюки. І так їх охристили. Стали близнюками, хоча пліла в них кров різних батьків, хоча з вигляду й не були подібні.

Поплили роки за роками, і з малих хлопців виросли вродливі, міцні юнаки. Сильні в раменах і з добрими, ла-

гідними очима. Книжки любили так, як їхні батьки — свої плуги. Тримали їх у своїх руках твердо, як би боялись, що хтось їх може їм забрати. Читали багато, читали цілими днями й ночами. І — колись стихійна — любов до Батьківщини набирала ясних форм. Вони почали розуміти, чому її люблять, чому за неї мусять боротись.

І прийшов день, коли ця боротьба захопила і їх із собою. З цілим запалом, молодим-гарячим, віддалились їй. Були доброго роду, старого, козацького, безкомпромісові й тверді. Ворога не любили так, як їхні батьки й діди. Вночі лежали з відкритими очима на своїх лежанках і мріяли про той недалекий час, коли будуть досить сильні, щоб взяти зброю до своїх рук і помститись за всі ті кривди, яких зазнає їх безталанний народ.

Одного дня, коли рознеслась вістка, що під перевагою ворожої сили впаде Карпатська Україна, зрозуміли, що — мусимо мати своє військо, зрозуміли, що без своєї мілітарної сили народ нічого не вартий.

Ця свідомість вже не дала їм більше спокою. Де тільки могли, вчилися воєнного діла. Цілими ночами мандрували десь до умовленого місця, щоби опісля, з палаючими очима годинами вдивлятися в кріс, що його держав в руках інструктор.

Потім прийшла війна. Війна страшна й безпощадна. Старий дідько казали, що наближається кінець світу, вони, однак, тішилися. Вірили, що надходить час, в якому сповняться їх мрії.

Під тяжким чоботом окупанта нація приготувалась до оборони. По лісах і дебрах вправлялися з зброєю в руках молоді люди. Під оком старих воїнів вільних змагань творилась нова збройна сила, яка мала дати гідну відповідь наїзників.

їх рук. Волох та боротьбисти пручалися, але з того нічого не вийшло».

Оцінюючи спроби боротьбистів творити власне військо і власну самостійну українську радянську державу, І. Мазепа в своїх спогадах каже: «Занадто слабі були сили українського більшовизму для того, щоб дати належний опір російським більшовикам і захопити провід на Україні в свої руки».

Але Волохом справа не кінчилась. В той самий приблизно час мали більшовики клопоти також з галицькою українською армією, що під впливом тих самих подій, пробувала зберегтись як бойова українська одиниця, ставши на радянські позиції і перейменувавшись в «Червону Українську Галицьку Армію». Про історію цих червоних галицьких частин, а також про спробу самих більшовиків творити українські військові відділи ми розповімо наступним разом.

Матеріали до цієї статті взято з праці автора «Борьбизм», де докладно перелічено і всю використану автором літературу.

Серед тих перших, які пішли вчитись воєнного ремесла, були вони, близнюки. Як колись, там удома під чуйним оком діда, або пізніше в підпільній stodolі, вони обидва держались усе разом. І назва «близнюки» лишилась у лісі разом з ними.

Як створилась Українська Дивізія, вислано їх обох туди, щоб навчилися модерного воєнного діла. Спочатку пішли попрощатися з рідними вдома. Як розповіли, куди їх висилають, стало в хаті сумно. Матері хлипаючи, просили, щоб туди не йшли. Мають же вони своє військо, десь там у лісі, хай лишаються на рідній землі біля своїх хат. Голосом, що дрижав від зворушення, близнюки виясняли, що їхати туди мусять, бо дістали наказ. Батьки, що до того часу мовчки, з вогкими від жалю очима, дивились на них, піднесли враз гордо голови й сказали: «ідіть, сини, наказ є наказом». І вони пішли.

У Львові прощали їх транспорт свої люди. Кидали до вагонів квіти, а вони, щоб заглушити душевний біль, якого зазнають ті, що кидають рідну землю, співали грімко пісню. Пісню, якої навчили їх в рідних лісах.

Опісля прийшли дні тяжкого вишколу. Днями й ночами товкли їх, знеможених і зле відживлених, по твердій, чужій землі, а коли не відразу могли все зрозуміти, скакали до них з образливою лайкою чужі й гідкі їм інструктори. З затисненими до болю зубами, зносили ті знущання, бо мали наказ видержати до кінця.

Одного дня довелося їм обом розлучитись: приділені до різних видів зброї, мусіли роз'їхатись на дальші вишколи. Довго стояли навпроти себе і тиснули собі руки.

Знову прийшли дні твердого воєнського гарту в новому середовищі, на новій, але чужій землі. Свідомі свого завдання, зносили все з гордо піднесеною головою і чекали хвилини, коли знову зустрінуться.

А як дерева покривались новим листям і весняний вітер приніс із собою запах рідних лісів, повернулись до збірного пункту Дивізії.

Зустрілись коло своїх касарень, впали в обійми і заміли. Не звертали уваги на інших, які, може, їх не розуміли. Їхні обличчя довго сяли радістю. Тішилися собою, як два брати-близнюки.

Однак їх радість не тривала довго. Один з них дістав наказ вертатись «домів», до своєї рідної повстанської частини. Другий мав лишитись далі на вишколі.

Прощались на залізничному двірці. Той, що лишався, просив свого друга, здоровити від нього родину і друзів із лісу. Протяжний свист паротягу, останній стиск руки, і вони лишились знов самі з собою. Один їхав на відпустку, щоб уже ніколи більш не вернутись, другий лишався, з надією скоро піти його слідами.

Лишившись сам, жив тільки цією надією. Цілими днями чекав вістки від побратима. І вістка прийшла. Швидше, ніж він сподівався. Прийшла некадіна й жорстока. Прийшла, щоб одним ударом знівечити життя їх обох, того що мусів умерти тілом і того, в якого умерла душа.

А вістка ця казала, що його друга везуть назад. Везуть закованого, під

до редакції був надрукований... Хоча повітовий ревком Уманщини, організований росіянами і не думав підлягати ревкомів Правобережжя... Росіяни готувалися до ліквідації боротьбистів. Не тільки в Умані траплялися «непорозуміння». В центрах боротьбисти були ніби урядовою партією, а на периферії російські елементи часто зовсім не рахувалися з «желтоблакітними комуністами», як звали вони боротьбистів...

«Росіяни провокували Волоха і боротьбистів: поміж гайдамаками розповсюджували вісті про силу грошей, що були забрані в Любарі, а потім пропали у приватних кишенях. Говорили, що все золото забрав Волох для себе та для Ревкому. А для гайдамаків залишилась одна мідь та ще трохи срібла (за свідченням тодішнього прем'єр-міністра І. Мазепи при повстанні Волоха в Любарі 2 грудня 1919 року штаб Волоха забрав державну скарбницю, де було «коло 2,5 мільйонів українських карбованців і 30 тисяч срібних царських рублів, отже, ніякого золота не було — І. М.). Росіяни рішучо прибирали владу до сво-

охороною ворожої варти. Везуть, щоб опісля, під крик ворожої команди, розстріляти, за зраду «Великого Райху». Розстріляти за те, що він зважився залишити свою частину, щоб вернутись до своїх повстанських загонів.

Одного весняного ранку прив'язали його, разом з іншими його друзями, до стовпа, щоб виконати жорстокий засуд. Запашний весняний вітер охолджував своїм леготом їх розпалені лиця. Випрямлені і з гордо піднесенними головами, дивились вони на своїх катів. В них в очах не було ні крихітки страху. Їх думки поплили далеко-далеко в широкі поля України, до одного малого містечка. Тоді їх лиця рум'янилися. Роз'яснилися тим надземним блиском, який відбивається на лицах тих, що вмирають за свою Батьківщину. Вони стали подібними до тих там, під Базаром.

Навколо них встановили в чотири-

кутники товаришів зброї, щоб подивились як вмирають «зрадники». Зрадники? О, ні, для тих, що мусіли бути присутніми, були це герої. Герої, подібні до тих, яких тисячі впали в обороні свого народу на вулицях Києва і Львова.

Серед сірих вояцьких лав стояв і його побратим. До крові погриз зубами п'ястуки. Думав, що не видержить, що кинеється на ті грубі ворожі гортанки і буде гризти, гризти до крові, аж почнуть харчати в передсмертному конанні. Але перемогла свідомість одержаного здому наказу: — «видержати й вернутись».

Тоді звернув очі на свого друга. Вп'ялив свій зір в його бліде обличчя, немов би хотів додати йому відваги, немов би хотів йому сказати — «я тут коло тебе, твій друг, твоя друга половина». І той відчув його погляд, обернувшись у його сторону своє обличчя і... усміхнувся.

І так обидва застигли, обидва бліді й усміхнені, як би їх душі получились в одно.

А як ті, що їх стріляли, піднесли кріси до плечей як могутній оклик «Слава Україні», оклик із грудей тих, що мусіли вмерти, потряс повітрям — відчув той другий, той що мусів далі жити, що втратив половину своєї душі. Підвівши очі на блакитне небо, бачив він, як вона прозорою хмаринкою зносила усе вище й вище, аж зникла в безконечних небесних просторах. Вона полетіла до Всевишнього, молитись за долю свого народу.

Письмо скінчилось. Через відчинене вікно моєї кімнати влетів легенький подув весняного вітру і торкнувся мого обличчя. І я відчув, що Він був коло мене. Приніс із собою спогад із рідних земель і... відійшов.

В кімнаті лишився тільки запах рідних смерек.

Ф. Кордуба (Німеччина)
хор. 1 УД

Транспортове летунство

(Примінення під час війни і типи літаків)

Повітряні сили є одним із вирішних факторів війни. Під поняттям «повітряні сили» слід розуміти не тільки летунські бойові з'єднання (мисливські чи бомбардувальні), але теж і транспортне летунство, що чимраз більше здобуває собі почесне місце серед засобів провадження війни. Вже в другій світовій війні його значення на всіх театрах війни дуже зросло й причинилось до успішного переведення на одну воєнної акції. Треба сподіватись, що в майбутній війні роля повітряного транспорту ще більше зросте. Глобальні розміри грядучого конфлікту ставитимуть перед транспортом такі завдання, що їх успішно виконати зможе тільки летунство.

Транспортне летунство у модерній війні виконує такі завдання:

1) Транспортне військо і воєнний матеріал, 2) постачає різні боеприпаси, воєнний матеріал, підтягає резерви і евакує відтяти або оточені ворогом власні з'єднання; 3) виконує санітарну службу; 4) переносить повітряним шляхом власні з'єднання на важливій політично-стратегічній місця; 5) забезпечує постачання для армійних частин, коли такого постачання неможливо здійснити сухопутними або морськими засобами транспорту; 6) наповняє в повітрі палимим мисливим і бомбардувальним літаком.

Вже в другій світовій війні виконувало транспортне летунство, деякі з тих завдань але щойно по війні зроблено далекойдучі кроки в розбудові транспортного летунства, й уможливлено його всестороннє ужиття.

1) Транспорт боевих з'єднань і боеприпасів

Вже в другій світовій війні маємо багато прикладів вживання т. зв. повітряного десанту. Десантні з'єднання несподівано перекидалися в район вирішальних дій, при чому сміливим маневром і швидкістю операції противник часом був змушений капітулювати. Так було зокрема під час

висадки десанту німецьких з'єднань на Крету, який виконано 20. 5. 1941 р. Восьмий летунський корпус під командуванням ген. Ріхтофена (500 боевих, транспортних й іншого типу літаків) був перекинений першого ж дня на Крету скидаючи 7.000 озброєних спадунів та масу боеприпасів. До 26. 5. було вже скинути аж 20.000 озброєних спадунів, забезпечених муніцією і різними боеприпасами. Ці з'єднання спочатку понесли дуже великі втрати в людях але по кількох днях боїв німцям таки вдалося опанувати ситуацію на Креті, забрати в полон 12.245 британців і 2.266 греків та здобути такі трофеї: 136 гармат, 30 танкерів, велику кількість різної іншої зброї та визволити з полону 14.000 італійців. Втрати британців нараховували на 5.000, німців — 4.000 вбитих, 81 боевих і 112 транспортних літаків було знищено, крім того ушкоджено було 106 транспортів і 42 боевих літаків.

Війна в Кореї характеризується багатьма прикладами повітряного десанту на тилі червоних. В жовтні 1950 р. американці примінили десант з повітря біля Пйонгянґ де при допомозі 80 транспортних літаків, перекинули на тилі ворога 187 полк 11. повітряної дивізії в силі 4.100 вояків. По перекиненні тих спадунів та спущенні їх з висоти 250 м, літаки завернули до своїх баз і зараз же перекинули тому десантному з'єднанню тяжку зброю, гармати, джипи та амуніцію. По виконанні операції цей самий полк повітряним транспортом був перекинений на південь, над ріку Імін. Згадані два повітряні десанти були проведени успішно при дуже малих втратах. Від 1951 р. американці для транспорту десантних відділів на тилі противника вживають окремого типу літаків т. зв. гелікоптерів. Ці літаки вони застосовують для десанту тактичного, завданням якого є опановувати височини.

Повітряні десанти звичайно опановують важливий стратегічний об'єкт

протягом дуже короткого часу. Коли б прийшлося той самий об'єкт здобувати з суші або моря, треба було б не тільки витратити більше часу на оперативні дії, але й напевно понести більш втрати в людях і воєнному матеріалі. Тому, щоб успішно здійснити такий повітряний десант, насамперед необхідно керуватися такими засадами:

1. досягти абсолютної переваги в повітрі; 2. при спусканні десанту забезпечити взаємодію всіх родів зброї; 3. використати момент заскочення; 4. несподіваним наскоком з повітря змусити противника розпоршити свої сили та увагу; 5. негайно ввести в дію сухопутні оперативні війська, перекинувши їх повітрям; 6. максимально напружити боротьбу ударних військ від чола фронту; 7. намагатися якнайшвидше оточити з'єднання противника; 8. для десанту вибрати догідну пору; 9. заздалегіть підшукати відповідний терен для забезпечення мостового причілка.

Отже з повищеного бачимо, що найважливішим завданням такого десанту є застосування противника зненацька, призвести його до розгубленості, а то й до паніки. Це можливе до виконання тільки за допомогою літаків.

Перший десант виконують звичайно парашутні відділи, за ними перекидається повітрям сухопутні війська, піонерські частини, що мають в серці ворожої країни приготувати площадки для приземлювання літаків, будова мостів тощо. Після перекинення перших парашутних відділів, найголовнішою справою є постачати тим відділам потрібну зброю, амуніцію та всяке інше боеве приладдя. Головну роль в десанті з повітря відіграють танкерники, джипи, отже швидкі засоби пересування. При десанті наглий удар з повітря недостатній, бо від нього можна іноді скритися, йому з допомогою мусить прийти ефективна і паралізуюча дія швидких сухопутних з'єднань. Тому вже сьогодні американська десантна

дивізія має в своєму складі 149 легких танкерів. Ці танкерів, це свого роду танкерів кіннота, яка повинна несподівано наскочити на тили противника та швидкими діями зломати його мораль.

Роди десантів

а) Стратегічний, (Бірма), б) тактичний (Нормандія, Арнгем), в) у виїмкових випадках.

Війська повітряного десанту це окремі з'єднання, які вимуштрувані для особливо важких боєвих дій. Тому тих військ не слід вживати будь-де. По виконанні назначеного завдання їх треба замінити частинами сухопутної армії, які так часто перекидаються за допомогою повітряного транспорту. Штаби таких десантних з'єднань опинившись на операційному терені, повинні мати можливості для самостійних рішень та мусять найбільш стисло співпрацювати з летунством. Зв'язок вдержують десантні з'єднання за допомогою радіа.

Окреме, дуже важливе значення в часі повітряних десантів займає безперебійне постачання всяких боєприпасів на місце операції. Під час другої світової війни найбільші успіхи мали в тій справі американці й тому не зашкодить цікавитись відповідною табличкою, на підставі якої легше зрозуміємо вагу цього фактора для успішного проведення запланованих дій:

Табличка

На протязі часу	Перевезено вантажу	Перевезено бензини і масти
1. I. — 31. 3. 1943 р.	16.306	727.667
за м. квітень 1943 р.	59.496	10.255.509
1 — 10 травня 1943 р.	11.108	1.949.036
	тонн галлонів*)	
Разом	86.910	12.932.212

З повищої таблички бачимо, що на протязі чотирьох місяців американці зуміли перевести повітряним шляхом для своїх оперуючих з'єднань 86.910 тонн самого тільки вантажу, що дорівнює 4.345 вагонам по 20 тонн в кожному. Крім цього перевезено 12.932.212 галлонів пального, що в замін на літри нам дає 49.142.405 літрів = 2.457 цистерн по 20 тонн. Як бачимо це дуже великий вантаж, сумою 6.802 вагонів, що його неможливо було б доставити на окремі місця за так короткий час, ані сухопутним ані морським шляхом. Отже фактор повітряного постачання за допомогою транспортного летунства вже в другій світовій війні себе виправдав. Його перспективи на майбутнє будуть ще більші. В тім напрямі деякі держави, а головню США поробили відповідні кроки, розбудовуючи та удосконалюючи своє стратегічне летунство. Вже сьогодні американське транспортне летунство спроможне постачати 1 тонн боєприпасів за одну секунду. Але і це виявилось, недостатним, зокрема в Кореї. Сьогодні американці за допомогою окремого викидного устаткування в літаках викидають в льоті 5 тонн вантажу за 7 сек., на просторі 500 м. Також значно зросла вантажоздатність окремих типів літаків стратегічного летунства. Під тим оглядом США вже сьогодні займають перше місце. Дуже велику роль в постачан-

ні відіграє згадуваний вже тип літака гелікоптер, який тепер американці все більше удосконалюють, рівночасно випробовуючи у війні на Кореї.

2. Постачання відтятих або оточених власних з'єднань.

Друга світова війна залишила нам дуже багато прикладів використання повітряного транспорту для постачання відтятих або оточених з'єднань. Повітряним шляхом постачалися цілі корпуси та армії. Так в оточенні б. Дем'янська, був оточений дивізіями ЧА II. армійський корпус нім. армії, який начислював кругло 100.000 вояків. На протязі 95 днів цей корпус постачався всілякими боєприпасами з повітря. Подібна справа була з оточеним з'єднанням нім. армії б. Холму, в кількості коло 3.000 вояків. Це велике з'єднання на протязі 103 днів повітряним шляхом одержувало все потрібне. Ще складнішим було постачання повітряним шляхом оточених нім. дивізій під Сталінградом або на Криму. За приклад такого повітряного постачання може теж послужити повітряний міст на Берлін, яким перевозяться для залоги Берліну і цивільного населення багато тисяч тонн різного краму і боєприпасів. За найновішими даними, кожного дня постачається до Берліну около 12.000 тонн вантажу. Таке постачання для Берліну, дорівнює постачанні 15. до 20. дивізіям. Одна боева дивізія вже сьогодні потребує в бою около 500 тонн різних боєприпасів. Подібне постачання повітрям відбувається тепер і на Корею, а також для, оточених червоними, частин ОН, в самій Кореї. Роль такого повітряного транспорту на майбутнє не зменшиться, а навпаки збільшиться, бо такого постачання не можна заступити ані морськими, ані сухопутними засобами. Треба мати також на увазі, що повітряний транспорт найменше наражений на ризико знищення з боку ворога, бо його можна вживати і вночі.

3. Евакуація власних з'єднань з оточення.

Німецьке летунство і в цьому випадку себе виявило досконалим, евакуюючи з відтятих чи оточених ворогом районів власне вояцтво, зокрема ранених. Тому дуже багато кол. вояків нім. армії завдячує своє життя тільки евакуації їх з ворожого оточення авіацією. З окремих районів, оточених червоною армією, німецьких вояків евакуювано рятуючи їх від советського полону. За допомогою транспортної авіації евакуювано ранених з Криму, Сталінграду, Крети, Африки та інших театрів війни. З оточення під Сталінградом вивезено 34.000 поранених, з загального числа 270.000 вояків. Останньо, на Кореї, при допомозі транспортного летунства врятовано дуже багато вояків ОН, які попали в оточення червоних. На наших очах в Європі повітряним мостом з Берліну кожного дня перевозиться евакуація цивільного населення на Захід. Таких прикладів дуже багато, тому транспортна авіація заслуговує особливої уваги, як засіб що його нічим іншим неможливо замінити.

В майбутній війні роль транспортного летунства в евакуації з ворожих оточень вояків, зокрема поранених і

цивільного населення цілком певно не зменшиться, а зростає.

4. Пересування боєвих з'єднань на важливі стратегічні пункти.

Ми вже звертали увагу на це, що сучасній війні притаманна між іншим і прикмета «блискавичності дій». В зв'язку з блискавичністю дій і маневровість сучасної війни, дуже часто заходить потреба кинути на ворога великі ударні з'єднання. Для такої мети часто необхідно перекидати бойові з'єднання з інших районів намісце запланованого сконцентрованого удару. Для таких перекидувань вживають звичайно транспорту авіації, через що заощаджується час, а швидкими перекиненнями військ повітряним шляхом зменшуємо можливість дати ворогові розвідчі дані. І тепер на Кореї, пересування військ з одного відтинку на другий відбувається за допомогою летунства. Колись Наполеон сказав: «Ударна сила армії складається з продукту її маси в пов'язаності з рухом». Маючи це на увазі американські стратеги, дуже велику вагу приділяють до швидкого перекидання власних військ. Знаємо, що скомплектована піхотна дивізія в марші за день може пройти не більше 45-50 км. і то при дуже добрих умовах. Така швидкість цілком невиспачаюча, не відповідає вимогам сучасної війни й тому застосовується літаковий транспорт, за допомогою якого пересування відбувається з мінімальною швидкістю 320 км/год.

5. Постачання армійських з'єднань з далеких продукційно-запасних баз.

Коли ще німці окупували Норвегію, воєнне постачання до цієї країни було унеможливлене морським шляхом через небезпеку від підводних човнів, які безперервно пенетрували водні шляхи до цієї країни. Сухопутних шляхів до Норвегії не було. Отже, обставини змусили користуватись тільки й виключно повітряним транспортом. Подібним повітряним шляхом постачалися німецькі відділи в Африці. Постачання літаками німці відбували при дуже малих, випадкових, втратах. Для постачання власних з'єднань на розлогіх просторах СССР німці вживали також летунство. Отже, тим самим німці започаткували повітряне постачання. Американська армія в другій світовій війні робила те саме. Танкерні з'єднання ген. Паттона, опинившись 1944 р. біля Парижа, весь час користувалися повітряним постачанням. В той час повітряним шляхом американці постачали для своїх з'єднань 1.000 тонн, а злітали 2.000 тонн боєприпасів денно.

Особливого значення набрало таке постачання сьогодні в Кореї. Транспорт морським шляхом з США до Японії (11.000 км.) триває при добрій погоді щонайменше 16-18 днів. За допомогою транспортного летунства його відбувають за 22-28 годин, а з перевантаженням не більше 27-33 годин. Повітряним шляхом американці постачають до Кореї вояків, технічний персонал, медично-лікувальні засоби, хірургічні інструменти, важливий технічний матеріал, харчі, зброю, муніцію та все інше, що тільки потрібно для ведення війни. Транспорт за допомогою летунства виявився дуже успішним та безпечним. Сьогодні

*) 1 галлон = 3,8 літри

американці користуються трьома повітряними мостами через Пацифік, а саме: 1. шлях: рута з Такома через Анхорж-Аляска-Токіо 9.150 км., час перельоту 33 години. 2. шлях: рута через Гонолулу і острови Юстона-Калаян і Гуан до Токіо, 12.850 км., час перельоту 45 годин. 3. шлях: рута з 2-ма перевантажуваннями на Гонолулу і острові Вака, 10.800 км., час перельоту 38 годин. Коли б прийшлося транспортувати припаси з США до Японії морськими шляхами, такий транспорт мусів би тривати тижнями. Літаками, цей транспорт триває не більше двох діб. Отже при цьому досягають подвійну користь: виграють час і зменшують ризико. Для майбутньої війни повітряне транспортування боєприпасів в інтерконтинентальному розумінні цілком певно збільшить своє значіння. Стратегічне планування чергової війни, маючи на увазі важливість проблеми транспорту, вже тепер забезпечує поширення і вдосконалення стратегічної авіації. До цієї розбудови стратегічного летунства енергійно приступили не тільки США, СССР також вже сконструював деякі типи літаків стратегічного значення, однак їм ще далеко, щоб наздогнати свого першого суперника. Можна передбачати, що повітряний транспорт в СССР не буде дорівнювати транспортowi США, а це рішає про перевагу і панування в повітрі.

6. Наповнювання в повітрі мисливих і бомбардуючих літаків.

Ще донедавна проблема наповнювання паливом, мисливих літаків, які розвивають тепер дуже велику швидкість і бомбардувальників в повітрі була в стані дослідів. Тепер ця справа остаточно знайшла своє практичне розв'язання. Америка має повітряні цистерни, за допомогою яких можна наповнити в повітрі мисливі літаки і бомбардувальники. Винайдено також речовину, яка розпускається в бензині і затикає пробиті місця в збірниках з бензином. Тому вже сьогодні бомбардувальники можуть без зупинки перелітати з одного континенту на другий. І в тому відношенні транспортне летунство буде мати дуже багато завдань, відіграючи домінуючу роль під час розгортання чергової інтерконтинентальної війни.

Типи транспортних літаків.

Транспортна авіація поділяється на: а) стратегічну і б) тактичну. За допомогою стратегічного летунства транспортуємо: 1. воєнні припаси, 2. оперативні військові з'єднання. Тактична транспортна авіація займається десантами, перекидаючи повітряним шляхом парашутні з'єднання для операцій в глибину ворога. Найбільша швидкість тактично-транспортного літака 400-500 км/год.

Транспортне стратегічне летунство складається з тяжких літаків, пересічна вага яких сягає 50-75 тонн. До того летунства належать й повітряні збірники-цистерни з паливом, за допомогою яких наповнюється в повітрі мисливі і бомбардувальні літаки. За допомогою стратегічної авіації перевозяться війська і боєприпаси між континентами, а також за їхньою допомогою можна постачати далеко висунені військові групи.

Транспортне летунство США

Транспортна авіація США ділиться на: а) легке транспортне летунство, і б) середнє транспортне летунство, і г) тяжке транспортне летунство.

а) легке транспортне летунство:

До цієї категорії транспортного летунства можна зачислити такі типи літаків:

Chase C-122 «Avitrus», що вміщує 30 вояків з повним озброєнням або один 1,5-тонний легко потяговий віз, одну 10,5-цм. гавбицю і один джип. Засяг дії 4.600 км. при швидкості 300 км/год.

Northrop C-125 «Raider», піднімає 6 тонн, засяг дії 1.500 км., швидкість 275 км/год.

б) середнє транспортне летунство:

Farrchild C-82 «Packet», перевозить 35-40 вояків з повним озброєнням або 7 тонн матеріалу, засяг дії 3.300 км. швидкість 400 км/год.

Chase C-123 «Avitrus», містить 60 вояків з повним озброєнням або 14 тонн матеріалу, засяг дії 3.300 км., швидкість 390 км/год.

Fairchild XC-120 «Packplane», перевозить 44-64 вояків з повним озброєнням засяг дії 1.800 км., швидкість 330 км/год.

в) середньо-тяжке транспортне летунство:

Fairchild C-119 «Packet», бере 42 спадунів або 12 тонн матеріалу, засяг дії 5.400 км., швидкість 440 км/год.

Douglas C-124, піднімає 125 вояків з повним озброєнням, або 2 легкі панцерники, або 2 гармати кал. 7,5 або 10,5-цм., швидкість 480 км/год.

г) тяжке транспортне летунство:

Douglas C-124 A, «Globmaster II», вміщує 200 вояків з повним озброєнням або 24 тонн матеріалу, засяг дії 9.500 км., швидкість 420 км/год. Може помістити 2 легкі панцерники або 2 гармати кал. 7,5-цм. або 10,5-цм. з обслугою.

Boeing C-97 A «Stratofreighter», перевозить 135 вояків з повним озброєнням, або 20 тонн матеріалу, засяг дії 6.500 км., швидкість 600 км/год. Може вмістити 2 легкі панцерники або 3 легкі авта.

Lockheed «Constitution», містить 168 вояків з комплетним озброєнням, або 21 тонн матеріалу, засяг дії 10.000 км., швидкість 570 км/год.

Consolidated-Vultee «Convoir XC-99», підіймає 400 озброєних вояків або 45 тонн матеріалу, засяг дії 13.000 км., швидкість 482 км/год.

Lokheed «Superconstellation R 7 VII», перевозить 19 тонн, засяг дії швидкість 650 км/год.

«Martin Mars», поміщує 200 вояків з озброєнням. Цей тип літака належить до модерних транспортів.

Крім перелічених транспортних літаків США мають й інші, якими користуються для перевозів на близькі віддалі. Такими літаками послуговуються в перевозах до Берліну. До таких типів літаків належать: **Custiss C-46 «Commando»**, **Douglas C-47 «Skytrain»**, **Douglas C-54 «Skymaster»**, що вдержують міст на Берлін.

Згадані три транспортники є двомоторові.

Кількість літаків, потрібна для транспортування одної піхотної дивізії:

Для перетранспортування одної піхотної дивізії потрібно приблизно така кількість літаків:

381 літаків	C-119
550 „	C-122 або Г-18
188 „	C-123 або Г-20

Разом 1119 літаків.

Транспортні літаки Великобританії.

Handley Page «Hastings», місткість 9 тонн, засяг дії при навантаженні 7,7 тонн вантажу 2.700 км., швидкість 400 км/год.

Vickers «Valetta», місткість 20-34 осіб з повним озброєнням або 4 тони матеріалу, засяг дії при обтяженні 3,5 тонн 2.400 км., швидкість 400 км/год.

Bristol 170 «Freighter», бере 48 осіб з озброєнням або 6,5 тонн вантажу, при вантажі 4,5 тонн досягає 1.350 км. швидкість 270 км/год.

Blackburn and General «Universal Freighter 1», вміщує 13,6 тонн, при навантаженні 9 тонн досягає 1.600 км., швидкість 280 км/год.

Blackburn and General «Universal Freighter 2», бере вантажу 18,5 тонн, при лаштункові 17 тонн досягає 1.600 км., швидкість 320 км/год.

Bristol «Brabazon 1», вміщує 100 осіб, досягає 8.800 км. без посадки, швидкість 400 км/год.

Saro SR/45 «Princess», забирає 100 осіб, досягає без посадки 8.800 км., швидкість 600 км/год.

Bristol «Brabazon 2», місткість понад 200 осіб, швидкість 530 км/год. Цей літак має 8 кольбових моторів а-2.500 PS + 8 турбін з пропелерами а-3.500 PS Резом 48.000 PS.

De Havilland-Werke «Comet», підіймає 9.163 при 78 пасажирів засяг дії 3.445 км., швидкість 800 км/год.

Douglas «DC-7», містить 60-95 осіб або 52 тонн, засяг дії 7.700 км., швидкість 570 км/год.

Douglas «DC-8», підіймає 80 осіб з лаштунком, засягає дії 5.000 км., швидкість 940 км/год.

Транспортні літаки СССР.

СССР диспонує покищо трьома типами літаків, за допомогою яких може виконувати повітряний транспорт, а саме:

Іл-12 (Ілюшкін) бере 12-32 осіб або настільки ж іншого вантажу, засяг дії 2.000 км., швидкість 350 км/год.

Іл-18 міститься 66 осіб або настільки ж матеріалу, швидкість 370 км/год. **Ту-70 (Туполев)**, забирає 72 особи, або настільки ж матеріалу, швидкість 400 км/год.

Використані джерела

Maj. Gen. J. M. Gavin, The Future of airborne operations, Military Review, April 1949.

Maj. Gen. A. J. H. Casse's, Airborne Forces, The Journal of the R. U. S. I. Febr. 1949,

Von G. W. Feuchter, Die Bedeutung des Lufttransportraums in dem modernen Krieg, Wehr - Wissenschaftliche-Rudschau № 6-7 u. 8, II, річник,

«Interavia», річник 1952,

«Flugwehr und Technik», річник 1952,

«Der Flieger» № 3-27 річник,

Europäische Wehr-Korespondenz.

Сот. А. М.

Червона армія (Р.К.К.А) — Советська Армія

Політпідготовка

(Продовження)

Нова економічна політика (НЕП), хоч за лєнінською теорією і була «тимчасова уступка приватно-капіталістичному секторові країни», але своє діло робила. Не могли люди, а в тому числі й червона армія, вже в ті часи «звільнитись у своєму розумі від приватно-капіталістичної психіки» (Лєнін). Тому компартія, крім чисто військових цілей, поставила перед усією чєвоною амією в ті часи завдання: «Красная Армія — кузница соціалістических кадров». Те завдання пронизувало все життя армії. Звичайний військовий день в армії розпочинався тим, що — особливо у військових літніх таборах — після побудки, ранішньої спортзарядки й туалету, розпочиналась ціла церемонія. Всі військові частини, розташовані в таборі, вишикувались на передній лінійці «струнко». Старшини здавали старшому звіти. Потім трубив сигналіст, музика різала «Інтернаціонал» і... весь табір завмирив. По сніданку... навчання. Сніданок був у ті часи — чай, кусень хліба і дві три ложки грєчаної або пшоняної каші. Червоноармійці були завжди напівголодні. Можливо, що воно в майже кожному війську так? Бо і в німців я ходив завжди напівголодний. Хтось неадаремно вигадив прислів'я: «Тримай брюхо в голоді, голову в холоді, а ноги — в теплі». Але в червоній армії часто було, що й брюхо і ноги та голова тримались в холоді.

«Кузница кадров»

Отже, щоденно «кузница кадров» розпочинала свій день з «Інтернаціоналу» і ним закінчувала. Там, де не було музики — співали... Найбільше враження робили слова: «Вздувайте горна, куйте смело... та «Весь мир насилья ми разрушим... а за тем»... Один червоноармієць-українець в 1933 році дискретно запитав мене око на око... «Товарищу командир! Ось вже ми «весь мир разрушили», зробили колективізацію, але я не бачу отого «затем»... А мені пишуть з дому, що в селі жахливий голод... Чи воно, голод, і є отей «затем»?... Я мусів вжити всього свого командирського хисту, щоб розтлумачити червоноармійцеві, що то є «разрушим мир» і... «затем». Але він мене не зрозумів: лише сказав, — ну й нехай живуть собі спокійно поза кордонами, на чужих землях. Чого нам туди лізти? Якби революцію, як у нас. А то чомусь не роблять! — Я й тепер пам'ятаю призвище того червоноармійця, називати його не буду; я лише навіть це спеціально, — які думки нуртували серед червоноармійців. З погляду комуністичної ідеї — вони були цілком контрреволюційні, і я порадив червоноармійцеві ніколи не висловлювати їх та не писати в листах до батьків. Та большевицька пропаганда і виховання робили своє діло. «Кузница кадров» готувала кадри для села й для міста. Треба признати правду, що в червоній армії червоноармійці дуже багато чому вчилися.

Діяли курси для неписьменних і малописьменних. Червоноармієць не смів бути неграмотний. Хто не хотів учитись — змушували військовою дисципліною. Але таких я не пам'ятаю. Діяли курси літературні, міжнародної щоденної (поточної) політики, курси шоферів, зв'язкових-телефоністів, господарсько-адміністративні. Були й курси механіки, фізики, математики, електрики, але це вже курси для більш освічених. Всі курси вечірні — добровільні; викладачі — командири або професори з різних цивільних чи військових шкіл. Рідко було, щоб якийсь червоноармієць не вчився на курсах. Вчитись хотіли. Головне ж було те, що все навчання переводилось під одним кутом — політичним. Напр., задача: «муляр на заводі ім. Лєніна за 8 год. вклав 12 тис. цеглин. А на заводі «Красное Сормово» — 24 тис. Наскільки більше було вкладено на заводі «Красное Сормово», та скільки припадає на годину?» Це математична задача на курсах малописьменних. Найбільше червоноармійців туркали вечорами політикою. Кожний командир мусів що вечора бути присутнім на дві години в касарні, між своїми червоноармійцями і переводити з ними «добровільну політбєсїду». В такій політбєсїді обов'язок командира — не лише роз'яснювати міжнародні події, чи внутрішнє становище в СССР, але спрямовувати думку вояків на комуністичний шлях та дізнаватись, що до вояків пишуть рідні з дому. Про таку бєсїду щоденно командир зголошував комісарові. Кожного дня були обов'язкові перед військовим навчанням політичні години. Дві години щоденно.

Політичні години з своїми людьми переводив або командир, чотар або політрук. На кожний рік ПУРККА усталоvalo політичну програму. Основним було: «Що таке — червона армія». «Армії капіталістичні». «Жовтєва революція». «ВКП(б)». «Наш уряд». «Що таке советська власть»... «Обов'язки й права воїна червоної армії». «Присяга»... За добре виконання якогось завдання — командир дякував червоноармійцям перед строем такими словами: «Благодарю за службу. Червоноармійці мусіли відповідати: «Служимо трудовому народу»... Був такий випадок в м. Вінниця, в 71 піхотному полку, 24 Самаро-Ульяновської Дивізії. Полк, на корпусному змаганні за найліпшу бойову стрільянину став визнаний до нагороди. Не згадую тут про так зване «очковитирательство», яким полк здобув ту першу нагороду. Але факт той, що полк «здобув». По стрільянині командир штабу Козакєвич, від імени командира полку висловив подяку вишикованому полкові: «Благодарю за службу!» Перші лави крикнули: «Служимо трудовому народу!» Але лівий фланг... як в кожній армії, отой, «лівий фланг» гукнув: «Служим з трудом 2 гола!»... А якийсь виразний окремий голос додав серед загальної тиші: «На власних харчах!» Не пишу про те, як вишукували ви-

новних і не знайшли. Але такий вигук характеризував настрої червоноармійців. По такім випадкові політрук дістали від Політвідділу дивізії та від ПУР-а «на горіхи». З рік сновигали уповноважені «особового отдела» серед тих вояків, але без вислідно, а з півроку на ту тему велися «політзанятія» в полку.

«За родіну»

Отже політвиховання в червоній армії переводилось від верхів до низів і Московське Політбюро на ту ділянку звертало найбільшу увагу. Політвиховання в червоній армії переводилось централізовано. Ніякі місцеві організації, ані обласні, ані республіканські, не мали права вмішуватись. Вони лише контактували свою роботу. Все йшло з Москви, від ПУРККА. Большевики звернули увагу якраз на ту сторінку в армії, яка була і за царських часів і в інших арміях за кордоном дуже занедбала. Вояк може бути апартійний, але аполітичний не сміє бути. Це є головна засада, бо політичність вояка впливає в нього ідею, за яку він мусить в війні пролити власну кров. Не надаємо тут примату буде це ідеалістична, чи матеріалістична ідея, бо ж і матеріалізм, як наукова філософія має свою ідею. Неправильно деякі наші ідеалісти тлумачать, що матеріалізм не має ідеї. Такі талмудисти, як видно, не знають тоді філософії матеріалізму. Лише нехай не думають вони, що я захищаю матеріалізм. Боро́ни Боже! Є тільки незаперечним одне, що в майбутній війні з червоною Москвою, з російською советською армією, такими категоріями ідеалістичного світогляду, якими думають наші різні емігрантські політичні діячі чи провідники, далеко на сході в СССР «не поїдеш». Того релігійного глибокого старовинного почуття, почуття в яєсь найвище ідеальне, в червоноармійців немає. Не залєречємо, що віра у вище єство є, але кожний її пояснює по-своєму. А тому, що в червоній армії релігія як така є недовжитку, а весь час переводилось та й тепер переводиться безбожництво — ота об'єктивна чи суб'єктивна ідейна віра в червоній армії викривлена в серцях вояків і знаходить свою призму перелому та відбиття.

Отже ж все треба враховувати, бо в большевиків був найбільший протирелігійний аргумент такий: «Ваші батьки в першу світову війну йшли воювати проти західного пролетаріату, за віру, царя і вітчизну. На ту війну їх благословляли священники (попи) хрестом, кадилом і святою водою. Благословляли від імени Бога. А там на заході інші священники хрестом, святою водою і кадилом благословили західний пролетаріат проти ваших батьків. І теж від імени Бога. Як же це так? В імені одного Бога посилали вбивати один одного...»

Такі аргументи були досить сильні для червоноармійців. А большевицька політграмота робила своє діло.

Тієї теми глибоко не торкаємось, лише нагадуємо, що і в сучасний момент психіка червоноармійця, тим більше того, що вже народився і виховався за часів радянської влади, є дуже складна. Ми часто всі ті справи дуже легковажимо і мріємо, що як лише виникне III. світова війна на захід в полон валом повалить червоноармійці, бо вони знають про «демократичне» західне життя. Наведу один яскравий приклад. У другу світову війну попадали на фронті до німців в полон червоноармійці. На запит, за що ви воюєте, вони відповідали: «за родину». Хоч і не гарна, зла наша родина, але **родина!** А за що ви воюєте? «За Нову Європу!» Ні, ви воюєте за мармеляду!» Ось бач яка була сильна большевицька пропаганда! І коли було ще в 1928-29 році, особливо в часи т. зв. «ультиматуму Керзона», поставили питання воюкам, чи будуть воювати проти буржуїв — відповідь цілком ясна: «Так! За свою власну землю будемо воювати, бо англійцям чи німцям чого в нас робити. Він має свою власну землю». Отже, «будемо воювати не за владу, а за землю»... Так воно й сталося під час другої світової війни, коли замість гасла: «советская власть в опасности» було пишуть: «За родину, за отечество!» «За Сталіна» — причіплялось вже тоді «для фасону».

Небезпечні ілюзії

В нас є дуже хибна думка недооцінювати морально-політичний стан і військовий потенціал червоної армії. Від такої думки треба відмовитись. Те, що в армії є дуже багато неорганізованості, хаосу, блудів, невміння — це зовсім не говорить, що червона армія, як військова сила, небездатна і ми ... її голими руками завойовуємо.

Думка є дуже хибна. Ми не схилиємо свої голови перед тим мітом германства червоної армії, яким наділили чи наділяють її большевики, але як з дійською силою мусимо поважно рахуватись, хоч би і з її масовістю, тим більше мусимо рахуватись з нею тому, що, починаючи від 1922-го року, через військову і політичну підготовку червоної армії переходить все молоде покоління аж донині, у вікові від 18 до 23 літ, щорічними покликаннями. Вже ось більше як 30 років, щорічно йде покликання на військову службу до червоної армії. І «кузниця соціалістических кадрів» своє діло робить, бо ж відомо, що військовий вишкіл, касарняний устрій життя, сувора дисципліна, точність, виконність, беззаперечність виконання наказів, а тим більше в такій тоталітарній країні, як СССР робить велику відбитку в психіці людини на все життя.

«Розложеніє врага» — одна з основ сов. військової доктрини

Раніше вже згадувалось, що в початках організації червоної армії большевики і серед населення і в армії переводили свою теорію, що як лише розпочнеться війна поміж СССР і капіталістами — в капіталістичних арміях обов'язково виникне революційний рух, такий виникне і серед усього населення капіталістичних держав, будуть творитися там, за кордоном, «червоні армії» і советська червона армія легко виграє війну. Як бачи-

мо, друга світова війна зовсім заперечила ту большевицьку теорію. Ані в Німеччині, ані в Румунії, тим більше, як також в Італії, Мадярщині, ніяких червоних армій не створилося. Але советська методика «розложенія» ворога відіграла велику роль в II світовій війні. Чим, як не пропагандивною советською працею по «розложенію врага» можемо пояснити масову здачу до полону мадярів, італійців, румунів? То ж є факт, що німці до полону до советів масово не йшли Чому? Бо німецька армія перш за все була просякнута войовничим пруським духом. Подруге націонал-соціалізм зробив своє діло в душах німців, а також зробив своє діло і в німецькій економіці: «Дранг нах Остен» — віковична мрія німців. Мрія поширити свої життєві простори. Отже німецька ідея націонал-соціалізму знайшла свої скріплення в Марксовському матеріалізмові. «Дранг нах Остен» в вульгарному перекладі на нашу мову це — широкі українські степи, якими мусіли по війні володіти німці, це українське збіжжя, шкіри, м'ясо, сало, вовна, цукор, олії — зрештою «дранг нах Остен» це мільйони невідлуків-українців, які б рабами працювали в німецьких фольварках на Україні... «Дранг нах Остен» це шлях по осі Берлін-Багдад, вихід до індійських земель, іранська нафта, Індійський океан. Хіба все оце є поняття ідеалістичні? Абсолютно ні! Це поняття матеріалістичні, і ними німці керувались у своєму «Дранг нах Остен»... А фюрерівське «проведіння» мало таку саму вартість, як нині сталінське. Большевицько - московський військовий центр, яким до речі не є генеральний штаб червоної армії, а є військовий відділ Політбюро Комуністичної Партіі СССР (тоді ВКП(б), німецьку психіку й наставлення дуже врахував. Тому в своїй підготовці червоної армії і всього населення пропаганда велася проти фашизму, та що Гітлер хоче накинути ярою всьому советському народові. Під час війни нагадувалось укр. населенню німецьку окупацію за часів громадянської війни. Для росіян витягнуто з архіву «війни тевтонців» та про те, що «землі остпротсен» — це є російські землі, а таке місце, як Штеттін — в старовину мало російську назву «Щукін».

Під час війни серед німців совети абсолютно не пропагували «комунізму» чи «советської влади». Вони вели пропаганду лише по лінії демократизму, щоб німці знищили націонал-фашизм, скинули Гітлера і увімкнулись в лави всіх демократичних держав, якими є Англія, СССР, Америка. Але серед румунів, італійців, мадярів, там, де населення жило в жебрацькому стані, де в армії була заведена патикова дисципліна, де дійсно було мордобиття, а офіцери дивились на вояків, як на тварину — там большевики вели зовсім іншу пропаганду і тієї пропаганди навчали й червоноармійців.

Отже «розложеніє врага» був одним із заложень советської військової доктрини. Лише вмілою большевицькою військовою пропагандою, що зуміла використати упослідження положення вояків румунської, італійської, мадярської та інших армій можна пояснити масову здачу до советського полону. Коли італійці кинули фронт на під-

ступах до Сталінграду російські війська насправду «гналися» за ворожим фронтом майже 100 км., щоб «віднайти ворога». Парадокс — але факт!

Крім так би мовити сталої програми політпідготовки червоноармійців, усталеної на кожний рік, обов'язково в часи політзанять приділялась увага внутрішній політиці компартії в СССР. Вивчалися сталінські п'ятирічки, з'їзди партії, колективізація, «ворожі ухили», індустріялізація країни. Наводились цифри виконання й перевиконання, «швидкий» ріст економіки країни та про те що: «життя стало краще — життя стало веселее»... Отже червоноармієць мав своїм обов'язком під час зустрічей на військових маневрах, в маршах через села, в приватних зустрічах з цивільними, а тим більше по демобілізації, бути так би мовити — політичним ядром і пропагатором у місті й на селі. Інша справа, як те виконувалось! Але так чи інакше, в психіці оралася глибока скривлена борозда, і вона робила свій вплив. Большевики лише не могли і не були в силі зробити іншого. Фактична дійсність заперечувала їхню «алілуйщину», бо ж як би вони не брехали, — та не можна було оббрехати жебрацького стану населення, згубних наслідків колективізації, отих карткових систем харчування, великих черг і т. д. Тому ось такий «соціалістичний кадр» — червоноармієць, коли після двох років служби «на своїх харчах» вирветься на волю з «кузніци» — він іде на постійне життя або на будівництво, або в промислово-індустріальний центр. В село великої охоти їхати не мали.

Лише індивідуально-пасивний спротив можливий

НЕП, як вже згадувалось, клав свою печатку і на червоній армії. Хоч «воєнний комунізм» довів країну до загального жакливого зубожіння, але коли пішли в рух «частно-капіталістическі елементи» — країна ожила матеріально. Поліпшився матеріальний стан і кадрової червоної армії. Харчі стали гарні й якісні. Уніформа теж добра. Касарні приводились до порядку — ремонтувалися. Дисципліна до певної міри «демократична». Старшина є старшиною лише на службі і в розташуванні частини, в місті він може бути приятелем і старшим товаришем... Ніяких «денщиків», але червоноармієць не має права в приватних справах відвідувати старшину вдома. Всі справи полагоджуються в касарні... До ідальні в місті червоноармієць мав право зайти, але в ресторан з «гарячими напитками» — (горілка) права не мав. Старшина мав право зайти, але лише в цивільному одязі. Міліція не мала права заарештувати військового. Навіть притримати. Таке право мав комендантський нагляд міста. Є цікавим те, що як за царських часів, так і в часи аж до другої світової війни існувала ніким не писана таємна ворожнеча між поліційними органами і червоною армією. Якщо до т. зв. советської міліції вояки і старшини ставились з презирством — то НКВД — «особий отдел» — прямо ненавиділи. Явище зрозуміле. Армія є маси населення. Окремі складники її, окремі ідивідууми ще в цивілі носили в своїх серцях ненависть до представництва большевицького режиму, в тім

числі і до НКВД. Отже та ненависть переносилась і до армії. Влада про такі настрої знала. Влада дуже боялася, щоб армія не виступила проти неї. Тому — особливо — комісарсько-політичний склад армії дуже пильно підбирався. Тому до армії час від часу вливалось позачергово поповнення з партійців та комсомольців, а в армії намагались якнайбільше втягти до членства в компартії, не кажучи вже про комсомол. Тому і лише тому вся армія кишіла від сексотів і «стукачів» НКВД, а старшинський склад по своєму соціальному складі мусів мати щонайменше 70% з робочих, 20% з селян і приблизно 10% з інтелігенції. Та й ті всі 100% розподілялись на 60% партійців, 20% комсомольців, а 20% — безпартійні большевики».

Ось так забезпечувала себе влада в армії. В армії існував і міг існувати лише індивідуально-пасивний спротив владі. Знаємо, що були в армії окремі бунти цілих військових частин проти влади, які негайно ліквідувались спецвійськами Особливого Відділу. Але про них ані армія ані населення не знало. Стверджую, що в ті часи, до великих ежовських чисток, дуже тяжко було думати про якусь підпільну революційну роботу в армії. Треба було мати підпільну організацію, яка б діяла та об'єднувала всіх невдоволених. Існування такої організації було майже не можливе в армії. НКВД обов'язково викриє. Наприклад, під страхом покарання доволі глибоко в'язницею абсолютно заборонялось червоноармійцям тримати бойові набой. Після гострої стрілянини старшина мусів перевірити, чи не залишилися у кого з вояків гострі набой. Кожний мусів здати. Гострі набой одержував лише «караул» під рахунок, за що розписувався і відповідав за кожний вистрілений набій. Склепи з вогнепальною зброєю та набоями дуже пильно охоронялись навіть у самій касарні. За те, що з старшини в трамваї чи на вулиці босячка «зріже» пістолом (наган), старшина позбавлявся старшинської ранги і одержував 3-5 років засуду по військовому трибуналу. За різні антисоветські розмови чи настрої вояка судив військовий трибунал, в якому «мовчазна» участь забезпечувалась, як членові суду, одному з рядових вояків частин — вибирали звичайно (для замалення очей) якогось позапартійного червоноармійця. Він лише «мовчазно» слухав і «мовчазно» судив. Інші члени трибуналу були вищі військові партійні достойники.

Індивідуальний пасивний спротив владі в середовищі червоноармійців не міг виявитись організовано. До того не було й нагоди, як найголовніше — не було організуючої сили. Військо, яке сліпо муштрується, яке перетворює людину на автомата — в умовах мирного життя може виступити проти влади лише у виключних випадках. Карність, послух, військовий автоматизм, беззаперечність виконання наказів — все те внеможливе. Людина, яка прослужила у війську 10-15-20 років — залишається і в цивілі на все життя військовою. Розбудіть таку людину вже в цивільному стані вночі і крикніть на неї раптово «струнко», ви побачите, що вона перед вами стане «на струнко».

Нашим деяким цивільним «магістрам», чи іншим «вершителям міжнародної політики», здається дивним, чому ось червона армія, будучи невдоволеною режимом, не збунтується і не виступить проти влади. Відсутність такого явища вони пояснюють відсутністю високої національної свідомості. Але воно не так! Національна свідомість у червоноармійців є. Та вияв її в дії мусить мати певні умовини. Ідея може бути в розумі людини все життя і, не перетворившись на дію, зникає разом зі смертю людини. Для загального спротиву треба т. зв. «організуючих начал», а їх там немає. Різні спроби, які, напр., були в Київській військовій школі зв'язку (ім. Калініна), в піхотинській школі, навіть у ВПШ, звідки вони перенеслися до КПІ (Київський Політехнічний Інститут), в штабі київської округи, «діло Гарькавого, Дубового», нарешті справа Тухачевського, неспокій на Кавказі, в Кавказькій червонопрапорній армії, «діло Алксіса», і т. д. — всі вони скінчились повним провалом. Вожді без маси, а маси без вождів — не дієздатні, а всі спроби створення організуючих сил — провалювались. Тут я не торкаюсь клясового складу червоноармійців та національних відносин в РККА. Тій темі буде приділено окремий розділ. Я тут заторкнув

політпідготовку і все, що з нею є пов'язане. А з нею пов'язаний і той спротив чи ненависть до влади і до її представників. Ненависть і ворожнеча до міліції та до НКВД була така велика в червоній армії, що мало хто по звільненні з армії вступав на службу в міліцію чи в війська НКВД, хоч до того червоноармійцям давались великі можливості, звичайно ж, за рекомендацією військово-політичних чинників частини (полк, дивізія). Були, напр., такі характеристичні випадки: коли міліція святкувала свій «день советської міліції» — вона звичайно звільнялась на той день від своїх службових обов'язків. На її місце на той день вступали військові частини, в більшості — військові школи. І як правило, в той день курсанти військових шкіл, що виконували роль «міліціонерів» хапали на вулиці кожного мільтошку, винен він чи ні — тягли його в комендатуру, а коли впирався, давали поличників; в комендатурі підшивали «туфтове дило»; і мільтошу замикали до буцигарні. Ловили всіх мільтонів, які лише попадуться на очі, і переповнювали буцигарні. Начальство звичайно «нічого не бачило»... Лише другого дня всіх тих «арештантів» випускали...

(Продовження буде)

М. Джердж
санітар 1 УД

І. САНІТАРНА СОТНЯ

Від Бродів до капітуляції

До 1. санітарної сотні приділено мене в червні 1944. Я не дуже радо прийняв це призначення, бо вже від довгого часу знав про нехиті лінійних одиниць до того роду зброї. Але, що можна робити? — привикну.

Голошуся в командира сотні штурмбанфірера д-р Штруде. Він дуже врадований, що врешті має одну людину, яка дещо розуміється на ескуляповому ділі. Стрічаю теж знайомого лікаря-українця д-ра П., який є хірургом. На слідуючий день при апелі бачу мою сотню, 160 стрільців, всі недавно зголосились або були взяті силою до Дивізії. Вишкільний персонал — німці. По апелі говорю з стрільцями. Вони дуже незадоволені не тільки з приводу злих харчів, але й з метод вишколу. Спочатку думаю, що вину несе німецький вишкільний персонал. По парі днів бачу, однак, що вину поносить сам командир сотні, який не дозволяє взагалі на санітарний вишкіл, а цілий натиск кладе на презентування зброї та парадний крок. Командир сотні більше цікавиться кіньми, аніж йому дорученою сотнею.

По парі днів дістаю наказ перевірити і скомплектувати санітарне wyposażення. Праці не мав багато, бо майже нічого не було. Пара здекомплектованих, в більшості пошкоджених інструментів, одно санітарне авто, три санітарні вози, запряжені в пару коні. Це все. Ніякого перев'язочного матеріалу. Мені ясно, що в такому стані санітарна сотня не може вести ніякої праці, навіть при малих фронтових діях.

В міжчасі приділено до нашої сотні

п'ятьох студентів медицини, майже всі з нижчих семестрів, які перед Бродами були в лінійних одиницях. Ніхто з них не має практики в фронтовій санітарній службі.

Врешті одержуємо два польові санітарні шатра, скриньку з інструментами, які вистарчають до т. зв. малої хірургії, та певну частину поважних ліків і перев'язочного матеріалу. До нашої сотні приділено теж аптекаря, який починає комплектувати польову аптеку.

По переїзді Дивізії на Словаччину, першим місцем постійно є Раєцкі Теплице. Живемо в люксовому готелі «Мала Татра». Знову починається вишкіл за вище згаданим способом та охоронна служба. Про санітарний вишкіл навіть ніхто не згадує. Німецькі вишкільники ставляться дуже вороже до нашого стрільства. Доходить до дуже прикрих ударів, так що бунчужний-німець витягає гостро наладовану пістолу проти одного з стрільців.

Найприкришою несподіванкою була дизерція декількох стрільців, з яких двоє зловлено та розстріляно на очах сотні.

Дістаємо наказ пеїхати до Жилини. Займаємо старий замок та школу в Будатіні, передмісті Жилини. Із штабу Дивізії одержуємо врешті більший приділ ліків та перев'язочного матеріалу і, що найважливіше, операційний стіл, інструменти до т. зв. великої хірургії та електричний агрегат, але не на бензині, а гонений карбітом.

Починається теж санітарний вишкіл. З рядів сотні вибрано 20 вояків, по maturі або з вищих класів гімназії. Решта сотні бере участь у боротьбі

проти партизанів, як піхотна одиниця.

Робимо перші спроби в урядженні головного перев'язочного пункту. Тепер показується, як слабо приготована та вивінувана с праця. Операційні шатра, це італійський фабрикати — виготовлені для боротьби в тропічних краях. Відчувається великий брак печі, в шатрі немає навіть отвору на комин. Брак стерилізаційного апарату, рентген-апарату, мікроскопу, операційних плащів та гумових рукавиць. Електричне освітлення не функціонує: брак відповідного трансформатора, жарівок та каблів.

Треба признати, командування Дивізії робить що може. Вкортці одержуємо майже все що потрібне та, що найважливіше, білі простирадла та коци. Д-р П. старається піднести рівень санітарного вишколу. На його просьбу, відкомандовано 20 стрільців та двох медиків на практику до словацького шпиталю. Медики працювали в операційній залі, решта стрільців — по залах хворих. На жаль, не брали вони цього поважно, так що користь була дуже мала.

Паралельно з тим, уряджено санітарний курс для санітарів лінійних частин. Мені прикро ствердити, але майже всі команди сотень вислали людей, яких хотіли збутись — в більшості, мало-або цілком неписьмених. Ясно, що в другій Дивізії було мало т. зв. інтелігентів, і вона потребувала їх у своїх одиницях. Однак забули, що санітарна зброя на війні є так само важлива, як кожний інший рід зброї. Цей недогляд приніс, отже, прикрі наслідки під Фельдбахом.

Вишкіл не тривав довго, бо Дивізія помаршувала на Словенію. Санітарна сотня йшла піхотою з іншими частинами, санітарний виряд задовано на залізницю. По дорозі пропало або

згоріло дещо з санітарного вряду. У Словенії брала 1. санітарна сотня участь у боях проти комуністичних партизанів, мала її частина творила головні перев'язочні пункти.

Дійсна праця почалася з часом бою під Фельдбахом. Перший головний перев'язочний пункт створено в Штрадені. В залі школи уряджено операційну залю, в інших приміщеннях — залі для поранених. Тут виявилось, як слабо вряджена була наша одиниця. Поранені лежали на соломі, без білизни й приклявал. Електричний агрегат не працював, що дошкульно відчувалося в операційній залі. Д-р П. і д-р Г. працювали жертвенно при свічках та карбідовій лампі. Кожний робив, що зміг, і що було можливе. Але що можна було робити? Хірурги оперували вже 25 годин без перерви, без їжі та сну. Але все прибували нові потребуючі допомоги. Лежали по залах, коридорах, на долівці, бо ношів було тільки 10. Бракувало перев'язочного матеріалу, вживано вже паперових бандажів. Священик ходив між тяжко раненими та ніс духову допомогу.

Транспорт поранених завів на цілій лінії. Для санітарних авт бракувало бензину. Запряжні санітарні вози були в малій кількості та заповільні. Легше поранені приходили піхотою, тяжче поранених привожено на звичайних возах, рідко — на ношах, в більшості — між перинами або на голих дошках. Але як приходили ці поранені до нас? Як виглядала перша допомога сотенного санітара? Нижче від критики: нефахово та фальшиво заложені гумові опаски, деякі перев'язки стягнені шнурком. Велика частина поранених — без розпізнавчих санітарних карток, так що деколи не можна було знати, яку допомогу або ін'єкцію одержав поранений.

Транспорт поранених в запілля теж не дописував. Легше поранені були змушені йти піхотою до найближчого польового шпиталю. Тяжко поранених відвозило фірманками. Коментарі зайві.

Із пересуванням фронтової лінії розбудовано головний перев'язочний пункт у Санкт-Стефані. Відносини не змінились. Брак санітарного матеріалу став ще дошкульнішим. З браку бандажів, організовано простирадла, які тято на перев'язочний матеріал. Рентген-апарат, фемотерапіка, плязма та законсервована кров врятувала б не одному з наших друзів його молоде життя, але це була майже мрія. Одно тільки поправилось, а саме — харч для хворих. Одержано певну кількість овочевих консервів та соків, шоколяди та рижку.

Тут було пару прикрих випадків, яких я не хотів би згадувати, але для повноти образу розповім.

Несолідність пари санітарів привела до крадіжки не тільки пістоль, але й вартісних предметів, от як годинники та персні. Одного зловлено і відано перед суд, але капітуляція перешкодила виконанню смертного вироку.

Немале враження не тільки на санітарний персонал, але й на поранених, зробила поведінка деяких, на щастя, поодиноких старшин, які намагали відділення від «селепів», ліжка з білою постілью та кращого харчу. На жаль, забули вони, що ми були тільки 6 км. від фронтової лінії та пару тижнів перед капітуляцією.

Реасумуючи це все, може сказати: правда, були великі недотятання, але не тільки зі сторони слабо вишколеної і вивінуваної 1. санітарної сотні, але теж через загальний стан капітулюючої Німеччини.

Б. Литвинович (Аргентина)
десятичник 1 УД

Культурно-освітня й виховна праця в таборах полонених в Італії

Високошкільні курси мали за завдання приготувати студентів і абсолювентів середніх шкіл до студій на чужих високих школах. Найдовше проіснував курс вищої математики, на якому було 20 учасників. В початкових місяцях пророблено такий матеріал: інтегральний рахунок, різничковий рівняння і векторний рахунок.

Студентська бібліотека-читальня була зорганізована в листопаді 1945 р. для наукових цілей всіх таборовиків. В бібліотеці зібрано всі книжки з табору, крім тих, що були потрібні поодиноким школам і курсам. Користуватись книжками можна було тільки на місці в бібліотеці. Бібліотека була чинна кожного дня від год. 9 до 22.30. Усіх книжок було 341, з того в мові італійській 99, німецькій 68, англійській 64, українській 48, в інших мовах 29. Крім того, 33 словники. Читальня мала пересічно 38 відвідувачів денно, які користали з 61 книжок.

Всі ці школи й курси провадилися

майже до кінця існування табору, однак докладніших відомостей не подаємо, з огляду на те, що не було змоги дістати потрібні матеріали. В другій половині 1946 р. засновано ще дві нові школи, а саме — вчительську семінарію і драматичну школу.

Тут ще треба б згадати Курінь Молоді, до якого зібрано всіх юнаків з різних частин табору, в цілі проведення серед них систематичної виховної праці й вивчення, та загалом для окремої опіки. Виховання спочатку провадилося, використовуючи пластові методи, що зрештою привело пізніше до зорганізування 4-ох пластових гуртків у Курені Молоді. З часом додучено до Курені Молоді ще й деякі інші таборові школи, і він проіснував до кінця побуту в Італії, як «Шкільний Бльок».

Преса й радіо. 1. січня 1946 р. створено окремий підреферат преси, який обіймав гучномовець і п'ять часописів та видавав щоденно «Останні ра-

дієві вісті». Однак у практиці підреферентура себе не виправдала.

Гучномовець. У зв'язку з потребою постійного інформування таборовиків створено гучномовець, який мав за завдання — через голосник інформувати й виховувати таборовиків, а також заступати радіо-авдіції. Передачі відбувалися від початку листопада 1945 р. майже щоденно, по дві години, з ділянки політики, літератури, науки, розривок і т. і. а теж музики з пластинок та виступів таборових хорів і оркестри. Напр., за перше півріччя 1946 р. відбулось 147 передач, а їх змістом були політично-світоглядні статті, в числі 103, політичні вісті з преси та радіо (147), короткі гутірки на актуальні теми, концерти поважної та легкої музики з пластинок, виступи таборових мистецьких груп, веселі передачі і діалоги і т. і. Крім того, замітніші імпрези в таборовому театрі передавалось через голосник «гучномовця».

З розбудовою більшої кількості

власних інсталяцій голосників у таборі справа передач увійшла в нову фазу. Однак справа потрапляла на великі труднощі через брак матеріалів і через інсталяційні недоліки.

Щоденник. Журнал «Життя в таборі» почав виходити, як орган «Студентської промади», у вересні 1945 р., з 4-им числом «Життя в таборі» появилось, як загально-таборова газета, друкована на циклостиллі, в 100-300 примірників накладу. Від 23. 3. 1946 перетворюється на півтижневик, а з 16. 6. 1946 переходить на щоденник, який появляється 5 разів у тижні, в розмірі 4 сторінок і з накладом в 220 примірників, а недільне число виходить на 14 сторінках, накладом в 300 примірників. У зв'язку з появою щоденника, «Останні радієві вісті» в половині червня 1946, перестали виходити.

Крім часопису під назвою «Життя в таборі», появилася календар на 1946 рік, збірка поезій Ю. Фориса «З моїх думок», лірика Б. Бори, сенсаційна повість «Марко Буджа» і передрук розвідки з газети «Америка» — «7 літ боротьби».

Інформаційним тижневиком, який мав за завдання інформувати і виховувати вояків, була «Батьківщина». Журнал зачав появлятися друкований на машині в кільканадцять тільки примірниках, і від 4. 9. до 7. 10. 1945 р. вийшло 5 таких 14-сторінкових чисел. Далі, 6 чисел видано розміром в дванадцять сторінок на циклостиллі, а від 21. 11. 1945 «Батьківщина» друкувалась на фототипі, розміром в 6 сторінок. Число накладу мінялось — 500-1000 прим.

Під фірмою видавництва «Батьківщина» появилася розвідка «Історія Русов», «Національне відродження Карпатської України», лірика А. Лєгота, календарці на 1946 і 1947 роки, різдвяно-новорічні листівки (в кількох зразках), а крім того, різні потрібні для табору друки, блякети на право їзди, спортові грамоти «Відзнаки Фізичної Справности», грамоти хору і т. і. На фототипі були теж виконані поштові таборові значки і мапа України.

Гумористичний двотижневик «Оса» появилася перший раз 12. 6. 1945 р. в формі стінної газетки 2-го полку. З восьмим числом «Оса» стала загально-таборовою газеткою, друкованою на циклостиллі, в накладі 35-300 прим. Розмір вагався: 8-12 сторінок машинового друку. «Оса» пережила Італію і ще в Англії мала змогу якийсь час «вилітати».

За редакцією «Оси», видавництво «Батьківщини» видало в 1946 р. збірку в 44 карикатури: «Зібралася кумпанія»...

Виховно-науковий журнал для молоді. З заснуванням Куреня Молоді виявилася потреба видавати відповідний журнал, який був би цікавий для юнаків і мав за завдання виховувати їх і вчити. Це завдання виконував «Юнацький Зрив», який появлявся від 15. 9. 1945 як двотижневик в накладі 25-200 прим., друкований на циклостиллі, розміром в 10-22 сторінки. По заснуванні в «Курені Молоді» пластових гуртків, газета перейшла

частинно на юнацько-пластову й такою залишилась до кінця існування табору в Італії.

Літературно-науково-популярний журнал «Наш Шлях» зачав появлятися як неперіодичний науковий додаток до «Життя в таборі». Пізніше виходив уже як самостійний журнал, задовільняючи потреби й вимоги більш вибагливих читачів. Журнал друкував статті на теми літературні, суспільно-економічні, лікарські, вміщував оригінальні твори таборових поетів і письменників, передруки і переклади. Наклад журналу — 220 примірників. По заснуванні «Літературно-Мистецького Клубу», редагування журналу перейшло до цього клубу, і дальші числа виходили під назвою «Троно» — літературно-мистецький журнал.

Видавнича діяльність. З браку книжок і підручників у таборі виявлялась постійна потреба видавання і передрукування деяких підручників, творів і текстів. Крім вищезгаданих видань видано в таборі вибрані твори Тараса Шевченка в накладі 80 примірників, розміром в 26 сторінок, реферати з ділянки українознавства (4), передруковано підручники англійської мови в 80 примірниках. Крім того, виготовлювано різні тексти до навчання в латинській, англійській і інших мовах на циклостиллі, лекції для шоферських курсів, а деякі книжки й твори переписувано для потреб шкіл на машинці в кількох примірниках.

Театр, музика, мистецтво

Український Таборовий Театр почав існувати з грудня 1945 р. Управа театру числила 7 членів, акторський склад — 26, технічний персонал — 22, і театральної служби — 26 осіб. Театр ставив собі за завдання будити національну свідомість, берегти моральні вартості таборової спільноти перед розкладом їх та давати таборовикам культурну розвагу. Як прем'єру виставляв театр з початком січня 1946 р. «Ой, не ходи, Грицю» і частину «Запорожця за Дунаєм», при чому жіночі ролі виконували сестри з табору в Річоне. Пізніше, з огляду на брак дозволу, театр був змушений жіночі ролі обсаджувати власними силами. З черги йшли дві ревії: одну виконувано власними силами, а другу спільно з таборовим хором. Далі ставлено комедії «Американець», «Мартин Боруля», «Ясні зорі», «Украдене щастя» і інші. Всі вистави йшли по кілька або й кільканадцять разів, даючи змогу всім таборовикам їх бачити. Крім вистав, театр брав участь в інсценізаціях на різних святкових імпрезах у таборі.

Вистави йшли в залі таборового театру, яка могла помістити 800 осіб. Для поглиблення знання акторів з ділянки театрального мистецтва, влаштовувалося для членів театру викладки й лекції.

Таборовий хор почав організуватися ще в перших перехідних таборах. Пізніше він прийняв назву таборового хору «А» або «Бурлака». При хорі існували групи бандуристів і танцюристів. У своєму репертуарі хор мав

понад 60 пісень, а крім цього, вокальний квартет — 20 пісень, 22 пісні — бандуристи, і балет — 10 танків.

За перший рік свого існування хор дав у таборі 46 концертів, у німецьких таборах — 39 концертів, в англійців — 15, в інших — 13. Крім цього, виставив у таборі дві ревії.

Хор числив 40 членів, які виступали в національних одягах. За час побуту в Італії хор відбув також 2 турне з концертами по Італії.

Хор «Славута», або хор «Б», зорганізувався в таборі дещо пізніше, і головню під час виїздів хору «Бурлаки» на турне, успішно заступав його для потреб табору й виїздів з концертами до сусідніх чужих таборів.

Оркестра джезова, зложена з 11 осіб, виступала в таборі від самих початків його існування, пізніше мала свої виступи майже виключно поза табором, граючи головню для англійців.

Більше значення для табору мала **симфонічна оркестра**, яка, хоч заснувалась досить пізно й була вивінувана інструментами, переважно, виконаними в таборі, то все ж таки в короткому часі зробила великі поступки й успішно виступала в таборі спільно з театром або самостійно.

Оркестра мандолінова, яка постала в половині 1946, також добилася значних успіхів у таборі і поза табором. Всі інструменти були виготовлені власними силами.

Імпрези. З нагоди історичних роковин, особливих подій у таборі і свят, відбувались доволі часто силами таборових мистецьких груп академії, концерти чи святкові сходини. На Різдвяні Свята влаштовано святкові вечери для представників табору і запрошених гостей, з відповідною програмою.

Крім імпрез, влаштовуваних таборовими силами час до часу в таборі, були виступи мистецьких груп сусідніх таборів, концерти музики з пластинок, передавані через гучномовець, а тричі в тиждень загощувало до табору польове кіно, яке в літніх місяцях грало під вільним небом, а в зимі або в дощеві дні — в залі театру.

Виставки самодіяльної творчості були в таборі зорганізовані трикратно й пройшли з задовільним успіхом. Одна така виставка відбулася в дещо зменшеному масштабі в Річоне. Численні відвідувачі-чужинці захоплювались головню нашими різьбарськими інкрустованими виробами.

Матеріали на виставку приготували виробничі гуртки табору, а саме: три різьбарські, два — плоскорізьби, один кошикарський, один ганчарсько-керамічний і три гуртки виробів музичних інструментів. У виставах брали участь теж таборові малярі. Таборові виробничі гуртки взяли участь і здобули признання на загально-міжтаборовій виставі мистецьких творів і виробів.

В листопаді 1945 р. при культосвітньому відділі табору зорганізовано пошту. Через поштовий відділ до березня 1946 р. прийшло до табору

3838 листів і 216 пакунків, а від таборовиків у тому самому часі відійшло 27286 листів. Згодом у квітні 1946 р. агенди поштового відділу передано окремій установі — для цього зорганізований «Таборовий пошти». Тільки за перші три місяці її праці вислано з табору 21405 листів, а в тому самому часі прийшло до таборовиків 10087 листів. Більшість листів приходило й відходило за посередництвом УКД в Римі.

Розшуками за рідинами чи знайомими таборовиків займалися у поодиноких частинах культосвітні референти, а від часу зорганізування Таборової пошти — поштові референти окремих частин, під наглядом Таборової пошти. За три перші місяці її праці вислано до Німеччини 477 розшуків, до Австрії 468, до Франції 251, до Південної Америки 629, до США 612, до Канади 517. Крім цього, 627 розшуків вислано через Міжнародний Хрест у Женеві.

Окрема комісія перепроводила розшуки й евіденцію вояків нашої дивізії, що згинувли або впали в боях. (Два примірники цього виказу находились у Відділі Опіки СУБ-у в Лондоні).

Верифікація документів. При Правному відділі в таборі створено верифікаційну комісію, чие завдання було — допомогти таборовикам у відновленні затрачених документів, на основі поданих посвідок і зізнань заприсяжених свідків. В тій цілі переведено понад 150 розправ.

Установи

«Студентська громада», заснована 7. 8. 1945 р. в Белярії, об'єднувала бувших студентів і абсолювентів середніх шкіл. Громада об'єднувала 232 членів. Всіх студентів, які бажали студіювати, було 341, з того агрономію — 11, архітектуру — 13, ветеринарію — 38, дентистику — 6, журналістику — 5, електротехніку — 13, експортівку — 41, інженерію — 8, лісництво — 56, машинобудівництво — 28, медицину — 59, мистецтво — 1, мірництво — 5, музикологію — 2, право — 7, технічнобудівельну науку — 12, фармацевтику — 3, філософію — 16, і хемію — 17.

Члени Студентської Громади відбували майже щотижня сходини, на яких читано реферати на різні теми, влаштовувалося теж святочні сходини чи академії. Зорганізовано один шаховий турнір, а в рамках загально-таборових шоферських курсів зорганізовано 3 окремі курси для студентів.

«Цех Українських Ремісників» зорганізувався 4. 11. 1945. Дійсних членів нараховував цех 44. Заряд цеху перевів реєстрацію всіх ремісників у таборі, яких начислялось 2301. З того група металева мала 675, деревна 427, текстильна 192, шкіряна 452, харчова 396, будівельна 108 і різні 51.

Цех старався, щоб зареєстровані ремісники одержували за своїм фахом працю в таборі чи поза табором. З рамени цеху відбувалися час до часу відчити на фахові теми. За ініціативи цеху і під його наглядом та співпрацею провадилися в таборі «Ремісничка школа» і інші ремісничі й фахово-доповнюючі курси.

«Об'єднання вчителів» організовано в таборі 5. 3. 1946. Метою товариства

була організація всіх таборових учительських сил для найдодільнішого використання їх у фаховій праці. Переведена реєстрація вчителів виявила, що в таборі находилось 123 вчителів різних шкіл.

При «Об'єднанні» працювала програмова комісія, яка укладала програми навчання для шкіл. В цілі підвищення кваліфікації вчителів уряджувало в 7-класовій і рільничій школах госпітальній лекції.

«Товариство Українських Інженерів і Техніків» створилося в таборі 6. 6. 1946 р. Завданням товариства було об'єднати українські технічні сили для якнайкращого використання їх у праці. Т-во начисляло 49 звичайних членів та 10 надзвичайних. З ініціативи цього товариства створено середню технічну школу.

«Товариство Українських Вояків-Філіателістів» засновано 1. 5. 1946 р., а його метою було полегшувати виміну поштових значків між членами та ділитись набутих знанням. Т-во мало 23 членів, які час до часу сходились на спільні зібрання. З ініціативи «Товариства У.В.Ф.» видано в таборі поштові значки в кількох серіях, а саме — 28 різних зразків.

«Літературно-Мистецький Клуб» засновано 24. 6. 1946 р. Він мав бути місцем виміни думок і плянів мистців, робітників пера, музики, малярів і акторів. Члени й прихильники клубу сходились на зібрання, на яких обговорювано твори таборових письменників або відбувались реферати на літературно-мистецькі теми і т. і.

Мистецька Спілка Малярів «Веселка» зорганізувалась 26. 2. 1946 р. Це мистецьке об'єднання брало участь у виставках самовиробництва і таборового мистецтва, у праці в таборових виданнях, конкурсах і т. і. та рівномірно розділювало обов'язки, які накладало на малярів таборове суспільне життя.

Спорт

Спортова підреферентура табору кермувала цілістю спортивного життя в таборі, при допомозі спортових референтів по всіх самостійних частинах. Крім них, існувала ще аматорська суддівська колегія та таборова комісія відзнаки фізичної справності. Спортова праця провадилася в поодиноких секціях, які систематично відбували тренінги й періодично влаштовували спортові змагання в таборі або з спортовими дружинами сусідніх таборів.

Секція копаного м'яча числила 14 дружин, які впродовж року розіграли понад 100 змагань. Футбольна репрезентація табору брала участь у турнірі копаного м'яча з сусідніми 11 таборами округи Ріміні і зайняла в табелі ігор 2 місце.

Секція відбиванки мала 12 дружин і зорганізувала в першому році 4 турніри.

Секція кошівки числила 7 дружин, які влаштовували турнір за визначення мистця в цій ділянці спортових ігор.

Секція стук-пук (столовий теніс) розіграла 4 змагання з сусідніми таборами, при чому одне змагання програла, а три виграла.

Пливацька секція кожного літа влаштовувала на морі пливацькі змагання.

Боксери (аматори) розіграли 4 зустрічі з репрезентаціями сусідніх таборів, при чому три зустрічі виграла. Пізніше відбулися теж змагання за мистецтво в боксі, в кожній вазі зокрема.

Легкоатлетична секція влаштувала в таборі кілька змагань, при чому заперімічувалося постійне крахання рівня спортових осягів і фізичної справності змагунів.

Крім повищих секцій, існувала ще секція шахістів, яка розіграла змагання за мистецтво табору; крім того, відбувались шахові зустрічі з репрезентаціями сусідніх таборів.

Таборова Комісія Фізичної Справності займалась популяризацією спорту в таборі та переводила в життя клич: «спорт у маси». Багато таборовиків здобули потрібну норму осягів, однак до роздачі грамот і відзнак не дійшло.

Спортовці мали до своєї диспозиції спортову площу й один барак. Перешкодою для розвою спорту в таборі була недостатня кількість спортового приладдя.

Спортова референтура випустила кілька чисел спортового журналу, який появлявся неперіодично.

На цьому цей короткий огляд культурно-освітньої і виховної праці, проробленої в таборах полонених в Італії, кінчаємо. Докладніше ми зупинились на праці, яку проведено до половини 1946 року. На жаль, докладніших відомостей про працю за останній рік побуту в Італії ми не мали, і тому мусіли обмежитись тільки на загальниках. Однак і вище сказаного досить, щоб показати, що було в цій ділянці пророблене в таборі. А якщо взяти під увагу всякі таборіві «гаразди», головню в початкових місяцях побуту за дротами, то кожний безсторонній мусить признати, що зроблено багато, хоч... може, можна б було й більше й краще зробити. Зрештою це вже хай судить той, хто мав змогу порівняти першого з краю «рімінця» з таким самим першим з краю «камісельником».

Можливо, що табір додав нам того, чого не міг нам дати чужий однострій.

РОЗШУКИ

Хто знав би про долю моїх синів: **Романа Яримовича**, урод. 22. вересня 1923 р. у Львові та **Юрка Яримовича**, урод. 4. лютого 1926 р. в Козніцах, просить подати вістку на адресу матері:

Mrs. Olena Jarymowycz-Mandryka, 308 — 3rd Ave., N. E., Minneapolis, Minn., USA.

Ближчі дані пошукуваних: **Роман**, підстаршина, закінчив школу підстаршин в Ляубурґ, Поммерн; **Юрко**, теж абсолювент цієї школи. Обидва були по закінченні курсів відкомандовані до Дивізії. Роман був в 29. п. полку, Юрко в 31 п. полку. Обидва пропали без вістки під Бродами, грядно коло с. Олесько. Просить товаришів із згаданих вище частин поінформувати матір про ближчі обставини, що в них знайшлися під Олеськом Роман і Юрко Яримовичі.

Ген. - поручник А. Кравс

Спогади

Наступ на Хирів

Щоб зберегти для історії українського війська цінні спогади чужинського полководця Української Галицької Армії ген.-пор. Антона Кравса, що перед вибухом війни 1939 р. мали поховатись у видавництві «Червона Калина», а що їх одиниці примірники зберігся в приватній бібліотеці, продовжуємо розпочатий в ч. 1-2 (27-28) січень-лютий 1953 р., переклад цієї праці.
Р е д а к ц і я.

Досі ми не мали про ворога, його силу та склад, ніяких даних. Спершу треба було постаратись зібрати відомості. Тому я постановив перевести сильну розвідку в напрямі Хирова, щоб встановити ворожі становища піхоти та артилерії. Розвідку переведено 1. грудня, і після встановлення становищ піхоти і артилерії відділ відступив назад без утрат. В міжчасі я одержав із Стрия одну сотню, 100 гвинтівок, 6 кулеметів, 4 гармати й один панцерний поїзд. З піхоти я зарядив створити 4. сотню. Настрій частин почав підноситись, старшини змагались між собою, щоб завести дисципліну й порядок у своїх частинах та щоб сильно взяти в руки воєнцтво. Впорядковано тактичні з'єднання, кожна сотня дістала одну польову кухню, один віз постачання й один муніципальний віз. Суворо заборонено самовільні реквізиції, заложено осередок постачання в Глубокій, звідки постачання частин відбувалось точно. Щоденно проваджено звіт, врегульовано службу по сотнях, і сталося найдивніше: людям це подобалося, вони почали знову почуватись вояками.

29. листопада повідомив мене полковник Косак, що з Великої України прибуло до Стрия коло 800 піхотинців і 50 кавалеристів; він спрямує їх в наступ на Перемишль через Рогізно-Гусаків. Командувачем цих частин був полковник Кравчук, колишній царський прапорщик. Я не дістав ніяких напрямних, ані наказів щодо мого дальшого поступування й діяльності від полковника Косака. Я зголосив йому все таки, що після точного переведення розвідки і після одержання поповнення муніцією, я переведу наступ на Хирів. Цей мій намір я думав узгодити з походом наддніпрянців в той спосіб, що я мав би спершу взяти Хирів, потім звернути на північ, щоб заатакувати Перемишль із півдня. Про це я повідомив полковника Косака, який був згідний з моїм пляном. Цей наступ був запланований на 5. грудня. 4. грудня приготовано писемні зарядження до наступу. Створено три наступуючі групи.

Група наступу Хирів: 2 сотні, (4 кулемети) мають заатакувати Хирів здовж шляху на Хирів через Слохинець (368) із півночі і здобути його.

Група наступу Добромиль: 1 сотня (1 кулемет) має заатакувати Добромиль через Радич (519) і взяти його.

Група наступу Нове Місто: 1 сотня

(1 кулемет) має заатакувати і взяти Нове Місто та залізничний пристанок через Новоміську Посаду.

Артилерія: має приготувати наступ на Хирів. Панцерний поїзд має підтримувати наступ на Хирів. Він має просуватись вперед, з Березова через Баковичі, з півдня на Хирів.

Вихідне положення: права група: 342 на схід від Маєргоф-Антонівка;

Середня група: 432 на південний схід від Радича;

Ліва група: західний кінець Гродовичів.

Початок наступу: для всіх груп 7 година ранку. У випадку невдачі наступу, держати всі вихідні становища проти всіх протинаступів.

Моїм місцем постою була тимчасово станція Глубока. 5. грудня в означеній годині наступ почався. Прибув також полковник Косак із Стрия. Наступ початково не посувався добре, вполудне він навіть станув на місці. Полковник Косак від'їхав після полудня, не вичекавши на вислід наступу. Коло 4 години після полудня я одержав звіт від групи наступу Хирів, що вона взяла Хирів, і що ворог відійшов частинно на захід залізничною дорогою на Сянок, частинно на північ — на Перемишль. Майже рівночасно я одержав звіт із правої сторони наступу, через верхівці, що Нове Місто, як рівнож залізничний пристанок, є в наших руках. Коротко після з'явилась група наступу Добромиль у вихідних становищах. Її командувач зголосив, що він натрапив на сильний опір, бувши обійденим зліва, мусів відійти назад. Сказавши йому, що Хирів і Нове Місто — в наших руках, і що позірне обійдення його лівого крила могло походити від відступаючих частин ворога, я дав йому наказ відразу ж йти вперед на Добромиль, а саме — вже дорогою Хирів-Добромиль, і знайти цю місцевість. Це сталося ще тієї самої ночі. Зайняття Хирова оплачено втрачати: вбиті — 1 старшина, двоє вояків, і 8 ранених. Обидві інші групи не мали ніяких утрат.

Панцерний поїзд дістав наказ підійти вперед до Устрик і висадити в повітря міст через Стрв'яз. Це виконано тієї самої ночі. Наступного дня ранком я переніс своє місце постою до Хирова.

Події від 7. до 18. грудня 1918.

Після здобуття Хирова, Добромиля і Нового Міста заряджено і проведено 7. грудня таке: коло 471 на захід від Хирова, як також на горі на південь від Сушиць, викопано біжучі стрілецькі рови і обсаджено їх по 1/4 сотні.

Єзуїтський монастир дістав, як залого, одну сотню, в самому Хиріві лишилось 1/2 сотні. На західному кінці Хирова поставлено в становище дві гармати, які опанували рівночасно залізничний шлях, як теж і дорогу до Старяви. З цих частин створено групу Хирів. Вона одержала власного командувача і мала за завдання

держати Хирів проти всіх спроб ворога із Сянока.

Сотною з Добромиля висунено вперед до Губиць та додано їй 2 гармати. Вислано сильну старшинську стежу до Риботичів. Її завданням було лишитись там та обсервувати дороги Риботичі-Добромиль і Риботичі-Гуйсько-Нижанковичі, згідно — замикаючи їх. Сотноя в Новому Місті мала там лишитись, вести розвідку в сторону Нижанковичів, як також налагодити й держати зв'язок з наддніпрянцями, які, як я припускав, повинні перебувати в околиці Чупського або Гдешиць. Дійсно, ще того самого дня я дістав звіт, що з ними встановлено зв'язок коло Гдешиць.

8. грудня прибуло, як підкріплення, один курінь, коло 400 гвинтівок і 2 гармати, як також муніципальне поповнення. Після прибуття цього підкріплення я рішився піти вперед на Перемишль, і в цій цілі цей курінь і артилерію виладувано в Добромилі і спрямовано їх до Гуйська. Сотною з Губиць висунено вперед до Підмійсьця, а сотню з Нового Міста — до Библа. Дві гармати з Губиць спрямовано також до Гуйська. Я переніс своє місце постою до Добромиля.

Власна ситуація виявилась 8. грудня о 8 годині вечора так:

Библо і Косики — 1 сотня, Підмійсьці — 1 сотня, Гуйсько — 4 сотні і 4 гармати; панцерний поїзд — в Добромилі, моє місце постою — в Добромилі.

Розвідка виказала, що терен між Клоковицями і Нижанковичами обсаджений ворогом. Я постановив заатакувати ворога 9. грудня.

Вночі дано такий писемний наказ до наступу: **сотня в Библі** вдарить на залізничну станцію в Нижанковичах через Борщовичі; **сотня в Підмійсьці** має заатакувати південну межу Нижанковичів та зв'язати ворога фронтовою частинною наступу — цегольня на захід від Нижанковичів. **Курінь в Гуйську**, за винятком однієї сотні, що лишається до моєї диспозиції, вдарить на Клоковиці через Новосілки (західний край) і обійде ворога з правого крила. **Артилерія** має зайняти вогневі становища коло Трушовичів. 1 сотня, як резерва, в Гуйську. **Початок наступу** — 8 година ранку. **Моє місце перебування** при артилерії.

9. грудня, о 8 годині ранку почався наступ. Коло 9 години ранку я прибув до артилерії, яка зайняла становище на дорозі на північ від Трушовичів. Сотня з Підмійсьця, отже фронтова частина, яка мала посуватись вперед крізь цілковито одвертий терен, залягла над Виром. Заслонений корчами, їй вдалось перейти коло полудня через Вир та просунутись аж до полудневого краю Нижанковичів. Коло 4 години після полудня почався обхідний наступ на Клоковиці. Ворог опустив Нижанковичі. Артилерія блискуче виконала завдання; вона держала ворожу піхоту ниць і влгшила через це просування фронтової частини вперед. Особливо сильно були обсажені цегольня і цвинтар в Нижанковичах. Децю пізніше права крилова сотня зайняла Нижанковичі.

Я подався до станції Нижанковичі і наказав правій криловій сотні йти

далі вперед здовж шляху і залізничної дороги та зайняти місцевість, як також станцію, Германовичі. Сотня зустріла, однак, несподівано сильний опір коло Малковичів. Тому, що я не хотів допустити до після-бою, який легко міг би довести до замішання і важких утрат, я наказав сотні перервати бій та знову обсадити залізничну станцію й безоглядно її держати. Середуца сотня зайняла Заболотці. Куринь зайняв Фредропіль і Корманічі. До Нижанковичів підтягнуто дві гармати. Решта артилерії лишилась коло замку Сераківці. Я теж переночував там. В тому наступі ми зазнали лише малих утрат раненими. Ворожі втрати були натовість великі. Під час моєї поїздки до Нижанковичів бачив я трупи легіоністок в одностроях. Отже навіть жінки боролись проти нас у першій лінії.

9. грудня я стояв 1 км. від міста Перемишля і 4 км. від укріплень Горохівці-Пикуличі. Я не мав ніяких певних вісток про силу ворога. Несправджені вістки агентів, які я дістав вночі 9-го з Перемишля, казали, що пополудні до Перемишля прибула сильна піхота і артилерія. Сила всіх моїх одиниць, що стояли до моєї диспозиції проти Перемишля, складала коло 600 гвинтівок, 8 кулеметів і 4 гармати — відносно мала сила. Я не бажав наосліп вдаряти на Перемишль і, можливо, зазнати невдачі. Вночі я дістав також звіт від правої крилової сотні, що вона не може нав'язати зв'язку з наддніпрянцями. Я постановив тому — спершу перевести докладну розвідку на Перемишль і також безумовно наладнати зв'язок з наддніпрянцями. В тій цілі я післяв 10. грудня о 4 годині ранку одну сотню з Фредрополя через Княжичі до Горохівців і Пикуличів, наказавши спершу зайняти ті місцевості і звіти про вести розвідку в напрямі Перемишля. Якби сотня зустріла сильний опір, тоді вона повинна б відійти через західний край Княжичів на західну межу Карманів. Наступний день, це було 10. грудня, пройшов на цілому відтинку фронту спокійно. Після полудня я одержав звіт від розвідного відділу, що Горохівці і Пикуличі є вільні від ворога, і що він переводить розвідку в напрямі Перемишля. Однак зв'язку з наддніпрянцями не можна було наладнати. Цивільна людність припускала, що вони вже вчора пішли назад в напрямі Самбора.

Як я опісля довідався, наддніпрянці дійшли, не натрапивши на опір, аж до Коровників. Щойно там зустрілись вони з ворогом, звели з ним бій і, зазнавши втрат двома вбитими і кількома раненими, пішли у відступ, який тягнувся залізницею аж до Самбора. Там щойно їх задержали і на наказ головного отамана Петлюри дезертували.

11. грудня повертається розвідча сотня, без утрат, до Фредрополя. Її командувач зголосив мені, що він дійшов без перешкод до Гороховець, зайняв місцевість, як також і укріплення. Коло 9 години ранку його заатакували переважні сили ворога з Пикуличів та з лісу на північ від Гороховець. Ворожа артилерія обстрілювала його з околиці Татарської Могили. Він не вдався в поважніший

бій і, згідно з наказом, повернув назад. Ворог його не переслідував. З цього я побачив, що вістки про прибуття підкріплень, які прийшли з Перемишля, відповідають правді. Рівночасно стало мені ясним, що відтепер я матиму до діла з переважними силами ворога. Беручи до уваги свої невислахані сили, як теж розважаючи обставину, що через несласний відворот наддніпрянців моє праве крило стояло отвором (через що ворог мав можливість — якби він правильно розпізнав ситуацію — держати моє ліве крило й центр, свої головні сили концентрувати на своєму лівому крилі й ударити здовж залізничної лінії Библо-Курмановичі) — я постановив, після довшої надуми, почати добровільно відступати через Вир.

12. грудня пройшло відносно спокійно. Показувались тільки ворожі розвідки, які обмачували власну передову лінію. Держачись моєї постанови, відступ проведено вночі з 12. на 13. грудня. Для цього видано такі накази: вночі з 12. на 13. грудня опускати теперішні становища, і до 4 години ранку треба обсадити, згідно зайняти, такі нові становища: **Права крилова сотня**, залишивши одну соту в Нижанковичах, займає фільварок і Борсовичі. **Середуца сотня** обсаджуює Підмійське. **Куринь** у Фредрополі і Курмановичах, залишивши по одній соті в обох місцевостях, обсаджуює трьома сотнями Фалькенберг; одна сотня — як резерва, в Гуйську. Якби ворог сильно натискав на Фредропіль і Курмановичі, тоді обидві сотні мають відступити через Лису Гору до Гивників. Артилерія має піти на становище на південь від Турусовичів. Ті рухи переведено згідно з наказом, без помічання ворогом.

13. грудня одержав я від командування армії перший наказ, що його передано мені не писмено, тільки усно, через одного сотника. Цей наказ, хоч би, як неймовірним це могло видаватись, забороняв зачинати будь-які офензивні дії на Перемишль. Якраз вірив, що через удар на Перемишль я зроблю і зробив командуванню армії велику прислугу, бо через це стягнув на себе великі ворожі сили, які в іншому випадку були б вжиті у Львові. Беручи під увагу цей незрозумілий наказ, я вирішив завдати ворогові тільки втрат, скільки можливо. Досі я мав дві групи і два фронти, один проти півночі і один проти заходу. У випадку, якщо я відступлю на Хирів, тоді з'єднаю обидві групи, створю лиш один фронт і матиму всі свої сили вкупі. 13. грудня ворог заатакував дуже обережно наші висунені становища. Вони спромоглись задержати ворога цілий день і вночі відійшли на головні становища. 14. грудня ворожі частини зайняли Сираківці. 15. грудня пройшло спокійно, тільки ворожий панцерний поїзд, за яким слідував другий, з'явився на південь від Виру. Йому вислали назустріч власний панцерний поїзд. На протязі 15. грудня я одержав від своєї правої крилової сотні звіти, які повідомляли, що ворог на своєму лівому крилі збирає поважні сили, і що навіть помічено кавалерію. Дійсно, 16. грудня ворог заатакував, і саме так, як я це припускав. Він

зв'язав мене фронтально, тимчасом як його головний удар був спрямований проти мого найслабшого місця, мого правого крила. Ворог згрупував свої переважні сили поза засягом моєї артилерії — поза Виром — і перевів удар на панівному терені між Борсовичами і Підмійсьцем. Наступ був піддержаний і дуже енергійно проведеною акцією панцерного поїзда, якому слідував другий. Нані дві сотні, що завзято держали Борсовичі і Підмійське, витиснено. Я вислав запасну сотню з Гуйська на південний кінець Передільниці, і вона піддержала відступаючі з Підмійська сотні біля південного кінця Передільниці. Сотня з Борсовичів відступила до Библа. Ворог обсадив опущені нами становища і не йшов далі.

З сотні на лівому крилі легко відперли всі ворожі наступи.

16. грудня увечері я дав такий наказ: **Три сотні** мають вночі опустити Гуйське і піти через Губичі до Добромиля. **Дві сотні** коло Передільниці відходять назад до Губичів і Грабовиці-Созанської обсаджують обидві місцевості і держать їх, доки закінчиться евакуація Добромиля. **Права крилова сотня** має у випадку, якщо ворог її витисне, відійти назад через Нове Місто до Бложова і Волча і ці обидві місцевості безумовно держати. **Артилерія** на північ — від Ляцкого. **Панцерний поїзд** прикриває станцію Добромиль. Залізничні станції Добромиль і Хирів мають бути евакуйовані. Моє місце перебування — в Добромилі на станції.

Відступ і обсадження пройшли в порядку. Ворог не натискав. Евакування, як також відтранспортування, ранених і матеріалу проведено бездоганно. 17. грудня покинено Добромиль і Хирів, без турбування із сторони ворога, а 18. грудня рано зайнято становища на схід від Хирова, які попри найбільші ворожі зусилля проломати їх, лишились непролomenними в нашому посідання аж до 15. травня 1919 року.

Ретроспект подій від 26. 11. до 17. 12. 1918.

Бої за Хирів, які почалися з 140 гвинтівками і 2 гарматами, розвинулись опісля до малої операційної дії. Вони показали, що навіть деморалізована частина є здібна до більших чинів, після перших здобутих успіхів. Цю операцію почато з невислаханіми силами, її властива ціль була — піднести бойовий дух вояків і оживити дух наступу. Якби наддніпрянці не почали були свого безвідповідального, легкодухого відступу, але станули коло Лучиць і Яксмановичів, тоді моє праве крило не стояло б отвором, і хто знає, чи тоді Перемишль не став би нашим. Вдар на Перемишль змусив все такі ворога протиставити цьому ударові більші сили, які в іншому випадку він міг би спрямувати до Львова. Командування армії повинне було мою акцію піддержати всіми силами. Та сталося інакше. Воно заборонило всі офензивні акції і змусило мене до дефензив. Рішення шукано коло Львова, а воно лежало все такі в іншому місці, а саме — коло Перемишля. Як показала польська травнева офензива 1919 року, Хирів був ключовою точ-

кою цілого фронту. Хирів був галицько-українськими Горлицями. Його падіння захитав цілий галицько-український фронт і примусив його до відвороту. Цьому, на диво, і польське і західноукраїнське командування армії надавало замало уваги і значення.

19. 12. 1918 — 4. 2. 1919.

Після відвороту і евакуації Хирова я з'єднав усі свої частини, які були тепер силою 8 сотень, коло 800 гвинтівків, 10 кулеметів і 6 гармат, в одну групу і назвав її: «група Хирів». Обсаду переведено в такий спосіб: 1 сотня — Бложів (Гру.), 1 сотня — Волча Долішня, 2 сотні — в Гардовичах, 1 сотня — Березів, 3 сотні, як запас, в Фельштині. Артилерія (4 гармати) в Двір-Сул'ко, 2 гармати — в Березові. Це, отже, було наглядне дефензивне угруповання, і при допомозі цього угруповання я надіявся замкнути ворогові всі доступи із заходу на Самбір і Старий Самбір. Мое місце постою я зайняв знову на стації Глубока.

Попередні власні офензивні удари не лишилися без наслідку. Ворог був змушений держати досить великі сили в Хиріві, Добромилі і Новому Місті, бо мусів побоюватись, що може бути заатакований кожної хвилини. З другої сторони, я мусів передбачати те саме від ворога, і тому я наказав розбудувати становища, і їх технічно скріплювати. Ці роботи розпочато без проволоки, і наші становища ставали з кожним днем сильнішими. Тепер я вкінці відіткнув, бо до 19. грудня я дослівно не роздягався, я мусів про все думати, все передбачати, писати всі накази, одне слово — робити все сам. Після Різдва призначено мені відтинок на захід від Городка Ягайлонського, аж до Хирова включно, і підпорядковано мені всі перебуваючі на тому відтинку частини. Східню межу відтинка творив шлях Городок Ягайлонський-Комарно.

Розтяглість того відтинка була страшенно велика, вона складала 110 км. Після того як фронт коло Хирова усталився, я почав об'їжджати фронт свого відтинка, щоб особисто зорієнтуватись про ситуацію на місці, як також про силу, стан і дух наявних до розпорядження частин. З огляду на величину відтинка я постановив поділити його на три групи і призначити для кожної групи окремого командувача. Я почав також творити свій власний штаб. На шефа свого штабу я вибрав тогочасного поручника, а пізніше майора і командувача бригади, Шльосера. Справді Шльосер не мав підготовчого вишколу для служби в штабі, але за те він був надзвичайно талановитий і з широким військовою освітою старшина, енергійний, з особистою відвагою, в критичних моментах холоднокровний, із скорою і певною децизією — робоча бджола, чия працьовитість ніколи не стомлювалась. В світовій війні він здобув собі, крім інших високих відзначень, також золоту медаль хоробрости для старшин. Я є зобов'язаний йому до великої вдячності. У важких часах він був моїм вірним співробітником і дорадником. Армія мала в ньому знаменитого організатора і одного з найкращих старшин. Після того як я найшов влистоного чоловіка на сво-

го заступника, я міг віддалитись від свого місця постою, щоб об'їхати свій відтинок і щоб його пізнати. Я поїхав найперше до Ройтаровичів, де саме перебували рештки петлюрівського контингенту. Прибувши, я найшов полковника Кравчука, 6 старшин і 18 верхівців з його колишнього контингенту, що влаштувалися в місцевості цілком вигідно. Запитаний, куди поділись, згл., де перебувають 800 людей із його контингенту, він оповів, що його люди показали чудеса хоробрости, мало що не здобули Перемишля, аж несподівано прийшла відлига. Тому, що вони мали на ногах валянки замість чобіт, вони не могли маршувати і пішли назад, щоб принести собі чоботи, вони повернуться знову. Видно, він стидався, що його люди опустили фронт. Нічого не було зроблене, щоб замкнути дороги маршевці на Самбір. Це була легкодухість; це занедбання треба було надолужити. Я приділив полковникові Кравчукові кількох здібних галицько-українських старшин і наказав йому покликати з усіх доколишніх місцевостей між Гусаковом і Орховичами всіх вишколених вояків і в цей спосіб створити найменше 4 сотні по 100 гвинтівків. Потрібну зброю він вже одержить. І дійсно, за один тиждень зорганізовано 4 сотні, озброєно, і навіть кожній сотні додано 1 кулемет. Як наприклад, дістав він, що після зформування тих 4 сотень він має перевести обсаду в такий спосіб: 1 сотня — Волчишовичі, 1 сотня — Пакість, 1 сотня — Гусаків, 1 сотня — як запас в Крукеничах, його місце постою — в Крукеничах. Цим наказом осягнено замкнення доріг Мостиська-Самбір і Гусаків-Самбір. Цій групі призначено південний відтинок від Волчишовичів до Гусакова, і вона мала офіційно називатись «група II Крукеничі».

Потім поїхав я до Рудок. Тамтешня залага складалась з 2 сотень, коло 200 гвинтівків. Цій частині мого відтинка я приклала більшу вагу, бо там проходила залізнична дорога Самбір-Львів і шлях Городок Ягайлонський-Самбір. У випадку невідаті і власного відвороту з Любіня Великого, де стояло ліве крило сусіднього відтинка, шлях на Самбір стояв би отвором, і Самбір був би zagrożений. Тому, цьому південному відтинкові треба було приділити сильнішу залозу і добре його розбудувати. Командувачем іменовано сотника Гофмана — пильного, обережного й рухливого старшину, який вив'язався дуже добре з поставленого йому завдання і виправдав довір'я до себе.

Цьому відтинкові призначено тоді щойно прибулий із Стрия курінь, що складалась з 4 сотень, коло 400 гвинтівків, 4 кулеметів. Крім того, сотник Гофман дістав завдання покликати всіх вишколених вояків з усіх доколишніх місцевостей між Никловичами і Черниковом і створити 4 сотні. На початку січня 1919 р. група мала вже 10 сотень. При кінці грудня група одержала 4 гармати. Офіційна назва цієї групи була «група I Рудки», і вона дістала за східню межу свого відтинка шлях Городок Ягайлонський — Комарно включно, а за західню межу — дорогу Никловичі — Черників.

Місце постою командування групи — Рудки.

Після інспекції відтинка та видання розпоряджень на місцях, я повернувся до Глубокої і присвятився майже виключно організаторській праці і технічній розбудові цього величезного відтинка. Назустріч моїм заходам прийшла та обставина, що при кінці грудня почались сильні снігові опади, які тривали цілий січень, через що так ворожа, як також і наша активність, за винятком малих акцій, майже цілком припинилась. Зате поза фронтом розгорнулася вона тим більше та інтенсивніше. З розростом частин треба було подумати про їхнє постачання. Отже треба було створити апарат, який повинен би задовольняти всі потреби частин. Для цієї цілі створено інтендантури з осідком в Самборі. Пекарню, яка там містилась, поширено й виряджено. Тому, що Самбір не мав запасів харчів, і таких не постачалось йому із заплілля, треба було знайти вихід, аби прохарчувати частини. Справді в Стрию існувала інтендантура обласного Командування, а пізніше — корпусна інтендантура, але ми не одержували від неї нічого до їдженя, за винятком цуркру й соли, а також нафти, тютюну і цигарок. Отже треба було самому собі радити. З рамени власної інтендантури зформовано команди постачання, які мали за завдання постаратись про харчі в усіх місцевостях, що лежали на цілому відтинку, шляхом ревізування. Інтендантура визначала, в порозумінні з проводом місцевостей, відповідно до величини й заможности кожної місцевости, ревізійцю певного артикулу і кількості його. Обтяжена була людність обох національностей рівномірно. Заведено ревізійні книги, і інтендантура виплачувала людям готівкою, на підставі ревізійних посвідок.

Кожна група заложила осередок видачі постачання, куди доставлявано харчеві артикули, і де видавано щоденно харчі для частин. Лише збіжжя доставлявано в цілості до Самбора, де його мелено та печено хліб для всіх трьох груп, як також для цивільного населення і нашої залози. Хліб доставляють для груп Рудки й Хирів залізницею, а для групи Крукеничі — підводами. Для забезпечення частин м'ясом, заложено для груп Рудки і Хирів власні різні; група Крукеничі одержувала готове м'ясо возом. Для людей і коней встановлено ті самі раціони, які були в старій Австрії. З кінцем грудня заведено також господарчо-адміністративні частини при підвідділах. Бракові рахункових підстаршин зарадженно в той спосіб, що в Самборі створено школу рахункових підстаршин, яка видала добрий доріст їх. Кожна група дістала платничого, а в Самборі зорганізовано ліквідатуру. Дуже добре подбано про санітарні заходи. Крім приписового санітарного персоналу при частині, кожний вояк мав один перев'язочний пакуночок; для кожної групи заложено, в їхніх місцях постою, по одному полевому шпиталеві, на чолі якого скрізь стояв лікар. В самому Самборі містився, ще з давнішого, шпиталь для залози, який візріцево вів, на жаль, передчасно померлий на Великій Україні др. Шипайло.

Про вишкіл і поповнення санітарного персоналу для частин мали дбати польові шпитали. За ініціативою майора Шльосера зорганізовано в Сусідівчых, під взірцевим проводом поручника Стасіва, курс кулеметників. Цей курс доставляв поповнення при втратах, як рівно ж вояків до нових відділів. Цей курс був чинний безперервно аж до відвороту, а його командувач трагічно загинув при відвороті з Самбора. Він потрапив однією ногою між буфери поїзду в русі, нога при цьому була розторочена, і в наслідку цього він помер.

Також у Фельштині уладжено зброярські варстати, де, крім гармат, можна було направити кулемети та всі інші види зброї. До цієї зброярської майстерні належала також школа для збройових майстрів, а закінчуючих учасників приділявано потім, як збройових майстрів, куреням і кулеметним відділам. Для ведення технічних робіт на фронті зформовано саперську соту; вона мала давати тільки провідників, самі ж праці виконувала піхота. Командувач чоти мав технічний провід і нагляд фронту.

Особливу увагу присвячено зв'язковій. Його провідник був дуже знаменитою силою. Він не тільки опанував техніку цього, але також сумлінно повнівав важку й виснажуючу службу. Вже при кінці грудня я мав центрально через яку я міг говорити не тільки з групами, але також із кожним відділом на фронті. Пізніше зформовано в Самборі залізничну сотню, яка повнівала залізничну службу на лініях Самбір — Хирів і Самбір — Рудки. Ця сотня пізніше сповнівала знамениту службу при нищенні залізниць в околиці Волчухи — Братковичі. Щоб унеможливити ворогові прозирання нашої організації і сили частин, куренням надано довільних чисел, аби ворог був переконаний, що ми розпоряджаємо більшими силами.

Мої підлеглі і я докладали зусиль, щоб створити добре зорганізовану і дисципліновану армійську групу з підлеглих мені відділів. На фронті і в запіллі панувала дисципліна й порядок, кожний старшина й вояк був на своєму місці. Так розбудовувано безумотно далі, а старшини змагались між собою, щоб виконати для добра цілості покладений на них обов'язок. Українська Галицька Армія, власна національна армія, почала приймати сталу форму.

Тимчасом як на фронті йшла гарячка праця, і він робив муравлину працю, здавалось, що запілля потрапило в сон сплячої царівни, про нього не було нічого чути й бачити. Нормально вояк на фронті повинен би тільки боротись і своїм тілом крити край перед ворожою інвазією. Потрібні до цього середники мусить доставляти йому запілля, на фронті треба їх тільки розподілити. Тут і там прийшов курінь, де-не-де прикотилось кілька гармат, як підкріплення — це було ціле осягнення. Не було ніякого сліду з доставки харчів, одностроїв, взуття чи білизни. В таких умовах не лишалося фронтовому командувачеві нічого іншого, як діяти на власну руку. Зголошувалося чимало старшин, щоб поїхати в запілля, щоб привезти на фронт вояків, муніцію, кулемети, навіть гармати.

Хоч таке поступування не було в порядку, (воно мусіло спричинювати замішання в чинностях запілля), однак до такої самопомочі ми були змушені. Інакше на доставку людей й матеріалу треба б було дуже довго чекати, або взагалі нічого не дістати. А все таки запілля було дуже велике. Там напевно перебувало дуже багато старшин і сто тисяч вишколених вояків, яких можна б було охопити одним енергійним розпорядженням обласних і окружних командувачів. На жаль, в запіллі прогано дорогий час, який міг вже в початках принести корисну ситуацію й корисні обставини. Радикальний зворот на крає стався цойно тоді, коли іменовано генерала Курмановича шефом генерального штабу і генеральним квартирмейстром. Крім матеріальних браків, відчувався на фронті брак старшин, бо їх поглинули захворювання, поранення і виставлення нових одиниць на фронті. Цей брак дався на фронті дуже неприємно відчутти. На фронті перебувало багато старшин, яких вже за австрійських часів визнано за малоздібних до служби, тимчасом як на становищах в запіллі перебували здорові й сильні. Ця обставина мимоволі збуджувала підозріння, що в запіллі панує протекційна система, тим більше що до деяких вищих штабів приділено цілі споріднення, що викликало обурення фронтових старшин. Ті обставини й той факт, що багато старшин перебувало в запіллі без особливо кінцевого призначення, обурили фронтових старшин до того ступеня, що вони перевели облаву на старшин в запіллі (славна поїздка майора Волощука до Стрия).

В цій війні виявилось давнє явище: фронт мусить нести всі виконні тягари, він мусить боротись, збирати військо, дбати про одяг, білизну і харчі. Мимоволі насувається питання: що властиво робить запілля? Що роблять різні команди й незлічені старшини в запіллі? Чи людність бойової зони є засуджена сама лише нести тягари війни, коли запілля ні в чому до цього не причинюється? Кому треба приписувати вину за ці обставини? Межі між бойовою зоною, тереном етапів і запіллям не були установлені, зглі, протягнені. Через це постоли компетенційні спори поміж поділками властями.

Між моїм командуванням і цивільним комісаром у Самборі панували добрі й згідливі стосунки. Його поле діяння не було обмежене, і ми працювали в доброму порозумінні. Зате інші власті не мали зрозуміння для потреб частин. Я хочу навести тут один факт, який кидає яскраве світло на неврегульовані відносини між військом і цивільною владою. В місцевості Надиби, ледве 20 км. поза фронтом, отже в засязі ворожой артилерії, містилась гуральня. Моя інтендантура, що дбала про частини, просила мене, щоб я дозволив продукцію гуральні тільки за тією умовою, що певна кількість спірту буде віддана частинам. Я згодився на це, хоча й міг заборонити, з огляду на близькість фронту. Що ж діється? Один дуже сумлінний урядовець податкового уряду обчислює на папері, який прибуток могла б дати гуральня державі в

одному тижні, місяці, ба навіть в одному році, провадить спочатку паперову війну з інтендантурою, а коли це нічого не помагає, звертається до Державного Секретаріату, який приказує все віддавати фінансовому уряді. Тоді я дозволив собі звернути увагу Державного Секретаріату на те, що його найбільшим обов'язком повинно бути — в першу чергу дбати про воюючі частини, а вже потім про користі. Відповіді на це я не одержав ніколи, і лишилось на мому розпорядженні. Колеса військової і цивільної влади, правдоподобно, не зазублювались взаємно, і тому годинник не діяв справно. Я не хочу тим сказати, що бракувало доброї волі. Бракувало тільки одностайного, цілеспрямованого керівництва цілості, і тому кожний робив на власну руку те, що, на його думку, було добре.

Тепер повертаюсь до подій на фронті.

На фронті панував постійний спокій. Після латинського Різдва з Чорткова прибув, як підкріплення, слабкий курінь, коло 250 гвинтівок. Цей курінь перенесено до Чижок, і через це доповнено замкнення всіх доріг із півночі до Самбора. В той самий час прибула також одна гучульська сотня, 150 людей, 3 кулемети, під командуванням хорунжого Голинського. Ця сотня складалася з самих молодих, безвусих, загорілих хлопців — дітей вільних гір; вона була в знаменитому стані, дуже добре вишколена і пристосована, і справляла найкраще враження. Вона радувала серцем старого вояка. Її приміщено в Билицях. Ці підкріплення прийшли якраз вчасно, бо, як подавали звіти розвідників, поляки планували наступ на відтинок Хирова в найближчих днях. Ці вістки виявились правдивими, бо 31. 12. дійсно ворог заатакував коло Хирова, як також коло Чижок. Наступ на Гродовичі, Волчу і Бложів (Грн.) відбито з важкими для ворога втратами. Також ворожий панцерний поїзд, що був введений в дію, пошкодила окопана в Гродовичах гармата так, що тільки локомотива від'їхала, а всі три вагони лишилися на залізничній лінії. Між нашою і того поїзда артилерією зав'язався нерівний бій. Ворог держався хоробро, ворожий артилерійський старшина стріляв, доки він і більша частина заголи не були вбиті поцілом. Решта заголи втекла, залишивши ті три вагони на призволяще. Погано нам повелось коло Чижок. Ворожий відділ, що складався з трьох родів зброї, заатакував тамтешній курінь. В полудне курінь вбито зі становища, він зазнав замішання і повтікав назад до Биличів. Гучульська сотня, що якраз одержала сід, побачивши це, лишила обід, схопила кріси і моментально зформувалась до протинаступу в двох лініях. Цей протинаступ пройшов так блискавично й заскочуюче, проведено його з такою бравурою й силою, що ворог панічно втік, лишивши численних убитих і ранених. Його переслідувано далеко поза Чижки. Як здобич, потрапило гучулам в руки 4 кулемети, 4 підводи артилерійської і стрілецької муніції та інші матеріали. Хоробрі гучули дістали тут своє вогневе хрещення та виконали самі всю

роботу. Цей бій вони назвали «ту-цупський Сильвестер». Полонені зізнали, що ворог зачав цей наступ одним куренем піхоти, однією батареєю та одним шwadроном кавалерії, під проводом поміщика Чижок.

На протязі січня 1919 р. прийшли зі Стрия і Самбора поповнення, які залишено на відтинку Хирова. З кінцем січня 1919 р. група Хирів числила 5½ куренів, що їх розподілено так:

Чижки.....	1 кур.	із 3 сот.,	коло 350 гвинт	вок
Блоків Гри.	1 " "	4 " "	480 " "	4 гармати
Волча До.	1 " "	3 " "	30 " "	
Гродовичі	1 " "	3 " "	400 " "	4 " "
Бернів	1 " "	4 " "	500 " "	

Запас групи: 2 сотні(коло 200 гвинтів-вок) в Коневі, 4 гармати в Ляшні.

Становища були дуже добре розбудовані і технічно скріплені, так що з цієї сторони можна було цілком спокійно ждати ворожого наступу. Вістки розвідників подавали, що в Новому Місті й Хирові ворог скупив важні сили, що вказувало на близький наступ. Це змусило мене заохотити настороженість частин і видати такий наказ: «Курені мають переводити перед своїми становищами якнайінтенсивнішу розвідку, щоб можна було дістати якнайточніший образ розташування й сили ворога. Про всі подробиці, розвідані про ворога, відразу повідомити командування групи в формі ситуаційних звітів і держати їх в актах командувань куренів. В тій цілі завести розвідні шкільці про ворожі становища і при зміні передавати наслідників».

2-го лютого зловлено і переведено до командування хорунжого польських легіонів панну Анну Воціна, яка хотіла розглянути, в жіночому одязі, наш фронт. Тому що це цікава подія і вказує як ворог послуговувався навіть жінками для шпигунства, передамо списаний протокол допиту: (Переклад з польського оригіналу українською мовою)

Протокол

списаний з хорунжим польських легіонів панною Анна Воціна, уродженою в Краківці в липні 1899 р.

- 1) Чи Ви служите при війську? — Так, як хорунжий.
- 2) Відколи? — Від 1914 року, а від 5. листопада — при теперішньому польському війську.
- 3) Чи Ви, як хорунжий, носите однострій? — Так.
- 4) Коли Ви зняли однострій? — Вчора рано, на наказ старшини розвідного відділу поручника Станецького.
- 5) Який наказ Ви дістали від поручника? — Я маю перейти через села Міцимці, Радохниці і Гусаків та 1-го лютого повернутись.
- 6) Чи Ви здавали собі справу, що від моменту, коли Ви знімете однострій і будете зловлені нашими, Ви будете трактовані, як шпигунка? — Так, я була цього свідомою.
- 7) Отже Ви виконували службу, як шпигунка? — Так, але я не була цього свідомою. Щойно тепер я зрозуміла, що я повнила службу, як шпигунка.
- 8) Чи Ви знаєте чоловіка, з яким Ви їхали і були зловлені? — Ні, я його побачила тоді вперше.
- 9) Чи він знав хто Ви є, і в якій цілі їдете? — Того я незнаю, але я його про це не інформувала.

Кожному слово

З приємністю доводиться відмітити, що ведена на сторінках нашого журналу дискусія на тему: «За який стиль наших військових традицій» — знайшла широкий відгомін й принесла декілька голосів наших визначних науковців й журналістів. Містимо їх повністю, навіть якщо вони виходять поза рямці накресленої теми.

Р е д а к ц і я

Серце чи розум?

Питання про відповідне підготування молоді до військового та державного діла надзвичайно важливе та складне, і тому треба до його вирішення підходити спокійно, обмірковуючи критично аргументи «про і проти». Не можна проголошувати своїх поглядів тільки з великим патосом, не узгоджуючи досвіду, зібраного на підставі історичного матеріалу та ігноруючи моменти, що в сучасності притягають нашу увагу.

Як активний учасник першої та другої світової війни, я мав нагоду переконатися, що в австрійській та німецькій армії, в яких я служив, традиція грала порівнюючи невелику роллю. Австрійська армія — не найгірша, якщо йде про її боеву силу — була національно перемішана і вже з цієї простої причини не могла мати якоїсь спільної традиції. Існували, щоправда, легенди про батька Радецького, німці співали пісні про Євгена, принца Савойського, знаного з війни проти турків, тирольці зокрема мали свого Андреаса Гофера, героя з часів Наполеона, але це все не мало впливу на маси вояцтва і не було рушійною силою, що пхала їх до бою та до героїських вчинків. Натомість можна було ствердити сильні династичні традиції Габсбургів, що діяли також у чужих середовищах і в'язали до певної міри ці різноманітні під національним оглядом елементи в одно суцільне тіло. Але ці традиції не мали на собі ніякого боевого акценту.

Німецька армія, хоч національно

- 10) Як виправдуєте свою службу, як шпигунка? — Я була тієї думки, що йду не як шпигунка, тільки як вояк, який має виконати наказ.
- 11) Чи Ви знаєте, що вояк, який виконує військову службу, з хвилиною переходу бойових ліній у шпигунських цілях, вважається за шпигуна? — Ні, до цієї пори я не знала, щойно тепер довідалась.
- 12) Що маєте ще сказати? — Нічого, Командування бригади полковника Кравса

2. 2. 1919.

На 6. питання я відповіла слово ні!

Анна Вошинівна.

На підставі цього протоколу я мав право потракувати Анну Воціну згідно з воєнним правом. Я цього не зробив, але передав її судові окружного командування в Самборі. Що з нею сталося, я не знаю. Це поступування стягнуло на мене пізніше закид сотника Себеня. Але я не хотів дати ворогові привід до відплати і до актів терору, і крім того, я хотів, щоб її засудив звичайний суд.

монолітна, складалася з представників різних німецьких племен — прусаків, саксонців, баварців, між якими були глибокі психологічні розходження, що, поминаючи цілком відмінний історичний розвиток цих племен, наперед унеможливляло витворення спільної традиції. Культ Фрідріха Великого постав під впливом націонал-соціалізму, але більшого впливу на вояцтво він не мав. Тут навіть не було спільної династичної традиції, бо в Прусії панували Гогенцоллерни, в Баварії — Віттельсбахи, в Саксонії — Віттени і т. д., а періоди існування першого, другого і третього Райху були надто короткі, щоб знайти відповідний резонанс у психіці широких мас населення. А все ж таки німецька армія була одною з найкращих у світі.

Цілковито без традиції не можна обійтись, але вона повинна спиратися на історичні правди, а не на фантастичних оповіданнях, — на дійсних подіях у минулому, і то з позитивним підкладом, а не на легендах сумнівного характеру. Тому наведений в одній статті приклад Тараса Бульби ні в якому разі для даної цілі не надається, бо цей памфлет Гоголя на наше минуле міг захоплювати навіть Шевченка своєю романтикою та літературними вальорами, але виховного значення він у жадному випадку не має. З історії треба брати такі приклади, як походи Конашевича на Москву, наїзди козаків на Візантію, перемоги Хмельницького над поляками; але також трагічні події, як битва під Берестечком, програна під Полтавою, нещасливий похід Ігоря на половців, можна брати під увагу, аналізуючи одночасно ці факти та шукаючи причин, які довели до цих катастрофальних результатів. Може стріне мене закид, що така подача минулого надто сильно підкреслює розумові елементи та раціональний підхід до історії, залишаючи цілковито на боці емоційний чинник. Однак мені здається, що наша психічна структура і так виказує перевагу чуттєвих складників, тим то підкреслення саме розумової настави буде тільки корисним для втримання рівноваги.

Не знаю, чому, але, може, саме на підставі цього чуттєвого наставлення в нас закоренилися переконання, що поняття людини реалістичної, думаної категоріями розумовими, ідентифікується з поняттям дефетиста чи навіть національного зрадника; а монополізм на патріотизм закріплюється беззастережно за прихильниками т. зв. романтики. Пречінь не можемо нікому заборонити вільно оспорювати одну або другу тезу, наводити аргументи за і проти, але ніхто не має права сумніватися в добрих намірах противника. Якщо приймаємо, що німецька армія — одна з найкращих, то треба нам задуматись над питанням, в чому лежить її сила. І знову мені здається, що її боева здатність ґрунтується в першу чергу на глибокому розумінні обов'язку, яке не є накинене згори, зовнішньою силою, зверхньою владою, а є тільки виразом внутрішнього наставлення, що знайшло собі теоретичне обґрунтування та

завершення в «категоричному імперативі» Канта. Розуміється, що це «почування» обов'язку має свої інтелектуальні джерела, але з часом воно переходить в автоматизм, може навіть забарвлену деякими емоційними елементами, яка переноситься з покоління на покоління, затрачуючи свідомість свого походження. «Du sollst» — це внутрішній закон, що є кінцевим вислідом довготривалого процесу, який у практичному застосуванні давніми першорядними адміністративними апаратами, а у військовому секторі — доброго воєводи, готового віддати всі свої сили для добра батьківщини, скласти на жертвнику держави найбільшу жертву життя. Кожний дорослий громадянин розуміє дуже добре, що найкращі можливості для його фізичного та духовного розвитку лежать у межах вільної батьківщини. Тому його власне добро і щастя його родини, його дітей вимагає від нього з аподиктичною konieczністю вкладу цілої енергії для досягнення цієї мети, а в деяких випадках — жертви індивідуального існування для щастя майбутніх поколінь. І в цьому моменті те, нібито чуже і ззовні накинене «Du sollst» перетворюється у внутрішнє, добровільне, у власній свідомості закріплене «Ich will», через що воно затрачує для кожної свободної індивідуальності нестерпний присмак насильства. Таким способом обов'язок стає складовою частиною нашого душевного волевого життя. Основувати обов'язок супроти власної держави на захопленні або фанатизмі — річ дуже небезпечна, бо захоплення і патос можуть легко розвинути, а фанатизм у загальному баянні приносить більше шкоди, ніж користі.

Другий важливий чинник у вихованні молодих військових кадрів являє собою поняття дисципліни, що є таким чужим українській психіці. Тут не йде мова про сліпий послух з страху перед наслідками непослуху, а тільки про ясне розуміння, що в кожній організації, яка хоче репрезентувати півважний фактор сили, мусить існувати поділ функцій та ієрархія функціонерів, при чому нижчі члени цієї організації мусять виконувати доручення вищих і їм підпорядкуватись. Хто хоче вміло наказувати, мусить насамперед навчитися слухати. Отже, кожна людина для власного інтересу мусить перейти цю школу послуху, бо в протилежному разі не матиме потрібних кваліфікацій для перейняття пошту командира. Ця дисципліна не повинна бути диктована страхом перед карою, вона не сміє бути сліпа, а обґрунтована на розумінні, що добро спільноти, серед якої я живу, а тим самим моє власне добро, вимагають координації і субординації сил, без чого ніяка організація не може існувати. Підпорядкування власних інтересів наказам, що йдуть згори, має ґрунтуватися на розумінні, що без дисципліни життя неможливе та що нехтування цього принципу мусить довести до хаосу, до загибелі, на що в нашій історії знайдемо аж надто багато потрясаючих прикладів. Часами здається нам, що передані нам доручення абсурдні, не годяться з засадами звичайної логіки. Помимо цього нам треба ці доручення виконати на відповідальність вищого чинника, що їх дає, бо ми позинні усвідомити собі,

що автор наказу мусить мати більший матеріал, на якому спирався, кращий перегляд цілої ситуації, що його нам бракує, і тому наша олозіція безпідставна. Трапляються часами випадки, коли приходить до гострого конфлікту на тлі різного розходження між законами здорового розуму або нашими поглядами і наказами з гори. Ці ситуації можуть бути дуже неприємні, навіть трагічні, але це виїмки, які не заперечують загальної регули. І в правничій практиці приходить часами до конфліктів між теорією та її застосуванням до життя, але мимо цього ніхто не буде заперечувати потреби законів.

На підставі деякого досвіду я дозволю собі звернути увагу на три, на мою думку, основні чинники національно-державного виховання, а саме: на свідомість обов'язку, розуміння і відчуття потреби внутрішньої дисципліни і, нарешті, на узгляднення здорової традиції, яка не спирається на фантастичних картинах, розмальованих строкатими фарбами, що манять тільки примітивне око, або на зображенні окремих геройських вчинків, суб'єктивно, може, навіть дуже вартісних, але об'єктивно, в історичному аспекті — без рішального значення. Для будування держави, для її правильного, успішного розвитку важніша добре зорганізована спільнота, її високий етичний та інтелектуальний рівень, ніж окремі, навіть висококваліфіковані індивідуальні дії. Цю проблематику можна і треба було б розглянути обширніше і глибше, але покищо це не є моїм завданням. Що при цих розкладах кидається в вічі — це факт сильнішого підкреслення розумового елемента з поминенням чи обмеженням емоційності. Цим я в ніякому разі не хочу сказати, що треба цілком виключити чуттєві складники, які головню в молодому віці сильніше промовляють до душі людини, ніж сухі, об'єктивні аргументи. Виходом з ситуації є синтез цих двох світів, при чому, однак, саме з огляду на нашу ментальність ми повинні звертати сильнішу увагу на інтелект, розум для втримання здорової внутрішньої рівноваги. Народом західного світу не зашкодило б сильніше підкреслення «філософії серця», але це зрештою їх діло, яке нас безпосередньо не торкається. Для нас важливою є наша власна лінія, яка всупереч бажанню наших ворогів (не всріженьків, а саме і тільки дуже грізних ворогів) і попри змінливі політичні констеляції заведе нас до накресленої мети.

Проф. І. Мірчук

Мюнхен — Німеччина

Вельмишановний Пане Релакторе!

Дехто з учасників дискусії у «Вістях» звернувся до мене з пропозицією висловити свою думку з приводу дискусії про виховання українського воєводи. Визнаю, що тема дискусії дуже актуальна, особливо в сучасний момент, коли наближається зудар двох світів і можливо на сотні років вирішується питання про долю нашої Батьківщини. Але я не воєва і тому не визнаю себе за компетентного в справах військового виховання. А проте дозволю собі висловити свої думки, як психолог і педагог, подаючи їх теж у порядку дискусії.

Перш за все маю зазначити, що ме-

ні здається невірним різне протиставлення сентименталізму і романтизму, з одного боку, і інтелектуалізму — з другого. Сучасна психологія заперечує різкий розподіл психічного життя людини на мислення, почуття і волю. В кожному психічному акті є всі названі вище елементи. Але вони можуть виступати з більшою або меншою інтенсивністю або чіткістю. Наприклад, коли учень розв'язує якусь трудну математичну задачу, у нього на перший план виступає мислення, але це не означає, що він не переживає при цьому якихось почувань, прим., почувань задоволення або незадоволення. Велику ролю емоцій в розумовій праці відзначив ще Платон. Рушаючи силу, що спонукує людину опановувати світ ідей, він назвав «еросом», себто любовю.

Занадто велике ослаблення або посилення одного з названих вище психічних елементів порушує нормальний стан психіки. Особливо це стосується емоцій. Велике ослаблення емоцій призводить до хворобливого стану, що в психіатрії зветься абутією. При цій хворобі людина цілком нормально міркує, але вона нездібна до дії. Причина в тому, що її почуття такі слабкі, що не можуть мати жадного впливу на волю. Навпаки, занадто велика перевага почуття призводить до того, що людина не може свідомо керувати своєю поведінкою, яка набуває імпульсивного характеру. Так, напр., людина губить владу над собою в момент великого гніву або страху. Роля окремих елементів психіки з особливою чіткістю виступає в процесі формування характеру.

Характерною ми називаємо таку людину, що має певну основну життєву мету і, переборюючи всякі перешкоди, енергійно прямує до здійснення її. Крім основної мети, людина може прагнути і дійсно прагне до реалізації якихось інших другорядних завдань. Але ці другорядні завдання за принципом ієрархії вартості підкоряються основній меті і узгоджуються з нею. Звідси суцільність характерної людини. Але, щоб людина всю себе і все своє життя присвятила якійсь меті, приміром служінню Батьківщині, треба, щоб ця мета промовляла не тільки до її розуму, але й до її серця, щоб вона, так би мовити, зрослась з самим еством людини.

Крім того, при вихованні треба брати до уваги вікові властивості людини. Мислення, почуття і воля мають свої специфічні властивості і відіграють неоднакову ролю в різні періоди розвитку людини. Так, напр., в дошкільний період вона живе переважно почуттями і фантазією. Період переходовий, себто від 12-13 літ до 15-16 літ може бути названий періодом романтики, і до нього мало підходять холодні розумування. Розум, себто здібність обмірковувати кожний свій крок, керуватись в своїй поведінці переважно логікою, вступає в свої права лише з початком дорозлого віку, в 20-25 років. Але й тепер у нормально розвиненої людини велику ролю відіграють почуття, що стимулюють її діяльність.

А проте військову підготовку треба фактично починати не з 20-21 рр. а значно раніш, а б сказав, з дошкільного періода, бо тільки таким способом можна виховати ідейних і цілком

підготованих вояків, що зможуть здобувати волю для своєї Батьківщини. Зрозуміло, що тут іде мова не про спеціальний військовий вишкіл, а про виховання психічних і фізичних властивостей, потрібних в збройній боротьбі за волю України. При цьому слід зазначити, що до збройної боротьби треба готувати не тільки хлопців, а й дівчат, не тільки чоловіків, але й жінок. Минув уже той період в історії людства коли воювали тільки ті, що були на фронті. Вже друга світова війна мала фактично тотальний характер, себто в ній з більшою або меншою мірою брало участь все населення. Третя світова війна можливо зовсім не знатиме «мирного» населення. Всяке виховання і в тому часі виховання військового, за вихідну точку мусить мати певний чітко визначений **виховний ідеал**. Інакше кажучи, при військовому вихованні треба чітко уявляти, які психічні й фізичні властивості мусить мати вояк, що бореться за волю України. Чітке уявлення про такі риси мусить мати в першу чергу командний склад і то не лише високі старшини, а й підстаршини. Мало того, таке уявлення до певної міри треба виробляти навіть у рядових бійців, бо справжнє виховання сполучається з самовихованням.

Основною рисою вояка, борця за Україну, є свідомий і послідовний патріотизм, любов до своєї Батьківщини, що не зупиняється навіть перед тим, щоб покласти за неї своє життя. З цією основною рисою зв'язана дисциплінованість і організованість. Вояк мусить твердо пам'ятати, що перемогти ворога можна тільки тоді, коли ціле військо являє собою ніби добре сконструйовану машину, в якій кожний найменший гвинтик має своє призначення, коли ціла машина діє швидко й точно підкорючись волі провідника. Отже найважливішою передумовою свідомої військової дисципліни є здібність кожного вояка підкорювати свої особисті інтереси честі і гідності Батьківщини.

Крім того, вояк мусить бути політично освіченим. Він мусить знати, що добробут народу та його культурний розвиток можуть бути забезпечені лише тоді, коли нарід має свою самостійну державу. Він мусить також знати ворога, з яким йому доводиться боротися: його ідеологію, стан військової і господарчої, його сильні і слабкі сторони. Нарешті він мусить бути технічно підготований до збройної боротьби. При цьому треба мати на увазі, що сучасна військова техніка значно відрізняється не тільки від техніки XIX. і початку XX. сторіччя, але навіть від техніки другої світової війни. Щоб оволодіти нею, треба пройти складний військовий вишкіл, в який входить не тільки оволодіння тією технікою, але — озброєння відповідними теоретичними знаннями. Але основним у підготовці вояка є виховання у нього свідомої жертвенної любові до Батьківщини, що не зупиняється перед найбільшими труднощами, а навіть коли це буває потрібним, перед самою смертю. Бо тільки при такій любові вояк буде хорроbo воювати, не ховаючись при найменшій небезпеці, тільки при ній він зможе швидко й досконало оволодіти складною військовою технікою. Виховати таку любов не можна за

якихсь 2-3 роки військової служби: виховання її треба починати з наймолодших років. Якраз тепер людина зростається душею з рідною природою і рідним оточенням, так, що вони стають ніби органічною частиною її самої. Як зазначено вище, у вихованні дітей молодшого віку мало впливають холодні розумування, хочби вони й відповідали всім вимогам логіки. Тут в першу чергу треба впливати на почуття й фантазію. Тому основою виховання тут є казка і гра. Велику роль у вихованні відіграє тут і пісня. І ось тут якраз виринають і «місяченьки» і «козаченьки», що хвилюють душу як щось близьке, рідне.

В шкільний період поступово входить в свої права інтелект. Тут велику роль у вихованні патріотизму набувають такі дисципліни, як історія свого народу, географія, історія літератури. Але знову ж таки викладання цих дисциплін, не згоріте любов'ю до Батьківщини в самого педагога, мало що дасть у справі виховання патріотизму. Зрозуміло, що у викладанні історії України треба уникати найменшого фальшування. Минуле тільки тоді може бути доброю наукою для нових поколінь, коли воно подається правдиво зо всіма своїми позитивами і негативами. Позитиви нові покоління мають засвоювати і досконаліти, а негативи, проаналізувавши причини їх, уникати.

В шкільний період велику виховну роль має **самостійне** читання учнів. Вплив його може бути добрий і злий, в залежності від того, що читає молоді. Тому в інтересах патріотичного виховання треба звернути велику увагу на добір літаратури для молоді. Тут перше місце мусять посідати твори наших класиків, як Шевченко, Котляревський, Франко, (особливо його «Мойсей» і «Захар Беркут») Марко Вовчок (особливо повість «Маруся» Леся Українка, Олесь та інші. Почесне місце, як засіб виховання укр. патріотизму, мусять зайняти твори Каценка, хоч дехто вбачає в них наявність скрайного романтизму, що може кінець-кінцем шкідливо впливати на молоді, виховуючи у неї невірне, занадто прикрашене уявлення про наше минуле.

Я особисто дотримуюсь іншого погляду на твори Каценка. Якійсь значущим перекопанням історії України в них нема. Боротьба козацтва за волю і честь України не подається в них як легка і блискуча перемога над ворогами. Навпаки, Каценко докладно змальовує терпіння, муки і іноді й смерть своїх героїв. Зате в його творах молоді може знайти зразки справжньої жертвенної любові до Батьківщини. Такими зразками є не тільки герої-чоловіки, а й героїні-жінки. Хіба не справжньою героїнею є Прися з повісті «Під Корсунем»? Хіба не може бути вона зразком для сучасних українців своєю мужністю, непохитною твердістю в оберіганні жіночої честі, любов'ю до свого народу і разом з тим християнською гуманністю до ворогів, коли вони вже подолані. Дуже близько до Каценка за змістом і формою своїх творів стоїть Чайківський, які теж слід рекомендувати нашій молоді. Зате наша шкільна молоді не мусить читати таких творів, як оповідання Косача

«Чарівна Балка», повість «Еней і життя інших», а також творів Домонтовича чи Костецького, бо вони можуть лише розкладати її.

Як і в кожний період життя людини, великий вплив на молоді має музика, зокрема пісня. А пісень, що можуть виховувати у неї патріотичні почуття, у нас багато. Це перш за все наші історичні пісні і думи.

В них зовсім нема **підсолодженого сентименталізму**, але багато справжнього героїзму. Козаки терплять в турецькій неволі тяжкі муки, іноді проливають гіркі сльози, але це не злякає їх і не стримує боротьби з ворогами свого народу. Отже ті пісні мусить звичити і співати наша шкільна молоді. Нарешті з метою виховання українського патріотизму треба ширити пісні, співані за останній час вояками УПА. В них також багато справжнього героїзму і палкої любові до України. Виховна роль їх тим більша, що вони відбивають сучасну боротьбу українців за волю своєї Батьківщини.

Як засіб підготовки майбутніх вояків в шкільний період, велике значення має фізкультура. При правильній постановці, вона не тільки зміцнює м'язи і виховує спритність, а й формує волю і здібність володіти своїм тілом, що є так потрібним для вояка. З фізкультурою міцно зв'язане виховання у молоді рис, потрібних на війні: спритності, витривалості, уміння орієнтуватись у місцевості. Крім школи тут велику роль може мати Пласт, що виріс на засадах **бойкавського** руху, який включає в себе багато елементів військової підготовки.

Юнацтво — це період, коли у людини викристалізовується світогляд і накреслюються пляни майбутньої діяльності. Ніхто не буде заперечувати великої ролі світогляду у військовій підготовці. Особливо велику роль він має тепер, коли йде вирішальна боротьба між світом атеїстично-матеріалістичним комуністичним і християнсько-ідеалістичним.

Тут не може бути жадних компромісів. За самостійну Україну можна воювати і її будувати лише на засадах християнського ідеалістичного світогляду: і тому саме його треба виховувати у нашої молоді. А разом з тим слід знайомити її зі світоглядом комуністичним, показуючи всю його шкідливість і небезпеку для людства. Це потрібно не тільки для того, щоб вояк був стійким у своїх переконаннях, а й для того, що йому доведеться в майбутньому зударі світів проводити й пропагандивну роботу.

В юнацький період ще міцніше, ніж в шкільний, фізкультура зв'язана з суто військовим вишколом. З цього погляду особливо великої ролі набувають українські-юнацькі організації, зокрема СУМ. Накінець юнацького періоду припадає початок військової служби. Тепер у підготовці вояка центральне місце посідає спеціальний військовий вишкіл, себто оволодіння технікою сучасної війни, хоч разом з тим продовжується і підготовка суто ідеологічна. Не будучи фахівцем військовиком, я не буду торкатись спеціальних питань військового вишколу і обмежуватись тільки деякими засадами, на яких мусить бути засноване виховання вояка під час військової служби.

Перш за все торкнувся дискусійного питання про традиції.

Традиції в житті народу — це то ж саме, що пам'ять в житті окремої людини. Без традиції немає нації. Без традиції неможливий розвиток жадної з галузів культури. Але між традиціями є такі, що їх треба плекати і розвивати, а є такі, що їх треба переборювати. Це треба повністю віднести і до військової підготовки. Україна, як і всяка інша країна, має свої військові традиції позитивні і негативні. До позитивних треба в першу чергу віднести плекання чести і гідності Батьківщини. Крилаті слова князя Святослава «не посоромимо землі Рускої» не були порожньою фразою, а були дієвим правилом всього його життя. Теж саме треба сказати про Володимира Мономаха, що писав у своєму «Поученні до дітей»: «смерти не бійтеся». Кричевський, Мазепа і багато козаків. Такими лицарями чести Батьківщини були Богдан Хмельницький, Богун, що воювали за волю і честь України. Звідси відсутність хоробливої особистої амбіції і свідома дисципліна воїнів, заснована не на страхові перед гонористим і жорстоким начальником, а на пошані до нього і свідомому патріотизмі.

Ця шляхетна традиція мусить зберегтися в сучасному українському війську. Не торкаючись деталей військового вишколу, хочу зазначити перш за все, що він мусить бути всебічним: в нього мають бути включені не тільки техніка володіння сучасною зброєю і техніка руху при наступі і відступі, а й медична допомога, дії в заплілі ворога, розвідка і т. ін. При цьому треба з найбільшою ретельністю, навіть до дрібниць, ураховувати властивості ворога, особливості терену можливих боїв і т. п. Особливу увагу слід звернути на підготовку командного складу, бо від нього дуже залежить успіх збройної боротьби. Командир мусить в першу чергу бути зразком жертвенного патріотизму і ставити на перше місце не свої особисті амбіції, а честь і благо Батьківщини. Про це особливо треба твердо пам'ятати в сучасних умовах політичного життя народів. Сталін був старший не тільки тим, що він обернувся на рабів сотні мільйонів людей, загнав їх у концантраційні табори і вимордував найменш 50 мільйонів населення, а й тим, що за його прикладом ідуть і будуть ще йти всякі пройдові і авантюристи. Приклад Сталіна показує, що, не зважаючи на великі досягнення культури і цивілізації, безсоромний і безоглядно жорстокий авантюрист-мегаломан, що не зупиняється ніперед яким злочином в досягненні поставленої ним мети, може порівняно за короткий час опанувати масами і підкорити їх собі. Такі авантюристи можуть знайтися і серед української еміграції. Хворюючи на магаломанію, вони можуть мріяти стати українськими Сталінами. Зрозуміло, якою великою небезпечкою загрожують вони українському народові, коли прийде до рішучого удару. Тому добір командного складу українського війська мусить бути дуже реальним, особливо ж добір найвищих військових керівників. Керувати армією мусять тільки жертвенні українські патріоти, а не безпринципові честолюбці.

Оскільки ж людину можна перевірити тільки на ділі, то керувати українською амрією можуть тільки ті, хто керує борцями за волю України, на її теренах. Що ж до емігрантів, то вони мають допомагати головному командуванню своїм знанням і досвідом. І тільки потім, коли вони виявляться добрими військовими фахівцями і справжніми патріотами, вони можуть зайняти найвищі становища в українській армії.

А що до мегаломанів, що мріють лише про якусь особисту диктатуру, то їх треба рішуче усунути від участі в командуванні українською армією.

Професор Григорій Ващенко
Мюнхен — Німеччина

«За синтезу»

Свій голос у цій цікавій дискусії почну твердженням:

— В світі панує гармонія. Гармонія в усьому і скрізь. І коли порушується вона (тобто основний закон зрівноваження) приходить до певних більших чи менших непорозумінь, а то й катаклізмів. І ця гармонія існує в найменшому існує вона в найбільшому, в атомі і в космосі, в оточенні і в людині. Все гармонічне, все зрівноважене.

В людині є розум і є почуття. В повноцінній людині ці два елементи завжди зрівноважені. В одних моментах розум впливає на почуття, підкорює їх собі, а в інших навпаки — почуття підпорядковують собі розум. Людина, яка починає жити виключно розумом убивши в собі почуття здебільшого стає егоїстом, а людина, що живе виключно почуттями, стає ганчіркою.

От чому, на мій погляд, дискусія, що розгорнулася на сторінках «Вістей» між військовиками — «За який стиль нашої військової традиції» — в обох опонентів хвилює на шкідливу односторонність.

О. Горбач, який сам дав назву своїй дискусійній статті «За який стиль нашої» (підкреслення моє — **В. Ш.**) військової традиції, закликає відкинути традиції і почуття, а спиратися виключно на розум, на розмисел і взагалі на пізнавальні властивості людини. А полковник Є. Побігущий відкидає розмисел і захищає виховання з більшим натиском на почуттях. О. Горбач виступає проти «козаченьків» і «місяченьків» проти «Кащенко», «чубів-оселедців» забуває, що то добре все чи зле, але воно наше і звідтіля ростуть наші військові традиції, так само, як з смішних сьогодні німецьких хрестоносців ростуть німецькі військові традиції. Традиції, отже — це харч для почуттів, це те, що в кожному народі пов'язує живих з померлими. Але це пов'язання не конфуціанське, не омертвечене, а вічно рухоме і зростаюче. Не дозволяє цьому омертвечуватися розум, розмисел. Та, звичайно, було б смішно сьогодні бачити українське військо з оселедцями і в широких штанах з очкурами, з «шабляками-змійками» з наступі на танки. Та цього ніхто серйозно і не подумає. Не думас напевно так і полковник Побігущий.

Сьогодні, так принаймні кажуть, найліпший воєк в світі є воєк-японець. Його виховують борючись розумом, з розумом. Але мати японського воєка, благословляючи його в

похід на війну, бажає йому вмерти, бо вірить, що її син попаде в небо до раю. Вірить і її син, в цій вірі виховують японські старшини і кожного воєка. Отже японці вміють поєднувати у вишкільній раціональній з ірраціональним, розум з почуттями, сучасне з минулим і це все для прийдешнього майбутнього.

Питання виховання на традиціях полягає не у вихованні тіла, а у вихованні духу. Ходить про те, щоб сучасний воєк йшов не в дідівських «широких штанах» в бій проти танків, літаків і гармат, а з духом отих дідів, що йшли проти турецьких галер, проти татарських кіннотчиків з гаслом: «Ой, чи пан чи пропав, вдруге не вмірати».

Але дух розумові не підлягає. Дух явище ірраціональне. Героїв розумом не виховати, коли до розуму не буде незбагненого почуття до діяння в ім'я якихось навіть незбагнених ідеалів, що їх мали і діди і прадіди. В цьому є велич сполуки виховання українського воєка. Але й бажання борючись, бажання перемогти, коли воно не буде оперте на розум, на знання, на розуміння і усвідомлення всього, що може трапитися, що чекає воєка в цій борні — може привести лише до безкорисної смерті, а не до перемоги. Отже — хай живе у вихованні українського воєка свята сполука чуття і розуму! Хай живе гармонія, як цілість з поглядів Горбача і Побігущого.

Традиції — це коріння, з якого росте і розвивається кожний народ. Традиції — це минуле, що з нього росте сучасне. Знищивши коріння — минуле, значить знищити майбутнє. Цей закон скрізь і в усіх народів. Цей закон діє в усіх галузях народного життя. Живе він і діє у справах військових, в справах державного будівництва, в суспільствознавстві, в мистецтві, літературі, в науці і скрізь. Скарбницею в якій зберігаються вони є наші почуття, а силою, що збагачує традиції є наш розум.

Відкинути почуття, а лишити діяти один розум, це значить позбавити людський розум контролю. Це значить виховати з людини егоїста для кого поза ним ніщо не існує. Історія показує, що перебільшене уклонення розумові, панування раціоналізму людству дуже багато коштувало крові і жертв. А тому я, наприклад, боюся, що виховання українського воєка за теорією пана Горбача (інтелект, розмисел) може привести до виховання воєна-егоїста, а тим самим воєна-боєгуза (після мене хоч трава не росте), а виховання його за теорією полковника Побігущого (традиції і почуття) — до відчайдушної жертвенності в ім'я самої жертвенності, а не в ім'я перемоги.

Отже не біймося Кащенко, «місяченьків» і «козаченьків». Це все потрібне юнакові. Не відкидаймо і досягнень військової науки сучасності, що його дав людський розум, бо це необхідне воєкові. Невірно, що воєк не мусить знати, що його чекає на полю бою. Він мусить знати. Він мусить іти свідомо і сьогодні, як діди його йшли свідомо на турка колись маючи перед собою в перспективу — перемогу, смерть, чи — бути прикованим невилітником до турецьких галер.

Отже я за синтезу! Я за гармонію!

Проф. В. Шульга
Мюнхен — Німеччина

Вельмишановний Пане Редакторе!

Якщо дозволено даліше висловлювати свою думку з приводу «інтелектуального виховання» наших майбутніх воєнків, то прошу ласкаво дати мені і цим разом можливість сказати своє слово.

Прочитавши уважно всі дискусійні статті відносно зазначеного вище питання, в мене вийшло враження, що дискусанти, а саме «інтелектуалісти», посуюгуючись трафаретними фразами, воюють проти вітряків, і при цьому змішують дві різні речі, внутрішній світ зі зовнішнім, внутрішню готовість до посвяти і героїзму з військовими інструкціями, чисто розумовими — технічного порядку.

Внутрішню готовість віддати добровільно хочби і життя для добра батьківщини одержує кожна людина вже змалку, вслухуючися в колоскові пісні матері, розкази батьків і дідів про наше «славне минуле», відтак читаючи наших Кашенків і Марусь — з браку інших і крацих, — вивчаючи напам'ять Шевченка, Франка, записавши у своїй душі сильним почерком Лесине «Убий — а не здамся!»

Покоління, що виховувалося на ідеології Донцова, здається мені, не зрозуміло як слід його намагання викоринити з української літератури етнографізм, бо він уважав, що вона повинна вже перейти на вищий щабель вселюдських проблем. Він поборював і «сентименталізм» в українській літературі, що не має нічого спільного з чуттєвістю і ідеалістичним світоглядом, а є тільки ознакою примітивізму. Письменники нашого відродження картали навіть Шевченка за його «етнографізм», бо все, що тхнуло «народництвом» означало для них нападництво, гальмо в духовому процесі. Поекспериментувавши ж на різний лад, наші літературознавці завертають назад до Шевченка, відкривають його наново, інтерпретують його глибоки, вселюдського масштабу, думки, знаходять у нього не тільки коломийковий стиль, але і модерний, сюрреалістичний.

Епігони Шевченка, в час заборони українського слова, всі оці Кашенки, Квітки, Вовчки і т. д., піддержували цю незгасиму іскорку українського патріотизму, яку запалив наш національний геній, розповіданнями про сцих осміюваних «козаченьків і місяченьків», аж поки Велика революція не роздмухала цієї іскорки в полум'я, що запалив мільйони українських сердець. І хоч знова пригашено його, іскорка жевріє даліше і жде на подих волі, щоб цим разом запалати по всій Україні святим, ніколи незгасачим, огнем.

Спрошувати все до «кашенківщини», що в процесі національного росту була тільки позитивним явищем, викидати одним махом етнографізм, фольклор, романтику нашої героїчної доби як непотрібний баласт, як пережиток, є тільки доказом нерозуміння нашого історичного процесу, незнання культурно-соціологічних ситуацій, недоцінювання біографії української людини, яку формувала наша історія, це просто позерство, безсервісерство, що впливає з внутрішньої порожнечі. Наша молодь не має сьогодні ідеалів, вона має свої ідеології, побудовані на діалектиці, по-

роджені раціоналізмом і інтелектуалізмом, їй бракує національного патосу, що підмінений партійним фанатизмом. У неї немає ніякого респекту перед традицією, оцією «сідоглавою давниною», що викликає в п. Горбача тільки іронічну усмішку. Якщо таке наставлення є виявом «раціоналізму» і «інтелектуалізму», що його пропагує п. Горбач і його однодумці, то треба побоюватися, чи ми вимеримо іспит, коли приїде на це пора.

Але чи раціоналізм і інтелектуалізм є насправду запорукою національної свідомості і відданості своїй батьківщині? У своїй цікавій розвідці «На іспиті великої революції» доказує «совєтська людина», Дивнич, що наші інтелектуалісти і раціоналісти не досерли були до національної свідомості наших широких селянських мас в час революції 1917 року. Вони пішли служити чужим богам, оставили свій народ без проводу тоді, коли він рвався до волі.

Ні, ми, матері, не будемо позбавляти нашої молоді романтики, не будемо обезкрилювати її фантазії, не будемо гальмувати її поривів, каструвати її душі, а як приїде пора жертвувати сина на престолі батьківщини, то ми будемо певні, що він піде в бій з палаючим серцем, і не буде мати почуття, що його мордують за чужі інтереси.

Щоб, одначе, наша молодь не жертвувала легкодушно, у святім запалі, свого молодого життя, на це є військовий вишкіл і військовий провід. І тут, оскільки я розумію термін «інтелектуальне виховання», полягає завдання військового педагога. Але чи варт робити такий шум заради такої самозрозумілої речі? Ясно, як Вожий день, що воєнного ремесла вивчають не «сентименталізмом», а розумом, інтелектом. Щоб це ремесло добре опанувати не потрібно навіть якогось спеціального «інтелектуального» муштрування, пересічна інтелігенція вистарчить, щоб вивчити обслугу модерної воєнної зброї. І до вивчення партизанської тактики не потрібний якийсь «раціональний первень», бо самоохорона диктує кожній людині тактику, відповідну до ситуації, і виказується, що «інтелектуальні» бійці часто мають менше цього самозахавчого інстинкту, ніж ці «прости», що ідуть за своїм «хлопським розумом». Трусливість і боязкість трапляються може саме там, де не було ніякої романтики, а просто обчислення.

З історії воєн ми знаємо одначе, що найкращими воєнками були і є «романтичні» народи, з ідеалістичним наставленням до світа. Дехто думає, що німці раціоналістичні, тому вони добрі воєнки. Помилка! Німці саме дуже романтичний народ, ідеалістичний, навіть сентиментальний, а взірцево вишкочений у воєнному ремеслі, дає найкращого воєнка у світі. І якої пригодницької літератури не начитається німецька молодь! Де нам до них з нашими Кашенками і Марусями! І не деморалізує їх ця романтична література, ні їх Гріммові казки, ні їх легенди про Зіґфріди і Брунгільди, навпаки, вони розпалюють їх патріотизм і підносять їх гордість належати до цієї нації.

Військовий вишкіл не має нічого спільного з романтикою. Кому впало

б сьогодні на думку баламутити рекрута і представляти йому воєнне життя як якусь романтично пригоду? І кілька паперу списалося заради от такого нонсенсу! Чи можна сьогодні взагалі припускати, щоб найшовся військовоповинний юнак, що не має поняття, що робиться на війні? Ми живемо в перманентній війні, можна сказати, вже від першої світової війни, наша молодь — воєнна генерація, обізнана зі всіма страхіттями війни і на фронті і в запілля, знайома з модерною воєнною технікою, вона знає, що це таке атомовая бомба, а пан Горбач побоюється, що цій молоді готові от такі «романтики», як полковник Побігуший, затаїти все те, мовляв «Пристань, Юрку, до вербунку, будеш їсти з маслом булку...» і т. д. і закидувати йому неетичність такого баламутства. Це зовсім неповажна дискусія, оперта на фразеологію і спрощенні цілої проблеми, яка далеко серйозніша, щоб бути матеріалом до анекдот.

Дивитися раціоналістично на світ, відкритими і тверезими очима, бути озброєним проти всляких насподіванок, це ще не означає, що «совєтська українська людина» позбулася романтики і ідеалістичного світогляду. Психіки нації не зміниш за одну генерацію, як цього не намагається зробити московський поневолювач. Я сказала б, що «східняки» є більш романтичні, а «західняки» більш авантюристичні, що можливо, було впливом польського сусіда, що інклінував до бутафорії і легкодухости. На мою думку, причин наших політичних неуспіхів треба шукати не в романтиці, а саме в цій безвідповідальній авантюристичності наших «провідних верств».

Учасниця визвольних змагань*)
Мюнхен — Німеччина

Вельмишановний Пане Редакторе!

Слідкуючи за дискусією на тему «За який стиль нашої військової традиції», що від деякого часу йде на сторінках нашого журналу «Вісті», хочу теж забрати слово й висловити мій погляд. Похвальним є факт, що ми вчимося дискутувати, вбачаючи в конструктивній дискусії та критиці розв'язку важливих питань нашої військової й національної проблематики. На мою думку, д-р О. Горбач цілком правильно твердить, що наше воєцтво треба виховувати холодним інтелектуалізмом. Думаю, що не тільки воєцтво але всю українську суспільність треба виховувати на цьому принципі. Ми нація поневолена, і тому неможна ділити на воєнків і цивілів. У визвольній боротьбі українського народу кожний українець мусить бути воєнком замінивши психіку хлібороба-гречкосія на воїна за українську національну справу. Пан полк. Побігуший не помиляється, коли каже, що романтизм є важний. Не думаю однак що він найважливіший фактор у вихованні українського воєнка. Воєнка поневоленого народу треба виховувати синтезом холодного інтелектуалізму та здорового романтизму. Сумніваюсь одначе, чи наш романтизм, головню як його нам подають, все здоровий й конструктивний. Так, холодний інтелектуалізм нам, нашої психіці, не дуже відповідає але

*) Редакції відоме прізвище авторки

він тим не менше дуже для нас потрібний.

У вільній українській державі треба буде приміювати у вихованні холодний інтелектуалізм і здоровий романтизм, цей останній головню при вихованні молоді шкільного віку. Холодний інтелектуалізм потрібний нам саме тому, що ми за часто милосердимось над ворогом, не має в нас деколи потрібної твердості у виконанні наказу. Наша генерація була вихована на творах Чайківського, на виданнях «Червоної Калини». В дивізії ми зустрілись з нагою дійсністю й переконались, що нам таки бракувало того холодного, менш романтичного підходу.

Дивує мене, що п. полк. Побігуший, якого знаю добре з Дивізії, як одного з найкращих вишкільних старшин, відкидає холодний інтелектуалізм, на якому він сам, може найбільше зі всіх українських старшин виховував вояків.

Час іде вперед, і мені здається, що ми тягнемось трохи в хвості з нашим стилем та розумінням романтики. Романтизм та сентименталізм дали нам деякі позитиви, розпалили серця любовою до батьківщини, але дали теж і негативи. Їх можна було помітити в нашій Дивізії хочби вже в піснях. «Кров текла рікою, а ми наступали», «Він впав на землю ще живий», «Гармати били, а ми наступали о пів до другої години» — чиж це все не витвір саме того плаксивого романтизму? Чи таким стилем виховуємо війська?

Шановний дискусант п. полк. Побігуший згадує про парад большевиків в Берліні й відмічає, що цього воєнка виховують на романтизмі. Цього не заперечую, однак треба рівночасно сказати, що не на нашому відсталому романтизмі. Наші герої пісень ідуть в бій, чомусь все гинуть а дівчина вже чекає з калиною на могилі. Кровця, червона китайка, дівчинонька — от тематика наших багатьох пісень. Натомість в большевицьких піснях співається про перемогу й помсту над ворогом. На мою думку, погляд п. полк. Побігушого на це важливе питання є хибний і застосовуючи його ми залишимося далеко позаду інших народів. Правильним натомість уважано підхід п. д-р Горбача. Він є за порукою побіди. І навіть коли ми слов'яни, а в тому ми українці, навіть і тяжко до його сприйняття, мусимо загартувати наші «розкрохмалені» серця й дати перевагу розумові бо тільки в цей спосіб збудуємо власну державу.

Микола Власійчук
підх. 1 УД
Франція, Монделанге

Вельмишановні Панове!

Широка дискусія, що розгорнулася на сторінках «Вістей» в зв'язку з статтею д-ра Горбача й думкою заступленою п. полк. Побігушим, схиляється до поглядів першого. І слушно, що й далі плекати хибі нашої національної вдачі, хибі, що на протязі століть коштували нас стільки жертв — це тільки доказ, що велика частина нашої еміграції не розуміє змін, які вже наступили і щоденно заходять на рідних землях і в українській діаспорі.

Уже, видно, така доля всякої емі-

грації, що з кожним роком побуту на чужині вона все більше відчужується від рідного краю, його ментальності, стилю життя й світосприймання. Вона лишається там, де була в хвилині, коли покидала батьківщину. За еміграційними злиднями, за специфічною атмосферою, питомою чужині, врешті, заглиблена в т. зв. емігрантський політикум, вона майже не має змоги слідкувати й переживати ті великі процеси, що відбуваються на рідних землях. Ця розбіжність, на мою думку, позначається головню серед українців й поляків. Одною з причин є гіпертрофія в згаданих обох народів сентиментального чинника, який, як слухно каже д-р Горбач, каже жити «тільки таким уявленням про свою батьківщину, яке винесли вони в хвилині її залишення». І в консеквенції приходить бажання бачити світ таким, як його залишено, відкидаючи й непомічаючи змін, що в ньому зайшли.

Візьмим поляків. Ще й нині велика їх частина мріє про поворот до такої Польщі, яку вони залишили в 1939 р. Зміни, що в міжчасі сталися, ще, видно, не дійшли до них та й ледве чи коли дійдуть. Подібно з українською еміграцією. І в нас є багато, що думають про поворот на «старі сміття», так немов би там за цей час нічого не сталося. Так, нам може пощастить вернутись до Львова, Рівного, Житомира, тільки це вже будуть інші міста, не ті, що ми їх залишили п'ятнадцять літ тому. Там застанемо людей з іншою психікою, з іншим способом думання і реагування. І то навіть серед наших найближчих. Все те, до чого ми колись були звикли, що становило колись атмосферу такого от Рівного, сьогодні вже напевно не існує. І не може інакше бути, бо там теж ішло за цей час бурхливе життя, що витиснуло на людях свою печать.

Помилка всякої еміграції лежить саме в тому, що емігранти замало думають про пристосування до нової дійсності на рідних землях, а натомість охоче утікають у «сиву давнину». Очевидно, треба шанувати своє минуле й плекати традиції, до речі, здорові традиції, але не можна ними й лише ними жити. Навіть польський романтик Міцкевич писав: «Тжеба з живими напружуд ісьць, по жице сееньгаць нове, а не в увйондлі з ляурув лисьць з упорем строїць гло-ви».

Романтизм і «ірраціональний героїзм», що за них з таким захопленням воює «учасниця Визвольних Змагань», і додаю від себе, виховування молоді на «шаржах под Самосерон» і на «косинержах Рацлавіцьких» довели до «шарж», (атак) польської кінноти на німецькі танки й до варшавського повстання. Такі жертви, на мою думку, це чистий злочин супроти власного народу. І ми маємо багато непотрібних жертв, і час уже скінчити з тими непродуманими «шаржами».

П. полк. Побігуший пише, що «поневолені народ мусить пірвати вчасно свою молоді ...іти визволяти Батьківщину». В зв'язку з цим дозволю собі запитати п. полковника, як він уявляє собі творення майбутньої української армії? Те, що дасть еміграція, буде краплею в морі, ну, скажім, у найкращому випадку корпус.

Треба буде рекрутування переводити десь по таборах полонених. Добре, а як це не піде? Ні для кого не є таємницею, що дотеперешня політика Заходу щодо визволення уявлених Росією народів доволі недвозначна. Цей Захід думає категоріями ринків збуту і тому йому вигідніше мати великопростірні «об'єкти», якусь «єдину». Це знову ж значить, що ледве чи зможемо переводити рекрутування вільно. А може треба буде робити це «неофіційно»? Чи і в тому випадку проведимо його при допомозі сентиментально-романтичних «закликів», грою на чуттях з обов'язковою пісенькою на «Ой»? Дозволю собі сумніватися, чи пропагандист по застосуванню таких метод мав би великий успіх! Навпаки, тоді треба буде людей, що «зимним інтелектуалізмом» оцінять ситуацію (а вона буде всяка інша, тільки не романтична) і знайдуть спільну мову з тисячами. Та спільна мова не буде йти почерез романтичні аксесуари й даклямації, помойому ледве чи допоможе відклик до «садка, шаблюки», а навіть «до поїздки до султана в гості». Треба буде ясно, зрозуміло й спокійно сказати «за що», «чому» і чому саме «така дорога». Час уже зрозуміти, що підсоветська українська молодь це не «советчики», та й все, як може дехто думає. Це такі самі українські патріоти, а може й кращі, як ми. Її питомою рисою є якраз нахил до тверезої, холодної аналізи (нагадаю тільки про масовість природничо-математичних студій), до гострого критицизму і відсутність реакції на сентиментальність. І врешті, вона, пане полковнику, та советська українська молодь, уміє читати й писати, а сотки й тисячі її, хай і по неволі, проходжаються сьогодні в ролі окупанта по варшавському Повіслю й над берегами синього Дунаю. І не вони, ці мільйони підсоветської української молоді, переставлятимуться до нас, емігрантів, а такі нам треба буде в дечому допасуватись до них. А коли схочемо полонити їх нашими ідеями, то мусимо говорити до них зрозумілою їм мовою. Хто цього не хоче чи не може зрозуміти, краще зробити, не вертаючи «додому», бо й там зостанеться «авслендром», «етранжером» чи іншим «форинером».

Не знаю, чи війна буде за рік, за п'ять чи десять років. На всякий випадок не нам уже, пане полковнику, іти на фронт. Не з нашими вже роками. Але як вишкільні кадри ми можемо ще бути потрібні і сповнити наш обов'язок. Лише під одною передумовою: не можна сьогоднішньої доби мріяти масштабами 1919 чи навіть 1945 року. Вже нині мусимо переставити наші погляди на військову педагогіку. А це вимагатиме від нас великої праці над собою і саме того «зимного» підходу. Ми ж бо хочемо вишколити модерного воєнка, що, не зважаючи на всі жорстокості війни, пішов би на неї і знав би своє місце. Як слухно писав бл. п. Я. Войтович, наші воєнки мають бути «перфектні кіллерс» і «ком бек солджерс». Цю істину прекрасно зрозуміли наші наймолодші віком колеги-старшини з 1 УД, що повністю солідаризуються з поглядами д-ра Горбача. І вони мають рацію.

сот. Я. Кубашевський
Брюссель, Бельгія

Зисом на «нашу військову традицію»

Прочитавши в останніх «Вістях» романтично-сентиментальні пєани Учасниці, захоїлося в далекій Канаді і мені погуляти поміж думками сучасних теоретиків нашої військової традиції.

Так, Пані Учаснице, Ви маєте рацію — Хай живе романтика героїзму! Ніщо не заступить Вашої теорії. За Вашим покликком маршуватимуть струнки когорти «зовсім не інтелектуальних і не філософських» козаченьків, під маршове шелестіння спідничок кидатимуться «як поляки на німецькі танки», і вже під ними, висадивши самих себе в повітря, з-за гробу благословитимуть Вас Учаснице, за нсвий погребно-могильний напрям нашої військової традиції. А Учасниці опісуватимуть героїські діла поятлих козаченьків на еміграційних смітниченьках.

Мені незвичайно подобається, Учаснице, що Ваша сентиментальна теорія полонила зовсім не сентиментального полк. Побігушого, якого не теоретичні, але таки практично-вишкільні методи з виразним залізо-холодним-інтелектуальним обличчям ще досьогодня апелюють до моїх почувань покритих вже нині не однією верствою еміграційної іржі.

Але відсьогодні клянуся непохитно боротися за новий напрям нашої військової традиції. Бо чи ж вона не притягаюча? В третій світовій війні замість джетовим літаком, до султана в гості погуляти поїдемо в супроводі винищувальників-хрущів, і то не інакше, як верхом, на місяченьку, під звуку босвої морської пісні «Ой на ставі, на ставочку».

Я також за сентиментальний тип вояка, бо «здоровим розумом нікого не заведеш на війну — хіба кулеметами з-заду».

Так, Пані й Панове Теоретики, Ви маєте рацію — смерть перестарілому холодно-інтелектуальному кличеві «*Salus patriae suprema lex*», в ім'я якого досьогодні боролися всі народи світу.

В. Сірський

Порт-Артур — Канада

Вельмишансвн Панове!

Гратуляції «учасниці визвольних змагань» за її влучну думку, «здоровим розумом нікого не заведеш на війну...»

Привіт з Канади!

А. Мазуренко

Торонто — Канада

Вельмишансвний Пане Редакторе!

Дискусію на сторінках «Вістей» на тему «За який стиль нашої військової традиції» — можна б назвати: «як виховати молодих людей — інтелектуалістично, чи романтично». Це властиво в більшій мірі відносилось до військової молоді — так спрямовують свої думки романтики. В цій дискусії можна було побачити дивне досить явище, за інтелектуалістичним підходом виповілися досі молодіші дискусанти, коли представники «старої війни» фанатично заступають романтичний підхід. Звичайно у суспільстві буває протівно. Але в наших умовах це подекуди нормальне явище. Бо ж наше національне відродження, подібно як і всіх націй, проходило гід знаком романтизму. Під цим знаком

стояли також і наші визвольні змагання та силою традиції, довгі роки після них.

Безперечно романтики мають подекуди рацію, що багато людей іде на війну не з холодного інтелектуалізму, але також не керуючися сентименталізмом виключно, як це дєкому здавалося. Це однак не є ідеальний стан для нації. В усіх західних країнах виховується молодь так інтелектуалістично, як тільки можна. Нікому тепер навіть не прийшло б і на думку малювати війну молодим людям як «гуляння» чи щось подібне. В це навіть діти не повірили б. На Советський Союз також незручно покликатися, бо й там є живі сломини війни та її реалістичне зображення. В усіх країнах із Советським Союзом включно виховується молодь (старших громадян включно) на принципі, що боронити держави є **обов'язком**, в Советському Союзі «священним» навіть. Зрештою, це вже зазначувано, в державних народів кожна молода людина є обов'язана до військової служби законом (друге діло який з нього буде вояк, якщо він уважатиме військову службу як насилля). Інакше в наших умовах, де нація знаходиться в боротьбі за самостійність. Нація тоді мусить бути певною, що всі її члени стануть до боротьби без державного примусу. Покладатися тоді на романтичний підхід до цієї справи може дати дуже негативні наслідки. Такий молодий «романтик» може тоді легко вважати, що служба в заплілі є далеко більш «романтична». Чи не краще тоді, якщо всі холодним інтелектуалізмом будуть переконані, що в своїй власній державі жити найкраще? І здається ми вже є настільки національно зрілі, що дійшли до такого переконання. Доказом на це може бути остання війна. Війці УПА не йшли до неї через читання книжок про героїчні вчинки, вони були вповні свідомі, що цього від них вимагає батьківщина. Це часто висловлювали самі селяни беручи «на хлопський розум» — себто без романтизму.

Ще яскравіше унагляднилося це в організуванні дивізії. Про «геройства» чи «погуляння» ледве чи багато могло в цих обставинах думати. Молодь, іша, щоб здобути військово знання. Ці (на щастя нечисленні), що йшли задля почетеї (срібних пагонів), дуже скоро розчарувалися і або були дуже поганями вояками, або якщо їм випадково вдалося осягнути старшинський ступінь — дуже поганями старшинами, які завели у хвилинах проби.

Чому ж нема довір'я до нашої молоді? Таке недовір'я до неї, та заманювання її «солодкими оповіданнячками» можна уважати як пощочину для неї.

Скривати правду від своїх громадян можуть тільки диктатури, що не будучи спроможними дати своїм громадянам конструктивних ідей (отже без романтизму), кормлять їх гарно спрепарованим романтизмом, щоб ним заступити ці перші. Так було в Італії, де італійському народові втовкали ідеї римської імперії, так було теж з Німеччиною, де говорилося про «1000-річний Райх», «Міти 20-століття» і т. п., а навіть в часах скрути

покликувалося на старі історичні теоревені про 7-річну війну та різні історичні постаті з пруської історії. По другій стороні, в демократичному бльоці, у Великобританії, Черчил в найчорніших для неї годинах не мав потреби відкликатися до романтизму. Він тврдо говорив що британці будуть боронити свій край, свої демократичні свободи — до останнього. Він не скривав перед ними небезпек, що їх й прийдеться перенести британцям. Він обіцяв їм побіду кризь: «кров, слези і піт» і кожний британець зносив тягарі війни без нарікання, почувачи що його обов'язком є боронити ті надбання на які його предки працювали століттями.

Можливо, що колись холодний інтелектуалізм не відповідав психіці українського народу (можливо, що це й причина, що ми досі не здобули собі належного місця серед суверенних народів), але не можна забувати, що психіка народів також змінється. І так в 17. ст. англійці мали цілком іншу психіку як в слідуочих століттях після цього. Тоді їх вважали за таких як після 2-ої світової війни світ уважав німців. І таких прикладів можна навести з історії безліч. Лиш у Китаї від початку історії панував під тим зглядом застій. Не диво, отже що китайським мудреця були відомими два поняття — *Ін* і *Янг*. *Ін* — поняття застою, та *Янг* — поняття поступу. *Іна* зображувало, як чорні хмари, *Янга*, як сонце. Китаєм володів *Ін*, а наслідки цього бачимо наглядно в цілій китайській історії.

Пригляньмося ще на спосіб вербування вояків. В демократичних країнах молодому чоловікові говориться про службу в армії, бо «його потребує батьківщина» та не змальовується йому її в рожевих красках. Історіями про пригоди, добробут і т. і., вербується авантюристів, наемників до чужоземних легіонів. Хіба ми не хочемо порівняти наших молодих людей з авантюристами та наемниками.

На кінець хочу зацитувати слова романтика Жана Жака Руссо: «Навіть найсильніший ніколи не є досить сильним, щоб вдержатися при владі, якщо він не замінить насилля правом, а послух обов'язком» «Соціальний контракт», книга I, розділ 3). Це про вдержання при владі, а що ж і говорити про здобуття її! Отже навіть романтики цінять вище обов'язок, ніж усе інше.

Роман Гаєцький

хор. 1 УД

Мюнхен, Німеччина.

Шановна Редакціє!

Бачу, що колега Горбач щасливий на руку: своїми «ересями» в справі військової традиції він зумів розврушити одну з найбільших дискусій на сторінках «Вістей», яка будь-коли дотепер там починалася. Подібне щастя, хоч у дещо меншому розмірі, мав свого часу пор. Л. Корбут. Пам'ятаю, який відгомін викликала була його спроба критики українських старшин 1 УД на сторінках нашого журналу. І найцікавіше, що критикували не молодші, називані в нашому дивізійному жаргоні «пістолетами», яким таки найбільше припадо на горіхи, але злегка лише перетріпані пером пор. Корбута старші старшини. Тому що і

критика думок автора статті «За який стиль нашої військової традиції» д-ром Горбачем проходить дещо осторонь старшого покоління (нехай мені цей вислів «старший» вибачить п. полк. Побігуший), можна б судити, що між старшим і молодшим поколінням вояків існує якась поважна дисгармонія.

На мою думку, так не є, хоч опинії є різні. Фактом однак є, що більшість українців, які пішли до Дивізії чи опісля з Дивізії до УПА, не кермувались, на мою думку, в першу чергу ані «місяченьками», ані «козаченьками». Суджу по собі самому і по всіх висловлюваних моїх знайомих, колег і товаришів з війська. Вони пішли до війська, бо так було треба. Військо є потрібне, і на це нема ради. Чи будуть малим хлопцям співати про «місяченьків», чи ні — це справа другорядна. В державнім організмі існують закони про покидання до війська, а ці закони видаються тими, які в першу чергу кермуються згадуваними д-ром Горбачем «холодним інтелектуалізмом». Тим самим, який кілька сторіч тому наказував під'яремним бунтівникам утікати на Січ і там творити козаччину, тим самим, який казав одним іти до Дивізії і здобувати фаховий вишкіл, а другим — до УПА, щоб на всіх фронтах і всіма засобами провадити визвольну революцію.

Я думаю, що при поневоленні народу, який мусить воювати при допомозі УСС-ів, повстанських формацій, легіонів, дружин націоналістів, тих різних «Нахтігалів» і «Роландів», романтика відіграє більшу роль, ніж у народів державних, в яких вояки йдуть до війська тому, бо так каже холодна рація стану, а не тому, що якийсь козак у повісті Кащенко зрубав голови трьом, чи скільки там, туркам одним помахом шаблі. Але цього останнього ніхто, крім дітей, теж поважно не бере. Вже куди більший вплив на формування душ передвоєнної (1939 р.) генерації мали пп. Купчинський, Лепкий, Гайворонський та інші, які стрілецькою романтикою виховали велику частину галицької моделі.

З наймолодших років пам'ятаю, як запеклий читач кожного календаря «Червоної Калини», що не лише романтикою, приємною романтикою «доріженьки, що курилась і пісень в роді «там у Львові музики грають», кормили нас згадани панове. Я пам'ятаю досьгодні шкільні тифозних півтрупів пензля Іванця, описи жахів у «Чотирикутнику смерті» і різні реалістичні чи навіть критичні уваги в згаданих д-ром Горбачем «Споминах» отамана Шухевича. Пам'ятаю теж, що коли по проголошенні створення Дивізії кількох нас дискутували у Львові цю справу, хтось сказав: «Ну що ж, підемо за стрільцями, це не буде приємна справа, але нема ради, треба...»

Тому я теж думаю, що не зашкодить нашим наступникам чи тим, які мають зайняти поруч нас місце в рядах майбутньої української армії, розкривати справжню дійсність, з якою ми стрінулися. Не називати, щоправда, Броди по-глупому трагедією і порівнювати вислів «загинув під Бродами» з висловом «пропав ні за цю пошу душу», — але не бити теж у ве-

ликий бляшаний дзвін фальшивого патосу. Остання війна була жахлива, і думаю, що такі люди, як автор «Споминок фронтовика», бачили її властивими очима. Але навіть у цьому жахитті є своєрідна романтика, романтика реалізму (хоч це і звучить парадоксально), і я певний, що автор «Спогадів», хоч у нього гармата «ригає» і він згадує неприємні сторінки війни, пішов би ще раз у таку саму страшну дійсність, якщо буде треба. Не тому, що в Кащенко козак зрубує кільком туркам за одним махом голови, але тому, **що так треба, цього вимагає обов'язок**, добро українського народу.

Помілковим теж є думати, що рядові, сті по-нашому, по-дивізійному називані «селепи», не знають всього того, що діється на війні. Вони це дуже добре знають, а коли навіть мають деякі ілюзії, то в зустрічі з жорстокою дійсністю сприймають її з більш стійким спокоєм, ніж пересічний інтелегент. Очевидно, якщо психотехнічне опитування переводить високий старшина в ранзі майора, він не завжди зможе добитись повної правди, яку вояк розкаже своєму товаришеві — такому самому, як і він. Я пережив цілу дивізійну епопею (дозволю собі її так назвати) в ранзі «штурмана» і говорив неодноразово про ті самі справи, про які опитував психотехнічно своїх підлеглих вояків майор Побігуший. Нехай пісні наших стрільців, які вони самі складали, скажуть за себе, що їм миліше — чи бляха героїзму, що всіх переможе, чи своєрідна романтика реалізму. Всі ці пісні про поранених друзів, про те, «як один по другому падали».

Один із дискусійців, в міжчасі трагічно померлим, бл. п. хор. Я. Войтовичем, була заторкнена теж справа модерного вишколювання американських вояків, яка фігурує в нього як приклад такого холодного розумового підходу. Я мав нагоду говорити з не одним із американських вояків, українського і неукраїнського роду. Говорив теж із кол. дивізійниками, що тепер в американській армії. Так, це правда, їх вишколюють на «перфект кіллерс» і «ком бек солджерс», — але не бракує і підкладу військової традиції, не бракує розповідей про ірраціональні пориви з часів визвольної боротьби проти Англії, не бракує і пісень. Але все це витримане у відповідному тоні і ніяк не тхне старосвітського бутафорією американських кашенків (а є й такі). Романтики не дається видалити з виховних традицій війська, йдеться лише про те, щоб ця романтика мала своє належне місце і не оперувала т. зв. в нас у Львові «буйдами».

Коли ж ідеться про виховання майбутніх поколінь наших вояків, то це питання в першу чергу не еміграційне. Можливо, що це й ми зможемо взяти участь у тій чи іншій визвольній еміграційній формації в наступній війні. Але чи це матиме великий вплив на формування військової традиції майбутньої української армії? Вона кується на рідних землях у важкій, щоденній підпільній боротьбі. Вона виростає з рядів тих, що тепер носять зненавиджену цілим світом советську форму. Нехай мені вибачать, якщо я грішу, але я вчу свого сина не лиш дивізійних пісень, але й

розповідаю йому про те, що найкращим парашутистом світу, який стрибнув з найбільшої висоти, є українець, що служить тепер у советській армії. Кожний хлопець цікавиться військовою справою, але, здається, що атрибути патріотично-романтичного реквізиту міняються. Мій син воліє модель турболіката над шаблю, і хоч Богун та його козаки мають своє місце в його дитячій уяві, все таки він більше радіє тим коли на крилах збудованого ним моделю «джет файтера» він наклеює знаки Тризуба. Так, здається, що реквізит патріотичної традиції треба буде перевірити.

Правда, мабуть, як звичайно, посередині. Не можна зовсім відкидати романтичної бутафорії, хоч галицькі сальони вже таки не вернуться, (а вони, до речі, таки були), але і не можна спирати всього на віршованих синтесах патріотизму.

Пам'ятаю, як по брідському періоді я мав приємність як зв'язковий від газети «До Перемог», що її редагував Михайло Островерха, зголоситись у Нойгаммері у майора Побігушого. Він тоді вже, здається, заступав думку про виховні вальори романтичних, а зокрема віршованих, рецептів для сповнювання військового обов'язку, бо пропонував для газети свої праці на цю тему. Ішлося зокрема про віршовані службові приписи, якщо собі пригадую, в такому стилі: «Треба зрана всім вставати, черезики пуцувати, потім гвер на плечі брати і на ваху мандрувати». Я не є певний, чи вірш звучав слово в слово так, але я певний, що був у цьому стилі. В кожному разі вірші не появились, бо їх не пустив М. Островерха. Правда, я теж мав сумніви щодо їх успіхів. Уже після війни, в одному редактованому мною ще на циклостилї військовому журналі, я мав нагоду знов зустрітись з працями полк. Побігушого. На цей раз була це проза, і то проза доброго гатунку, а саме праця, оскільки пригадую, про службу ад'ютанта полку. Годі мені оцінювати фаховість тієї праці, але мені здається, що вона була дуже добра. Очевидно, мене теж приємно вразило, що полк. Побігуший перекинувся вже на прозу. Тим більше здивували мене тепер тези, які свідчать про невичерпані ще залишки у пана полковника. В кожному разі я стою частково по його боці.

Конклюдуючи, думаю, що все такі, не занедбуючи романтики (очевидно, дещо зміненої) треба у формуванні військової традиції таки більше спиратись на той т. зв. «холодний розум». Холодний розум, який стоїть у такому близькому зв'язку з чутливим серцем. Той самий розум, який казав іти українській людині до УПА, до Дивізії, той самий розум, який не дозволяє старшині залишати вояків на фронті і тоді, коли вони йдуть за д्रोю полону, той самий холодний розум, що каже пастиреві не покидати стада. Коли ми засвоїмо цей розум, тоді знайдеться теж місце і на романтику, яка в таких випадках не буде шкідливою.

Вибачте мені досить довге моє «кожному слово», на яке я ніколи не був би собі дозволив, будучи ще редактором «Вістей». Тепер, як приватній особі, мені вільно мати свої приватні думки. **Олег Лисяк** Буффало США

З КНИЖОК І ПРЕСИ

**П. Вершигора: ЛЮДИ С ЧИСТОЙ СО-
ВЕСТЬЮ**

**Вид. Советский Писатель, Москва
1952 р., 684 стор.**

Советська література вже з чверть століття крутиться в штапах, що робить її власне нелітературою. Винахідливість письменника виявляється тільки в тому, щоб вчасно підхоплювати гасла за кожної кон'юнктури і вдягати партійну лінію в сюжети й діалоги. Може бути дуже конфузно для письменника, коли кон'юнктура короткотривала. От приклад. За кілька місяців до своєї смерті Сталін оголосив боротьбу проти контрреволюціонерів-сіоністів, американських шпигунів і так званих «ротозеїв», що ніби втрачають пильність і не бачать «ворогів». Російський письменник Вс. Іванов за цей короткий час устиг уже написати роман про пильного агронома, що впливав на полі американського шпигуна, саме як той розкидав небезпечного шкідника. Письменник не міг передбачати, що Сталін скоро вмере і боротьба проти шпигунів і диверсантів швидко вийде з моди. Після відбою не один ще викине слідом за Івановим недокінчений твір про боротьбу з небезпечним сіонізмом і соромитиметься згадати про працю, яку він поклав дурно.

Більш тривалі епохи в советському житті виробляють літературні стандарти. У останню війну виробився роман про фронт, що для всіх авторів мав обов'язкові спільні риси: панічного відступу в 1941 році не було, солдати тільки те й роблять, що після поранення обов'язково втікають із шпиталів, щоб відразу ж потрапити на передову і смерті за Сталіна: зате командири найбільше дбають, щоб побатьківському піклуватися за бійців і оберігати їх від смерті. Вся ця нісенітниця є в кожному романі, незалежно від того, хто його автор — Юрій Смолич чи Ф. Калінін, Аркадій Первенцев чи Олесь Гончар.

Так само виробився стандарт мемуарних книжок про партизанський рух на Україні. Їх з'явилося досить багато. Найвідоміші з них Медведєва «Сильні духом» Федорова «Підпільний обком діє», Вершигори «Люди з чистою совістю» про рейди загону Ковпака по Західній Україні, нарешті спогади самого Ковпака. Усе це, звичайно, в нормальному розумінні слова не література. Проте коли твір пише талановита людина, вона все ж може зробити його цікавим. Ніякий автор не посміє не кричати «За родину! за Сталіна!», не барабанити про советський патріотизм. Але коли в нього подеколи спалахне творча іскра, твір огрівається хоч скупим променем людяності, і читаєш його з інтересом і почуттям вдячності до автора, що не без ризику дозволяє собі виходити за межі стандарту.

Такою є велика книжка культурного українського автора, режисера київської кінофабрики в минулому, Петра Вершигори «Люди з чистою совістю», що розповідає про постання й рейди загону Ковпака аж до Карпат. Очевидно, в нього теж повно советської патетики, але там, де від неї мож-

на ухилитися, він говорить просто людськи. На першій сторінці, замість патріотичної деклямації, автор щиро й дещо з гумором характеризує себе як вояка: «Військові знання мої були дуже невеликі, і я не знав, що коли бомби відриваються від літака над твоєю головою, то тобі вони вже не дістануться. А бомби, призначені для авіазаводу, гітлерівські літуні скидали якраз над моєю головою. У телефон, що був проведений до моєї вишки, я прокричав на командний пункт які урочисті слова, на зразок: гину, мовляв, але не здаюсь, — і впав обличчям униз, чекаючи смерті...

«Мабуть, я тоді поважно вірив, що від моєї варті на даху багато залежить у ході воєнних дій, а то й усієї війни».

Це настроє довірливо до автора, і таких місць досить багато розкидано по всій книжці.

При всякій нагоді Вершигора любить нагадувати історичну минувшину. То пригадується йому шлях, яким ішли козаки Хмельницького, то партизанський табір нагадує йому табір запорожців, то він уводить довгу розповідь гуцула про Довбуша. Я зовсім не схильний сентиментально розчулюватися від однієї згадки про запорозькі оселедці, я свідомий того, що партійні директиви в час війни й у перші роки після її закінчення вимагали спекулювати на українському патріотизмі. А проте, заслуговує на пошану кожен автор, який навіть виконуючи партійні директиви, багато чим ризикує, як це виявилось майже відразу після виходу книжки Вершигори в світ. Для нього, правда, справа скінчилась щасливо.

Досить часто ковпаківцям доводилося зустрічатися з українськими повстанцями. Вершигора не промовчує цих зустрічей. Розуміється, як советський автор він просто лається: «українські націоналісти», «фашистсько-націоналістичні банди», ще всілякі назви, відомі з советської преси. Якби тільки сама лайка, що сторону книжки можна б ігнорувати. Але подекуди ледве вичувається, що автор хотів би бути об'єктивним. Хай читач не зрозуміє мене хибно, у советських умовах про будь-яку об'єктивність у відношенні до українського визвольного руху не може бути мови. За тих обставин уже навіть наближений до правди переказ самостійницьких прагнень українців звучить як небезпечний об'єктивізм. Я маю на увазі те місце в книжці Вершигори, в якому переповідаються переговори Ковпака з представниками УПА, коли на питання Ковпака, за що вони воюють, представник повстанців відповідає:

«...Ми боремося за Україну, без московського імперіялізму, ми за те, щоб кожен українець у своїй хаті був сам собі пан...»

Дозволю собі ці міркування закінчити еретичною думкою: у лайці Вершигори все таки є й дещо неприємної правди, якої й досі не хоче бачити дехто з українців.

Вершигора почав свою діяльність у загоні Ковпака як людина наскрізь цивільна. Але його книжка, писана вже на досвіді кількох років парти-

занської війни, і в ній багато цінного матеріалу з партизанської тактики: бій в оточенні, вихід з оточення, рейди в глибоке заплілля ворога тощо. Але на ці справи моє зацікавлення літературою не поширюється.

Ів. Кошелівець

**H. J. Giskes: «SPIONE ÜBERSPIELEN
SPIONE»; Hansa Verlag Josef Toth,
Hamburg, 1951; 351 сторінка.**

Серед маси літератури з шпигункою тематикою увагу звертає книжка шефа німецької контррозвідки на Голландію, Бельгію, і Північну Францію. Свою діяльність автор описує живо, без притаманного багатьом споминам «документалізму», що не впливає негативно на цікавість книжки. Крім цього (чого ще досі не було) книжку доповнює розділ «жертви» автора, голландського радіотелеграфіста-розвідника.

Як у війні командир кожного відтинка старается вдержати контакт з ворогом, маючи через це змогу обсервувати його та до певної міри контролювати його наміри, так і в розвідці власна розвідка завжди старається інфільтрувати ворожу (якщо вдається) і тим самим контролювати її. Особливо німецька контррозвідка мала таке завдання, бо весь контакт з ворогом через німецьку розвідку від початку війни урвався. До цього в окупаційних країнах аж кипіло від ворожих розвідок, що мали дуже полекшену працю, використовуючи готовість до співпраці всіх патріотів у цих країнах. Не диво отже, що Гіскес поставив собі за ціль наві'язати контакт з своїм противником у Лондоні. А що слабою сторінкою кожної розвідки є зв'язок, то цей «лис» контррозвідки звернув увагу на агентські радіозв'язки, що на них були здані всі розвідки в Європі. За допомогою модерної техніки радіо-локалізації місця радіовисланню можна досить точно визначити і зліквідувати радіовисильню. Але не про це йде. Гіскес хоче розкрити ворожий код, перемовити телеграфіста та зв'язатися з Лондоном. При цьому він мусить ще рахуватися з інтригами та заздрістю СД (Зіхергайднсту), через що перші спроби не вдаються. По довгій обсервації контррозвідки вдається відкрити одну агентську радіовисильню, устійити її радіоператора і навіть інфільтрувати до сітки агента. Тут щойно зачинається велика гра. Радіооператора ловлять якраз у хвилині, коли він надає, здобувають частинно коди, всіх членів арештовують; завдяки спритові шефа контррозвідки перемовляють радіооператора далі, вже під контролею німецької контррозвідки, держати зв'язок із централею в Лондоні. До централі висилаються тепер фальшовані звіти та вістки. Часто контррозвідка навіть сама «аранжує» саботажі, щоб ними послугуватись як легітимацією перед Лондоном. З Лондону далі, в добрій вірі, йде поставлення з повітря матеріалу та агентів, а також передаються інструкції щодо радіозв'язку. Сітка радіостанцій розвивається до 14, які стало держати зв'язок з централею, лише їх тепер уже обслуговують вороги. В часі «гри» від 6. 3. 1942 до 31. 3. 1944 «комітет», зложений з голландськомовних агентів СД, «приймає» понад 50 агентів-

спадунів і по «приятній» з ними розмові їх арештовує. Ці агенти в одні часті дають ворогові обширні інформації про Лондон. Скоро контррозвідка знає всіх людей з протилежної сторони, їх наміри та навіть кількість та національність усіх курсантів агентських шкіл. Скинени матеріали цілкомито деконспірують ворожі методи праці і дають ворогові в руки найтаємніші здобутки техніки. І лише бравурна втеча двох ув'язнених агентів, з наміром остерегти Лондон перед провокацією, кінчає гру.

Крім цього, в книжці багато матеріалу про методи праці контррозвідки (військової). Наприкінці забирає слово сам радіотелеграфіст - агент, який перший допоміг Гітлеру зв'язатися з Лондоном. Він подає, як по своїй арешті він пересилає, наражуючи себе через фальшування кодів і порушуючи приписи безпеки, прикриті дуже тоненьким плащем маскування перед його наглядом одверті остероги, які не викликали в Лондоні ніяких застережень ані підозрін.

Книжка написана дуже цікаво, держить читача цілий час у такім нап'ятті, що муситься прочитати її без відриву. Вона має бути класичним зразком праці для всіх контррозвідок і рівночасно пересторогою для всіх розвідок перед надто великим почуттям певності та занедбанням приписів безпеки. І хоч як її зміст видається неймовірним, він все таки є правдивим.

В. К-ич

Dr. Hans Frank

IN ANGESICHT DES GALGENS

Deutung Hitlers u. seiner Zeit auf Grund eigener Erlebnisse u. Erkenntnisse F. A. Beck Verlag, München-Gröfelfing, 1953, стор. 479.

«В обличчі шибениці» — це «останнє слово» людини, що, сидячи на лаві обвинувачених в нюрберському процесі воєнних злочинців, пережила докорінну метаморфозу, повернула на лаву католицької церкви, що її колись із погордою покинула, і-мужньо признається до вини й чекає заслуженої кари. Характеристичні слова його кінцевого слова на нюрберському процесі: «Коли нині згадую мій шлях, пройдений з Гітлером, схиливаю голову в почутті вини. Лишається мені тільки молитва до Бога за мій народ і моя покута, як відтягнення провини».

Вможливив Франкові написання спогадів в'язничний американський військовий капелян, патер францісканів, Сікстус О. Коннор. «В обличчі шибениці» — це історія Німеччини років 1919-1945, пережита людиною, що в зарані своєї молодості стала активним діячем націонал-соціалістичної партії й вірним послідовником Гітлера; вже скоро доступила найвищих державних постів, почесностей і відзначень, забула Бога й закон, і шойно на лаві обвинувачених впізнала, що: «служила найгіршому, найжорстокішому злодіятеві людської історії». Спогади Франка в значній мірі допомагають всесторонньому висвітленню позаштатків націонал-соціалізму, а головне — особи й характеру Гітлера.

ло

THE INFANTRY SCHOOL QUARTERLY,

Magazine for Infantrymen, The Infantry School, Georgia, USA, 1952.

Офензивно-тактична повітряна підтримка

Вище згаданий журнал поміщує під таким заголовком в номері за жовтень 1952 р. повчаючу статтю сот. Вільяма К. Вуда. Стаття писана дуже цікаво і не за втертими шаблонами. Автор представляє практично — так, як це буває в бойових обставинах — службову дорогу запотребування летунської тактичної підтримки, від сотні, через курінь, полк і т. д.

Командир сотні, що має перевести наступ на ворожі, укріплені становища, жадає телефонічно повітряної підтримки, чи радше приготування, мотивуючи це тим, що артилерійська і гранатометна підготовка не дала позитивного ефекту. Команда куреня одобрує це і з черги жадає повітряної підготовки в команді полку. Ця з черги перевіряє запотребування з «центром координації вогневої підтримки», який дає свою апробату чи відхилення просьби, залежно від обставин. Щойно тоді, радієвою дорогою, звертається до «центру об'єднаних операцій» при армії, і якщо загальні обставини на це дозволяють цей останній запотребує відповідні повітряні сили для проведення акції. Від того часу переведення акції спочиває в руках летунства. Летуні дістають інструкції на леговиці, при виконуваних задачі, керує ними із землі полкова «тактична повітряна контрольна група». Щоб летуні з повітря добре зорієнтувалися в ситуації сотня допичного відтинка подає їм умовлені знаки. Спершу подавано знаки різнокольоровими димними знаками, але в Кореї, де ворог для змилення рівночасно вживав ідентичних знаків, тепер маркується власні становища кольоровими полотнами, що їх має кожний вояк. Якщо заходить потреба, тоді власна артилерія маркує ціль кольоровими димними стрільнями. При дії тактичного летунства в смузі обстрілу власною зброєю із стрімкою траєкторією, переривається обстріл цю ж (гранатомети, артилерія), щоб не наражувати власного летунства на небезпеку (летунство виконуючи такого роду завдання літає бриючим летом і власні стрільня стають тоді для нього дуже небезпечними, особливо якщо огонь є сильний).

Летунство «обкладає» ворожі становища напальмовими бомбами, із яких кожна ефективно покриває площу величиною половини грища копаного м'яча, випалюючи все, що там знаходиться. Воно також обстрілює ракетними стрільнями та тяжкими кулеметами всі вказані йому цілі. Нічого отже дивного, що така підготовка в особливо тяжкому і закритому терені є набагато ефективнішою, як кожна інша.

Р. Гай

«Нова Культура»,

Варшава, 22. II. 1953 р.

Стаття Л. Ортинського в польському місячнику «Культура», Париж, падолист 1952 «Правда про 1. УД» ви-кликає, як і треба було сподіватись,

реакцію деяких польських, чи радше-режимово-польських, кругів.

«Нова Культура», Варшава, приносить в числі від 22. II. 1953 р. в рубриці: «Перегляд заграничної преси» (стор. 8) свій коментар на згадану статтю під заголовком: «Гайль СС-Галицієн». Очевидно, годі по такій газеті як варшавська «Нова Культура» чого іншого сподіватись як саме «новей культури» чи там вуличної лайки притаманної всім большевицьким реп-тилькам. Для розвеселення читача подаємо кілька «смаколиків» з того «коментара»: ...зацекли українські фашисти Л. Ортинські поставив себе вдзечне в стосунку до полякуф задане, удоводниць же плюгавей памєнці дивія СС-Галицієн нігди не вистено-вала пшеців поляком..... те гітлеровско-українське баранкі з ознаком льва галицького на раменю, окриці хвалон рицерже з дивізії Галицієн, те зборі вславлені пржез Ортинського яко рицерже без скази українсьци фашисці мордовалі, гвалцілі, лжилі наше цуркі і жони.....»

І так в тім стилі продукується пан Франьо, ну що ж, «для хлеба, пане, для хлеба».

«Радянська Україна»

Київ, ч. 23 (9538), 28. I. 1935 р.

Тема 1. УД удостоїлась «драматургічного» опрацювання нашим землячком, спецом по побороуванні «українського буржуазного націоналізму», Ярославом Галаном. Ще заки постигла його заслужена куля «українського буржуазного націоналіста», сплюдив він на початку 1949 р. «п'єсу» — «Любов на світанні». Ця п'єса за словами «Радянської України» — «гостра зброя проти українського буржуазного націоналізму» йде зараз в постановці харківського театру ім. Шевченка й львівського театру ім. Заньковецької й «втішається великою популярністю».

Ось, фабула цього, за словами критика з «РУ» товариша В. Конвісара, «високоїдейного й художнього спектаклю який викриває огидне нутро найлютіших ворогів нашого народу — українських буржуазних націоналістів»: В село повернувся з Західної Німеччини «колишній головоріз» з дивізії «СС-Галичина» Лука Воркалюк. Прийшовши «виучку як шпигун і диверсант у людоненависних мракобісів і уолстрівських паліїв нової війни», він вдає із себе чесного повернення і, маскуючись, намагається шкодити ... зривати колективну сівбу. Але не підвести «виродкові й американському наймитові» чуйности советських людей. Йому вправді вдається навіть розкохати в собі комсомолку Варвару але, вона помітила й розпізнала в ньому «лютого ворога свого народу — українського націоналіста з Дивізії «Галичина» — «власною рукою вбиває Луку, як вбивається скаженого пса»....

Як ми вже згадали, «Любов на світанні» виставлена в січні ц. р. одночасно у двох найбільших театрах України. Тема «українських буржуазних націоналістів» й боротьба з ними така актуальна, що треба її безперервно побороувати всіма засобами пропаганди бо сам терор нічого не вдіє.

Л.

КОМУНІКАТИ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

25. березня 1953 р. відбулось засідання Головної Управи Братства, на якому обговорено й порішено такі справи:

1. Прийнято до відома й одобрено протокол про координацію допомоги воєнним інвалідам поміж Головною Управою Братства і Головною Управою СУВІ.

2. Прийнято до відома звіт в. о. голови д-ра Л. Ортинського про видавничі справи і одобрено звіт із влаштувань похорону бл. п. Я. Войтовича.

Головна Управа Братства доводить до відома Краєвих Управ, Управ Станиць, Уповноважених і Представників Братства, що дня 16. березня 1953 р. представники Головної Управи Братства і виконні органи Союзу Українців Воєнних Інвалідів підписали протокол про координацію допомогової акції українським воєнним інвалідам поміж згаданими вище двома організаціями.

ПРОТОКОЛ

про координацію допомогової акції українським воєнним інвалідам. Договірні сторони: **Головна Управа Братства кол. Вояків 1 УД-УНА, Головна Управа Союзу Українців Воєнних Інвалідів.**

Ствердивши конечність централізації допомогової акції для українських воєнних інвалідів, вище згадані договірні сторони виносять слідуючі постанови:

1. Головна Управа Братства кол. Вояків 1 УД-УНА визнає конечним переводити допомогову акцію почерез Союз Українців Воєнних Інвалідів і в тій цілі видасть відповідний обіжник до своїх клітин, в якому поручить пересилати зібрані на інвалідів 1 УД-УНА фонди, до Централі СУВІ в Мюнхені на банкове conto:

Süddeutsche Bank, AG, München 2, BS. Konto № 16426, für Verband d. Kriegsbeschädigten Ukrainer e. v., Hauptverband.

2. Головна Управа Союзу Українців Воєнних Інвалідів признає за Головною Управою Братства кол. Вояків 1 УД-УНА право вгляду в розподіл фондів, що їх зібрані клітини Братства, а також зобов'язується узгляднювати побажання жертводавців відносно розподілу і брати до уваги сугестії Головної Управи Братства по справі розподілу.

Протокол входить в силу з днем підписання його уповноваженими представниками обидвох договірних сторін і діє на час каденції теперішньої Головної Управи СУВІ, головою якої є п. пор. Іван Небола, секретарем п. Роман Дебрицький.

Недодержання постанов Протоколу одною з договірних сторін уявляє другу сторону уважати договір за неов'язуючий.

За Головну Управу Братства

Д-р Любомир Ортинський

(в. о. голови)

Петро Поліщук

(фін. референт)

За Головну Управу СУВІ

Пор. Іван Небола

(голова)

Роман Дебрицький

(секретар)

Подаючи до відома постанови Протоколу, Головна Управа Братства просить всі підчинені їй клітини й Уповноважених дотримуватись на будуче вимог протоколу й пересилати фонди, зібрані для інвалідів 1 УД на подану вище адресу СУВІ. При пересиланні фондів просимо подавати евенгуальні побажання як теж негайно інформувати про пересилку грошей й ті ж побажання. Головну Управу Братства.

Полишаючи за СУВІ повну опіку інвалідам, Головна Управа Братства робить це в глибокому переконанні, що Головна Управа СУВІ доложити всіх зусиль, щоб розподіл фондів поміж інвалідами проходив справедливо, руководячись виключно критеріями, що лягли в основу праці й статутів СУВІ.

ЗАКЛИК

З уваги на передання всієї допомогової акції інвалідам Союзові Українців Воєнних Інвалідів, закликаємо всіх інвалідів, кол. вояків 1 УД, що ще досьгодні не стали членами СУВІ, негайно подати свої адреси до СУВІ й оформитись в члени. Виконення цієї вимоги лежить в інтересах самих інвалідів, бо тільки зареєстровані члени будуть взяті до уваги при найближчих розподілах допомоги.

Адреса СУВІ: Мюнхен, Дахауерштр. 9/II. СУВІ.

В майбутньому просимо в усіх справах допомоги для інвалідів звертатись тільки на вище подану адресу.

Рівночасно звертаємо увагу всіх тих петентів, що незважаючи на це, що одержуть допомоги від СУВІ чи приймають від Станиць Братства, **виписують прохальні листи** до різних Управ Станиць Братства в США й Канаді, представляють в неправдивому світі допомогову акцію інвалідам, і таким чином шкодять цілій допомогівій акції, щоб заперестали на будуче таких метод. Головна Управа Братства одержала від Референта Суспільної Опіки Краєвої Управи Братства в США листи писані деякими несовісними людьми, що в два тижні по одержанні допомоги від Станиць Братства «Броди», Нью-Йорк (60 нм) звернулись по допомогу до клітин у Філадельфії. Повстримуючись ще цим разом від публікування прізвищ тих несовісних петентів, звертаємо увагу, що всякі розрахунки на непоінформованість однієї Станиці про допомогову акцію другої фальшиві.

ПЕРЕСТОРОГА

Головна Управа Союзу Українців Воєнних Інвалідів перестерігає українських жертводавців перед несовісним надуживанням імені інвалідів при збірках, переводжених так званим «Зареєстрованим Союзом Українських Воєнних Інвалідів на Еміграції», що в січні 1953 р. видав своє «Повідомлення» й поширює його між українським громадянством.

За Головну Управу СУВІ

Ген-хор. Микола Капустяньський

(почесний голова)

Пор. Іван Небола

(голова)

Роман Дебрицький

(секретар)

Пересторогу підписали: д-р Я. Гинилевич — голова УСХС, д-р Я. Кальба — директор ЗУАДК, проф. В. Плющ — голова ЦПУЕН, д-р Л. Ортинський — в. о. голови Братства, полк. Е. Побігущий — голова ОУК, полк. В. Татарський — голова СВУ.

Краєва Управа Братства кол. Вояків 1 УД-УНА в США, Шікаго видала свій перший обіжник до Станиць. Обіжник є неперіодичним органом Краєвої Управи й служитиме для вдержання тісного зв'язку поміж Краєвою Управою й клітинами в терені. В Обіжнику інформуватиме Краєва Управа про свою працю, та працю Станиць. Обіжник призначений для внутрішнього вжитку та є організаційним засобом Братства на терені США.

21. і 22. лютого 1953 р. відбулись у Філадельфії в приміщенні готелю Адельфія, Загальні Збори Злученого Українського Американського Допомогового Комітету, що в них взяли теж участь представники від трьох Станиць Братства в США (Шікаго, Філадельфія, Нью-Йорк). До Дирекції ЗУАДК перевибрано від Братства до теперішнього представника тамже, голову Краєвої Управи Братства в США **мгр. Ореста Городиського**.

21. 2. 1953 р. відбулась у Філадельфії конференція представників Братства з представниками Об'єднання б. Вояків Українців в Америці. Зі сторони Братства в розмовах взяли участь пп. мгр. О. Городиський, інж. Іван Скіра, д-р Б. Левицький. Представниками від ОБВУА були пп. д-р Д. Галичин, д-р В. Галан, ред. І. Кедрин-Рудницький, І. Поритко. Темою нарад була справа співпраці обидвох організацій на терені США. В приязний, товариський атмосфері переведено живу виміну думок даючи вислів потреби існування на терені США одного нарядного комбатантського представництва. Для детальнішого обговорення цієї справи порішено делегувати на найближче засідання ОБВУА представників Братства в характері обсерваторів.

Краєва Управа Братства в США гважає своїм милим обов'язком подякувати **пп. дир. Дмитрові Висоцькому й Рінашові** за переведення збірки на інвалідів 1 УД в місті Рочестер. Зібрано 103,50 дол. Всім жертводавцям щиро спасибі!

Краєва Управа Братства в США, Шікаго, доводить до відома, що при Краєвій Управі відкрито **Архів 1 УД**, що вже всліп придбати вяд цікавих й сьогодні вже історичних пам'яток про 1 УД. Проситься всіх, що розпоряджають відповідним архівальним матеріалом, переслати його на адресу голови Краєвої Управи, п. мгр. О. Городиського (адреса на останній сторінці).

Від Управи Станиці Братства «Броди» — **Нью-Йорк, США**, прийшов до Головної Управи Братства лист, що його містимо в скороченні: «...Управа Станиці «Броди» почувається до милого обов'язку висловити Головній Управі признання та подяку за вірцеве переведення акції допомоги нашим інвалідам. ...Ми одержали біля 20 листів подяки, що стають для нас за-

охотою для дальшої, ще більш успішної, праці в тому напрямі. Теж доводиться нам ствердити, що Головна Управа СУВІ перевела розподіл взірцево, скоро й точно».

14. 3. 1953 відбулись ширші сходини Станиці «Броди» на яких звітовано про переведення розподілу допомоги й обмірковано дальшу акцію помочі інвалідам.

3 життя Братства

Нещодавно заснована Станиця Братства в Дітройті, США розвиває поживавлену діяльність. Відбуваються зчаста сходини з доповідями й дискусіями. На одних з останніх сходин виголосив інж. Р. Крохмалюк цікавий доклад про 1. УД що його ілюстрував знятками із життя Дивізії. Станиця нав'язала контакти з братнім комбатантськими організаціями, з відділом ОБВУ і Станицею к. Вояків УПА.

7. лютого влаштувала Станиця **просфору** для членів й їх родин. В ній взяла участь теж представники двох вище згаданих комбатантських організацій. Голова Станиці д-р В. Прокопович привітав присутніх згадуючи в своїй слові всіх тих, що життя своє положили в боротьбі за волю народу. Вільне місце символізувало тих друзів що стали на побоєвищах наших визвольних змагань.

Станиця Братства у Дітройті збрала підчас просфори 75 дол. на інвалідів. Гроші переслано до Головної Управи що передала їх до розподілу до СУВІ.

Управа Станиці Братства в Дітройті рішила допомогти видавничій діяльності Головної Управи і в п'ятеро збільшила замовлення на «Вісті». Замість дотеперішніх 30 примірників, Станиця кольпортувати ме на будуче 150 примірників. Замовлено 50 примірників книжки «Спогади фронтовика» і збірника «Броди». Рівночасно Станиця в Дітройті кличе братні станиці в США й Канаді піти за її приміром й, збільшуючи замовлення на видання Братства, допомогти в цей спосіб видавничій роботі Братства.

Станиця Братства Вінніпег — інвалідам.

Зорганізований при Станиці Братства **Вінніпег, Канада**, хор «Сурма» перевів «коляду» на поміч інвалідам зібравши **441,07 дол.** Згідно побажань Станиці та жертводавців, суму переслано до ГУ СУВІ в Мюнхені з проханням призначити з неї 150 дол. для інвалідів в Австрії.

Завдяки наполегливій праці й ентузіазмові п. М. Теретняка, число «Вістей» кольпортованих Станицею збільшилось на 40 прим. й начислює зараз 90 прим. Збільшився теж останньою попит на інші видання Братства головню на книжку «Спогади фронтовика». За останніх три місяці збільшилося теж число членів Станиці.

Заснована 6. 4. 1952 р. Станиця Братства в **Садбурі, Онтаріо, Канада**, вспіла за відносно короткий час розвинути живу діяльність. За час від 6. 4. — 31. 12 1952. Станиця під головуванням пор. Р. Баріцького відбула 12 засідань, 2 ширші сходини, Надзвичайні Загальні Збори на яких вибрано делегатів на Крайовий З'їзд Братства в Канаді в особах пп. Р. Баріцького і П. Бея. Станиця Влаштувала велику академію з нагоди річниці битви під Бродами, 2 товариські зустрічі та взя-

ла активну участь в ряді імпрез влаштованих українською громадою міста Садбурі. 11 листопада 1952 р. 12 — членна делегація Станиці взяла участь у святочному поході кол. канадійських вояків складаючи свій вінок на гробі невідомого вояка м. Садбурі. За цей короткий час діяльності, Станиця в Садбурі вспіла здобути серед українського громадянства признання й повагу. Свої успіхи завдячує вона, головним чином, строгому приборжуванню напрямних Братства, що виключають будьяку партійну закрутку.

Зараз Станиця налічує 41 членів, кольпортується 50 примірників «Вісті», 100 прим. книжки «Спогади фронтовика».

14. 3. 1953 р. відбулись в Мюнхені **Загальні Збори Краєвого Представництва Б-ва кол. Вояків 1-УД-УНА на Німеччину**. По заслуханні звітів з діяльності уступаючої Управи уділено одноголосно абсолюторію дотеперішній Управі й вибрано нові керівні органи в слідуєчому складі: голова — о. Б. Левицький, місто голова — Р. Дебрицький, секретар — Ф. Кордуба, скарбник — К. Малий, орг. реф. — Л. Татух; Контрольна Комісія: Я. Бенцаль, Я. Яримович, В. Керод. Рівночасно вибрано п'ятьох делегатів для переведення референдуму: В. Козак, Ф. Кордуба, Я. Бенцаль, К. Малий, Л. Татух.

Збори довше зупинились над справою референдуму й діючим Тимчасовим Правильником. Доручено вибраним делегатам увійти в переписку з Уповноваженим по справі референдуму інж. М. Шарком і Краєвими Управами й представити їм побажання Зборів в справі заступництва й участі делегатів у Референдумі.

Новообраний голова Краєвого Представництва в Німеччині о. Левицький виголосив до присутніх коротку промову в якій накреслив план праці будучої Управи, що її головним завданням буде: приєднання нових членів, організація нових клітин в терені, матеріальна поміч й поміч у вишуванні праці безробітним товаришам.

Станиця Братства ім. полк. Е. Коновальця в Сан Павльо-Бразилія

Не зважаючи на виїмкові труднощі, що їх мають наші колеги в Бразилії (розпороченість на великому просторі, заробіткові труднощі, клімат) Станиця ім. полк. Е. Коновальця в Сан Павльо проявляє відносно жваву діяльність. Переведено загальну реєстрацію кол. кояків 1-УД на терені Бразилії, кольпортується 100 примірників «Вістей», відбуваються сходини з доповідями й дискусіями. В українському тижневику в Бразилії, «Праця», появилось ряд статей про 1-УД, битву під Бродами, рекламується майже в кожному числі видання Братства. Зорганізована діяльність наших товаришів в Бразилії, з уваги на місцеві умовини життя, заслуговує на особливе відмічення.

Станиця Братства в Буенос-Айрес, Аргентина, все дальше й ширше розвиває свою діяльність.

В біжучому році вступило в члени б. 20. кол. вояків 1-УД, що дотепер ще не були включені в організоване життя Станиці. Відбуваються ширші сходини з рефератами й дискусіями. 22. II. 1953 темою доповіді була: «Шпигунська афера Зорге», 29. III.

1953 мав доповідь п. Стрільчук, на тему: «Примінення парашутних з'єднань в сучасній війні».

Управа Краєвого Представництва Братства кол. вояків 1-УД на Аргентину веде розмови з Управою СУВ там же, в напрямі об'єднання всіх діючих на терені Аргентини українських комбатантських організацій. На відбутій 26. III. 1953 р. спільній нараді покликано до життя Координаційний Комітет що в ньому прийняли участь представники Братства кол. Вояків 1-УД, Управи СУВ і Братства УСС. Слід відмітити, що на терені Аргентини діючі там комбатантські організації дуже тісно зі собою співпрацюють.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Дня 11. 4. 1953 р. відбулось засідання **Редакційної Колегії** журналу «Вісті» при участі пп. Р. Гаєцького, С. Конрада, Ф. Кордуби, Р. Кравчука, П. Поліщука, Л. Ортинського, Л. Рихтицького. Вшанувавши пам'ять трагічно померлого члена ред. колегії, бл. п. Ярослава Войтовича, приступлено до порядку денного нарад. Докомплектовано Редакційну Колегію прийняттям у члени п. Романа Гаєцького, якому доручено вести сторінку військової техніки журналу. Сторінку військових новин передано п. Ф. Кордубі, що рівночасно редагуватиме перегляд німецької й фахової літератури.

Передискутовано і схвалено матеріал до нового числа журналу, устійнено напрямні дальшої праці, підкреслюючи конечність тіснішого зв'язку з читачем. В цій цілі вирішено перевести анкетний опит читачів.

Редакційна Колегія звертається до читачів нашого журналу з проханням взяти якнайбільшу участь в анкеті, що появиться в слідуєчому номері, і пересланням відповідей допомогти зацініти контакт поміж читачами й редакцією.

Закінчився вже друк історичної розвідки про «Чортківську офензиву». Книжечка має 40 сторінок друку, два великі шкци, друкована на бездеревному папері. З уваги на дуже малий наклад просимо спішитися з замовленням. Ціна: 0,50 дол.

Готується до друку роман про 1 УД. Незабаром будуть розіслані проспекти і відкриється передплата на цю першу того рода працю про 1 УД. Подорожуйте читайте в проспекті, що невдовзі появиться.

Головна Управа Братства вважає своїм милим обов'язком висловити подяку й признання пп. **Володимирові Гриньохові й Володимирові Гузареві**, за взірцеве провадження адміністрації видань Братства на терені Канади, взглядно Англії. П. В. Гриньох переїжджає на побут до Нью-Йорку, США, п. В. Гузар переселюється до Канади. Бажаємо обидвом товаришам багато успіхів і скорого включення в братську роботу на нових місцях побуту.

Щоб дати змогу всім дискусантам забрати голос у веденій дискусії, як теж щоб вмістити велику кількість актуального матеріалу, Редакція збільшила одноразово розмір журналу до 40 сторінок. Ціна збільшеного числа лишається нормальною.

УВАГА! АНГЛІЯ УВАГА!

По причині виїзду до Канади, **п. В. Гузар** перестав бути представником Братства на терен Англії. Представником Братства на терен Англії став від 1. травня 1953 р.

П. Клим Роснецький, що на його адресу просимо пересилати гроші за кольпортажу «Вісті» й належність за передплату. Адреса нового представника:

Mr. Klym Rosneckyj, 89, Bannerman Road, Nottingham, Gr. Britain.

УВАГА! КАНАДА УВАГА!

З переїздом дотеперішнього представника по справі адміністрації видань Братства на терені Канади, **п. В. Гриньоха** до Нью-Йорку, США, його обов'язки перебрав і вестиме **п. В. Білан**.

У всіх справах, зв'язаних з адміністрацією видань Братства на терені Канади, просимо звертатись на адресу:

Mr. W. Bilan, 106 Girins Ave., Toronto, Ont., Canada.

ЗВІТ

з розподілу допомог інвалідам 1 УД в Австрії

В Австрії перебуває тепер 19 інвалідів 1 УД, через брак всякої помочі з боку держави (відсутність рент, як це є в Німеччині), позбавлені харитативної опіки з боку інших інституцій, а навіть по-мачушиному трактовані українськими центральними установами, інваліди 1 УД майже виключно були здані останніми роками на поміч від своїх кол. товаришів зброї, головним чином на поміч від заокеанських клітин Братства. Започаткована в минулому 1952 р. допомогова акція значно поширилась у біжучому році. Щоб уможливити жертводавцям і тим, що одержали допомогу, орієнтацію в проведенні збіркових акцій й розподілі, Станиця Братства в Зальцбурзі дозволяє собі подати короткий звіт з допомогової діяльності за час від 1. 8. 1952 по 1. 4. 1953 р. В звіттовому часі Станиця одержала грошеві допомоги від слідуєжх жертводавців: Станиця Братства в Торонто (Канада) — 365 дол., Станиця Братства Садбурі (Канада) — 30 дол., Станиця Братства Броді — Нью-Йорк — 355 дол., Станиця Братства в Чикаго (США) — 90 дол. Разом одержано в звіттовому періоді 840 дол., що їх розподілено поміж 19 інвалідів 1 УД в 57 ратах у висоті від 5-25 дол. Допомогу одержали слідуєжх інваліди: В. Багрий, А. Бобенчук, П. Винар, П. Гавриш, Ю. Гошій, О. Григорський, В. Яворський, Е. Іваніч, І. Фірман, Т. Миськів, А. Новаківський, М. Мединський, В. Огірко, С. Панасюк, І. Петрівський, І. Шалавило, В. Шестерняк, А. Сторощук.

Від імени Станиці Братства в Зальцбурзі і вище, згаданих інвалідів 1-УД складаю всім жертводавцям та ініціаторам збірок сердечну подяку за цей братський відрух і справжню поміч в напівдому невідрадних обставинах, що в них знайшлися інваліди в Австрії.

За управу Станиці Братства Кол. вояків 1 УД УНА, Зальцбург, Австрія — **пер. В. Яворський** — голова.

КОМУНІКАТ

Капітула пропам'ятних відзнак 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії та битви під Бродами доводить до загального відома про зміну 9-ої й 10-ої точок правильника Капітули, що звучать тепер так:

§ 9.

а) відзнаку 1-ої Української Дивізії можуть одержати всі кол. старшини й стрільці, що належали до її складу не менше одного місяця в часі від 1. 7. 1943 по 8. 5. 1945.

б) у випадку, коли член Дивізії, якому прислугує право на відзнаку, згинув в бою, пропав без вісти або помер відзнаку видається найближчій родині (батько, мати, дружина, діти, брат, сестра) впалого, пропалого без вісти чи померлого, без права ношення відзнаки.

в) автентичність вояка чи родини мусить бути підтверджена щонайменше двома членами Дивізії.

г) щоб одержати відзнаку, треба внести на адресу Капітули заяву з слідуєжх даними: прізвище й ім'я, дата народження, сотня і полк, час служби (від ... до), прізвище сотенного, прізвище двох осіб, що можуть потвердити дані, власноручний підпис, адреса.

§ 10.

Відзнаку битви під Бродами можуть одержати лишень її учасники, а у випадку їх смерті або пропадення без вісти одержує на ім'я учасника найближча родина (без права ношення).

Ціна відзнаки у Великобританії — 3 шл., Австралії — 7 шл., Німеччині — 3 нм., США й Канаді 1 дол., в інших країнах — рівновартість 1 амер. дол.

Заяви враз з належністю висилати на адресу Капітули, 49, Лінден Гарденс, Лондон, В. 2.; в Німеччині — на адресу: п. В. Косак, Мюнхен 2., Дахауерштр. 9/2.

По одержанні заяви і належності Капітула вишле відзнаку разом з вказкою й правильником Капітули.

Відзнака битви під Бродами буде виготовлена в місяці червні 1953 р. Про її появу буде подано до відома в пресі.

За Капітулу

М. Дябога
(голова)

М. Карпинець
(секретар)

*

В доповненні до поміщеної в попередньому числі «Вістей» листи жертводавців: Петро Мак — 5 дол. на інвалідів, Богдан Лесюк — 5 дол. на інвалідів, В. Приймак — збірка на пластовому таборі на користь інвалідів — 43,35 дол. На пресовий фонд Братства — Л. Шанковський — 1 дол.

Краєва Управа Братства в США, Чикаго.

На пам'ятник бл. п. п. Я. Войтовича зложили: Станиця Братства у Філадельфії 50 дол., Краєва Управа Братства в Канаді 50 дол., п. С. М. з Філадельфії 10 дол., п. полк. П. Самутин 5 нм, Р. Іваніцький (Мюнхен) 20 нм. Головна Управа дякує жертводавцям і просить про дальші пожертви.

Увага! Кольпортери Увага!

Це число має 40 стор., однак коштує нормальну ціну (0,40 дол., або рівновартість в інших валютах).

ВІСТІ

Братства кол. Вояків 1 УД УНА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

Редагує:

Колерія

Головний Редактор:

д-р Л. О. Ортинський

Статті, підписані прізвищем чи ініціалами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і правити мову.

Адміністрацію веде:

П. Поліщук

*

Передплату журналу і замовлення наших видань просимо висилати на адреси представників Братства:

Австралія: Є. Бойчук,
232, Hope St., W. Brunswick, Melb., Vic.

Австрія: В. Яворський,
Salzburg, Hauptpost, Fach 612.

Англія: К. Роснецький,
89 Bannerman Rd., Bulwel-Nottingham.

Аргентина: Братство к. в. 1 УД,
Fraternidad de los ex-comb. de la 1 UD, Curapalique 760, Buenos Aires.

Бельгія: Федір Ткаченко,
9, rue des Brasseurs, Louvain

Бразилія:
Exmo. Snr, Andre Uhryn, Caixa Postal, 8103, Sao Paulo S. P. Brasil.

Еспанія: Т. Барабаш,
Donoso Cortes 63, Madrid

Канада: В. Білан,
106 Grivins Ave., Toronto, Ont.
Tel.: Ke — 1397.

Німеччина: д-р Л. Ортинський,
München 37. Schließfach 56, Germany.

США: мгр. О. Городиський,
1235, N. Artesian Ave, Chicago 22, Ill.

«Вісті» виходять раз на два місяці й коштують:

в США і Канаді	0,40 дол.	2,40 дол.
в Бразилії	6.— кр.	36.— кр.
в Німеччині	0,80 нм	4,80 нм
в Англії	1 ш.	6 ш.
в Австрії	3 ш.	18 ш.
в Австралії	-1/4 ш.	8 ш.

в інших європейських країнах рівновартість 0,80 нм., в заокеанських рівновартість 0,40 дол.

Адреса Головної Управи Братства, Редакції й Адміністрації:

Dr. Lubomyr Ortynskyj, (13b) München 37. Schließfach 56, Germany.

Друковано в друкарні:

Druckerei „Cicero e.G.m.b.H., München, Dachauer Straße 9/II